

naše planine

9-10

1984

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

ČASOPIS PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

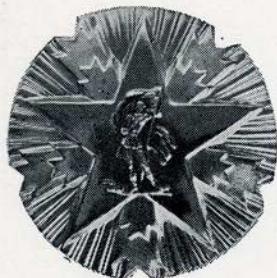
Glavni i odgovorni urednik: prof. dr Željko Poljak. Urednički odbor: Nikola Aleksić, Darko Berljak, Vlado Božić, Krunoslav Milas, Željko Poljak, Ante Rukavina i Cvjetko Soštaric.

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 600 dinara (za inozemstvo dvostruko). Pojedini broj 100 dinara. Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (broj 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel.: 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5499 od 26. XII 1972).

Godišnje 36 (76)	Rujan — Listopad 1984.	Broj 9—10
Volumen 36 (76)	Septembar — Oktobar 1984.	No 9—10
Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«		

S A D R Č A J

Nikola Aleksić: Dan planinara Hrvatske na Petrovoj gori	159
Smilja Petričević: S kolonom planinara kroz Petrovu goru	162
Dr. Zvonimir Sliepčević: Otvorenje Planinarskog puta »Vis«	165
Edo Hadžiselimović: Lipom stazom prema paklu	169
Miroslav Ambruš Kiš: Na Hajdučke kukove	173
Rudo Starić: Kroz bijelu stihiju u potrazi za planinarama	175
Miljenko Pavešić: Bitorajske Bijele stijene	173
Daniel Vincek: Točilarke su čudo	181
Miro Lay: Sjedim i čekam	182
Uzeir Beširović: Jedan dan u Jablan dolu	184
Željko Poljak: Kako je pozlilo drugu Rodmanu	185
Speleologija	186
Publicistika	188
Vezni putovi i transverzale	188
Vijesti	189

Jubilarni prilog:

Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva, str. 33—48.
Autor: Dr. Ž. Poljak

Na naslovnoj stranici:

Lapačko polje pod Ličkom Plješivicom Foto: Dr. Ž. Poljak

Dan planinara Hrvatske na Petrovoj gori

NIKOLA ALEKSIĆ

ZAGREB

Svega četrnaest dana nakon otvorenja Proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj u Ogulinu, održana je na legendarnoj Petrovoj gori 26. svibnja druga velika akcija predviđena programom — »Dan planinara Hrvatske«.

Oko tisuću planinara iz SR BiH i SR Hrvatske, te brojni gradani, okupili su se u 10,30 sati ispred spomenika na Petrovcu, gdje je održana svečanost uz kulturno-umjetnički program.

Nakon intonirane jugoslavenske i hrvatske himne, predsjednik PSH mr. Željko Kašpar u prigodnom govoru istaknuo je, među ostalim, i slijedeće:

»Možemo biti ponosni na ono što smo do danas učinili. U našoj organizaciji njeguju se sve one djelatnosti koje su neophodne za branioce naše zemlje. Ako ustreba mi planinari bit će u prvim redovima borbe, jer dobro poznajemo planine i njihove čudi. Vidni rezultati koje smo postigli u prošlosti donjeli su našoj organizaciji afirmaciju u cijelokupnoj društvenoj zajednici, pa i u svijetu...«

Danas se nalazimo ponovno na jednom legendarnom mjestu. Željeli smo da naš ju-

bilej bude proslavljen ne samo tam, gdje su pioniri našeg planinarstva postavili kamen temeljac našoj organizaciji, već i ovdje na Petrovoj gori, gdje se kovalo bratstvo i jedinstvo naših naroda. Dokazali smo u prošlosti, da je ideja bratstva i jedinstva, drugarstva i zajedništva bila oduvijek odlika naše organizacije, a to će i dalje biti jedna od glavnih smjernica našeg rada...«

Pozivam sve planinare da se i dalje pridružuju akcijama proslave 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj koje slijede u toku godine. Čestitam vam Dan planinara Hrvatske i želim mnogo uspjeha u dalnjem planinarskom radu. S ovim željama otvaram međurepubličku planinarsku transverzalu »Petrova gora-Bihać«. Neka je sretno svima, koji će proći njenim stazama bratstva i jedinstva.«

O ustanovljavanju i značaju međurepubličke planinarske transverzale »Petrova gora-Bihać« govorio je predsjednik PS BiH Miroslav Franjković. Transverzalu su zajed-

Predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske mr. Željko Kašpar obratio se prigodnim govorom u ime organizatora »Dana planinara Hrvatske«

Foto: Ž. Hlebec

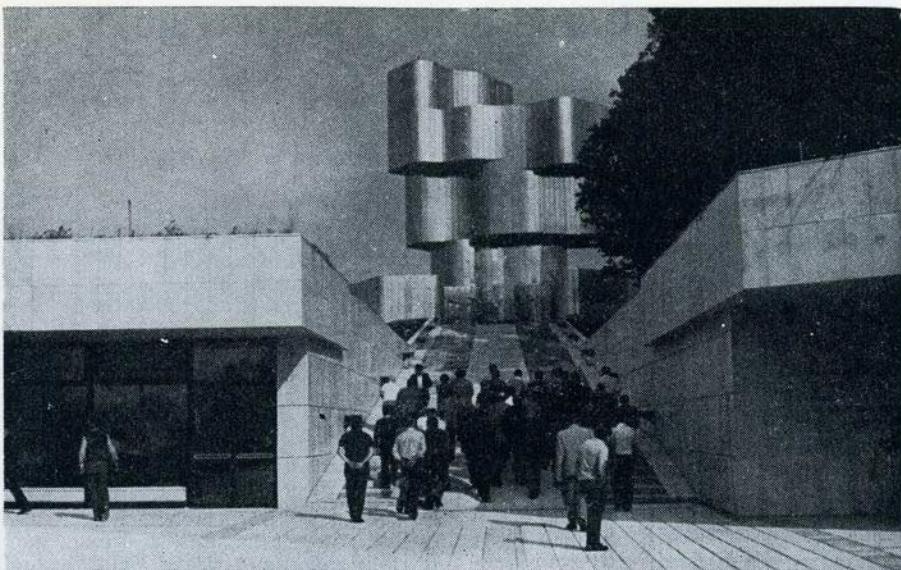

Dječji zbor Osnovne škole »Zarko Čuić« pod ravnjanjem Vjere Topoljski otpjevao je pjesmu »Kolo mladosti«, »Pjesmu mjadih planinara« i »Zdravo proljeće!«. Lijevo je Dubravka Mustapić, recitator pjesme »Ova će ljepota ostati naša«

Folklorni ansambl KUD »Vilić Galjer« iz Zagreba efektno je izveo »Splet narodnih pjesama i igara naroda Jugoslavije«

Foto: D. Mihaljević

Spomenik na Petrovcu (507 m), najvišem vrhu Petrove gore

nički ustanovili Planinarski savezi BiH i Hrvatske uz suradnju planinarskih društava »Krajišnik« iz Velike Kladuše i »OKI« iz Zagreba. Ona je sastavni dio Partizanskog puta »Bratstvo-jedinstvo« od Petrove gore (do danas od Bihaća) do Žabljaka u Crnoj Gori. Nakon svečanosti je 165 planinara, pod vodstvom članova PD »Krajišnik« iz Velike Kladuše, krenulo na dvodnevni zajednički obilazak.

Dobrodošlicu svim sudionicima u ime društveno-političkih organizacija i Skupštine

općine Vojnić, istakavši značaj Petrove gore u vrijeme NOB-a, zaželio je sekretar OK SKH Vojnić Đoko Momčilović.

Nakon prigodnih riječi govornika izведен je kulturno-umjetnički program u kojem su sudjelovali: dječji zbor Osnovne škole »Žarko Culić« iz Vojnića, omladinka Dubravka Mustapić iz Zagreba, te folklorni ansambl KUD »Vili Galjer« iz Zagreba.

Prekrasan sunčan dan omogućio je sudionicima obilazak svih znamenitosti Petrove gore, što je i bio jedan od ciljeva ove akcije.

Spomen-znak koji se dodjeljuje onome tko obide sve kontrolne točke na transverzali »Petрова gora — Bihać«. Numerirani znak dodjeljuje PS Bosne i Hercegovine svakome tko dostavi uredno ispunjeni dnevnik. Skica puta na trećoj strani omota

S kolonom planinara kroz Petrovu goru

SMILJA PETRIČEVIĆ

ZADAR

»Svatko ovaj spomenik doživljava na svoj način i gleda ga kroz vlastitu prizmu, kao, uostalom, svako umjetničko djelo. U predvečerje i u ranu zoru, kada je obasjan crvenim zrakama sunca, podsjeća čovjeka na goruću buktinju naše revolucije. Ponekad, pod sivim nebom, podsjeća na prijetnju i opomenu svima onima koji žele narušiti naš mir i našu krvavo stecenu slobodu. Nekada mi izgleda kao mrtva straža, vječiti stražar koji čuva mir i pokoj svojih mrtvih i pokopanih diljem ove gore, počevši od tragične pogibije Petra Svačića i njegove vojske pa do zadnjega partizana koji je našao svoj mir u zemlji ove planine«. Tako je govorio Milovan toga majskega predvečerja dok smo sjedjeli nedaleko od spomenika na Petrovoj gori. Mi ostali slušali smo ga i šutjeli. Branko je gledao nekud u daljinu, Goran pušio i zavukao u svoju ljuštu, dok sam ja stajala naslonjena na jedno stablo i gledala u spomenik okupan crvenilom.

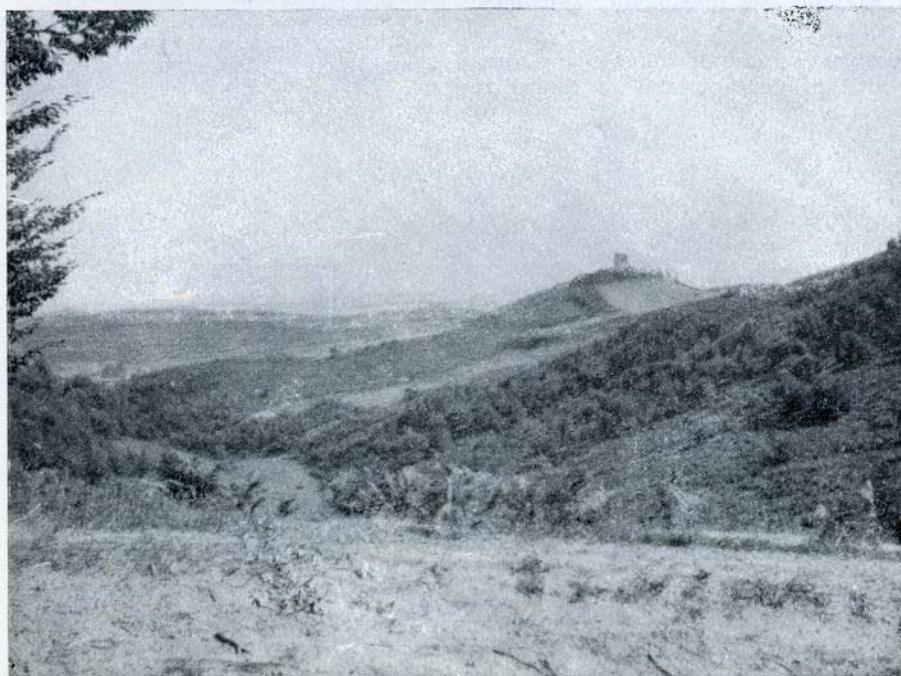
Čim smo se ujutro probudili požurili smo gore do spomenika. Stajali smo oslonjeni na njegovu ogradu i promatrali daleke obronke Petrove gore. Tišinu opet prekine Milovanov glas:

»Divna je ova planina. Bogata je njena povijest. Tu je, zaista vam kažem, prava riznica povijesnih događaja: počev od izgubljene bitke zadnjeg hrvatskog kralja Petra Svačića protiv madarskog kralja Kolomana 1057 i gubitka hrvatske samostalnosti kako kaže ljetopis iz XVI st. pa preko krvavih bojeva krajšnika iz tzv. doba »krvave krajine«, zatim borbe hajduka protiv Turaka pa do današnje epopeje našeg naroda za vrijeme drugog svjetskog rata. Vidjela je ova planina mnoge patnje i stradanja i uvijek je bila slobodarska.«

Već su počeli pristizati i prvi autobusi. Iz njih su počeli ispadati planinari kao krompiri iz razbijenih vreća, svih mogućih boja i uzrasta.

— Kako si, stara kućo? — zaurla jedna grdosija od čovjeka, s nekakvim šeširom punim značaka, pa lupne malog žgoljavog planinara po leđima. Da ga je jače udario ovaj bi poletio daleko preko Petrove gore.

— Hej, matori mačore, kako si? — zatuli jedan dugonja podsjećajući me na motku, pa dohvati isto tako jednu dugačku motku te se te dvije motke završiše u krug udaraju-

Pitomi pejzaž Petrove gore sa spomenikom prošlosti

Na dionici Velika Kladuša — Cazin transverzale »Petrova gora — Bilač«

Foto: Mustafa Karamehmedović

ći jedna drugu po leđima kao da tresu buhe.

— O, koga to moje gladne oči vide? — povika jedan debeli, pa ne znaš je li mu je veći ranac odostraga ili trbuh sprjeda. Dohvati neku malecku ženiku, nasadi je na svoj trbuh. Ova se jadna koprcala i batrgala nogama dok se konačno nije spustila na majčicu zemlju, grleći i ljubeći ovog debeloguog u punačko lice.

Poslije završenog govora i prigodne svečanosti u čast 110-godišnjice hrvatskog planinarstva i svečanog otvorenja planinarskog puta Petrova gora — Bihać, autobusi su počeli odlaziti jedan po jedan, a mi koji smo se odlučili poći transverzalom, polako se postrojavamo.

— Nismo baš spremni za put niti smo bili planirali da ćemo ići, ali nas je Šaban sinoć nagovorio, pa eto idemo — čula sam Branka kako razgovara s nekim.

— Kolona u stroj! — povika neki glas.

— Spajaj kopita, uvlači mješinu, diži glavetinu i na parove razbroj — povika Milovan iz stroja.

— Ja sam vođa puta, zovem se Ismet, — reče jedan plavokosi momak, i povika:

— Partizansko-planinarska brigada naprijed marš!

Bila je zaista prava kolona. Najmlađa petogodišnja Darja, nogama tankim kao u jareta, a najstariji 75-godišnji Mustafa iz Sarajeva. Do mene je marširao moj poznanik sa Biakovskog planinarskog puta, Ante Sa-kić, zvan Štaka, jednonogi momak, koji je sa

svoje tri noge obišao skoro sve planine Jugoslavije.

— Ha, bit' se bit' — nasmija se Ante.

— Što će to biti? — upitah ga

— Trka Lazarova po Kosovu polju — odgovori Ante. Bit će veselih skakanja.

Počeli smo se spuštati makadamskim putem do grebena Velikog Velebita da bi se potčeli smandrljavati niz dolinu Vrletne strane. Dva sata smo hodali po šumi. Sunčeve zrake jedva su se probijale kroz guste krošnje visokog drveća. Tišina. Čuo se samo šušanj lišća pod našim nogama. Šuma, divna gusta šuma.

— Na Vrletnim stranama nalazila se prva partizanska bolnica u Hrvatskoj — reče Milovan iza mene.

Kolona je polako marširala dalje. Ušli smo u Pišin gaj.

— To je mjesto masovnog zločina, gdje su fašisti pobili oko 230 žena, djece i staraca. Mjesto se zove Mrtvi — reče Ismet.

Došli smo i do nekakve žičane ograde koju smo morali preskočiti. Jedva smo je ispre-skakali. Jedna se baba zapetljala, pa nikako preko žice. Milovan je dohvati odostraga, baba vrirsne pa poleti preko žice pravo u lišće, kao da je izbačena iz katapulte.

— Ju, bezobraznik — povika baba iz lišća.

— Izvinite, htio sam vam samo pomoći — ispričavao se Milovan.

Spustili smo se do nekog potočića, pa se onda asfaltnom cestom popeli do partizanske bolnice. Obilazili smo barake, jednu po

jednu. Mir i tišina: kreveti, pokrivači, noćni ormarici, slike. Polutama. Upadam u jednu kuhinju. Stari štednjak, na policama zdjele, lonci, stolice. Izlazim iz te tamne prostorije. Negdje se oglasila ptica. Idem dalje. Podizem neki limeni poklopac i uvlačim se u zemunicu. Čekala sam dok su mi se oči privikle na tamu. Za mnom se uvukao i jedan momak.

— Tu se živjelo i umiralo. Dok je vani neprijatelj harao i palio, svi su ranjenici bili dolje, sigurni. Čim bi ofenziva prošla, opet se izlazilo i radilo. Barake su bile paljene, ali su ljudi ponovno sve gradili. U Petrovoj gori radila je bolnica, štamparija, pekara, apoteka — govorio nam je momak. Nikada nisu pronašli ovu bolnicu.

Idemo dalje. Tu pored nas grob do groba. Križ do križa. Na svakom križu jedan-dva crvena karanfila. »Mrtvi, nismo vas zaboravili« — pomislih.

— Ja bih svakoga tko je protiv mira i slobode, bratstva i jedinstva, objesila za drvo i ne bih mu dala da umre odmah — reče neka stara žena.

— Ne bi ti ništa, mi nismo zvijeri — reče njezin muž, pa je odvede dalje.

Opraštamo se od mrtvih. Šuteći koracamo po mekom lišću. Na Barin-kosi opet smo morali preskakati žičanu ogradu.

— Nijesam, vala, ni kao dijete, dok sam kraj Šljive po Šljivicima, morao ovoliko puta preskakivati žice i živice — reče jedan stari planinar.

— Ovo je ograda lovišta. Petrova gora obiluje divljači, počevši od srna, do lisica i zecova.

— Ja bih zabranio lov po Petrovoj gori. Trebalo bi poštovati mir mrtvih. Dosta se pucalo.

— Devize, dragane, devize, nema mira i tišine — reče neki momak s krpom na glavi.

Ponovno izbijamo na širok šumski put i skrećemo prema jugozapadu. Stigli smo i do Miline Klade. Odmor. Netko je sjeo, netko se izvrnuo, netko se izvalio u lišće, a netko je počeo jesti. U jelu je uvijek prednjačio neki stari planinar, koji je kod svake i najmanje stanke jeo s tolikim apetitom da je meni po-

čela slina curiti. Opel je nastalo spuštanje pa klizanje, a onda smo se počeli penjati šumskom stazom do hrpta. Upravo dođem do dana i poveselim se da čemo hodati po hrptu, kada oni prvi počnu nestajati niz strminu. Opel gazimo nekakav potok da bi se opet počinjali penjati po hrptu Bila i praviti krug da bismo izbili na cestu.

— Alaha ti, ili mi je poremećena busola u glavi ili nemam smisla za orijentaciju, ali mi se čini da se vrčimo u krugu — povika jedan iz Travnika.

— Ova transverzala je smotana kao sajla — odgovori drugi.

— Jok, smotana ko svitak — nasmija se treći.

— Ja, vala, vozaju nas ka ovce — reče jedan stari do mene.

Nakon okretaja ili mi se bar činilo da se opet okrećemo, stigli smo šumskom cestom do nekog sela.

— Gornja Svinjaca — konstatira Milovan.

— Pobogu, otkud znaš svaku čuku, svaki brijege, svaku povijesnu činjenicu? Od jučer iz Zadra obasipaš nas historijskim podacima, počevši od Krbavskog polja pa evo dove — upitah Milovana.

— Iz knjiga — nasmija se Milovan.

Hodali smo još neko vrijeme da bismo stigli do jednog potočića gdje smo se polivali po glavama. Opel nastaje marš uzbrdo, pa nizbrdo, kroz šumarke, pa preko livada, do nekog mjesta.

— To su Bare — reče Milovan.

Hodali smo uz kuće, a iza prozora su se smiješkali na nas. Stajala sam pred spomenikom na Gejkovcu, kada me trgne Milovanov glas:

— Tu je jedan odred uništil neprijateljsku kaznenu ekspediciju.

Već smo se počeli vući kao prebite mačke. Kolona se počela raspadati i neki su ispadali kao rakova djeca. Spuštam se na cestu gdje nas čekaju autobusi, da bi nam bar malo olakšali put, jer je već bilo kasno. Već je mujezin sa minareta pozivao na molitvu kada smo poispadali kao klade iz autobusa i jurišali na večeru u veliku dvoranu Tvornice »Sanitex«. Sto je dalje bilo ne znam, jer sam zaspala čim sam se dočepala poda.

Otvorenie Planinarskog puta »Vis«

Dr. ZVONIMIR SLIEPČEVIĆ

ZAGREB

Dvostruka svečanost u viškoj luci

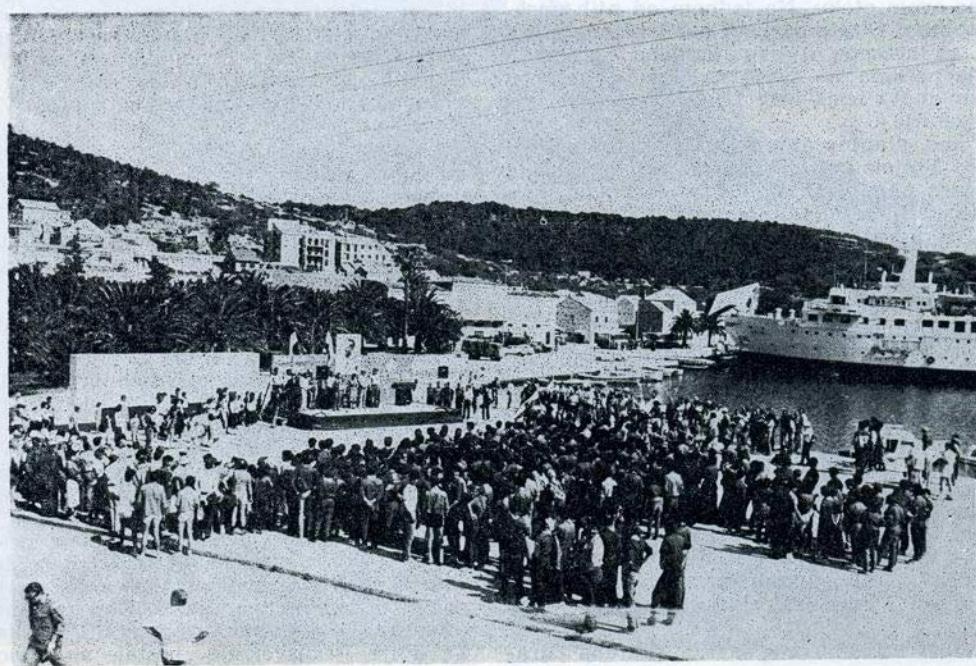
Desetoga srpnja ove godine održane su u luci na otoku Visu ispred bijelog spomenika s uklesanim riječima »Tuđe nećemo — svoje ne damo« dvije zajedničke svečanosti: završetak trodnevne smotre izviđača iz svih izviđačkih odreda naše zemlje i svečano otvaranje Planinarskog puta »Vis« u organizaciji PD »OKI«, a u povodu 110. obljetnice planinarstva Hrvatske i 10. obljetnice osnutka PD »OKI« iz Zagreba. Točno u 10 sati u gradiću Visu uz zvukove marševa održan je mihod više od petsto izviđača predvođenih nosiocima desetak zastava (državne, republičke, Planinarskog saveza Hrvatske i zastave izviđačkih jedinica). Ispred svečano ukrašene tribine bilo je postrojeno oko 300 planinara, a do njih čete izviđača. Na tribini su se nalazili predstavnici društveno-političkih organizacija otoka Visa, JNA, PSH i PSZ, te komandanti izviđača i drugi gosti.

Nakon intoniranja državne himne, komandiri četa izviđača, a u ime planinara Goran Rački, predali su raport komandantu izviđa-

četa, a zatim je komandant izviđača prenio raport izaslaniku komandanta Vojnopolomorske oblasti. Voditelj programa Marijan Petrić, tajnik Saveza izviđača Hrvatske, obratio se sudionicima akcije slijedećim riječima: »Izviđači, planinari, domaćini općine Vis i gosti, dozvolite da vas upoznam s učesnicima i ciljem današnjeg skupa. Na akciji izviđača Hrvatske, koja ima jugoslavenski značaj, okupilo se oko 550 izviđača iz 22 mjesta naše zemlje i 300 planinara iz 24 planinarskih društava Jugoslavije. Sastali smo se ovde da svojim aktivnostima i prisustvom obilježimo 40-godišnjicu dolaska druge Tita, Nacionalnog komiteta, Vrhovnog štaba NOVJ, stranih delegacija na otok Vis, da upoznamo Vis u dalekoj prošlosti, njegov ogroman značaj u NOB-u, Vis u današnjem suvremenom razvoju, da upoznamo geografski značaj Visa i njegove hrabre i vrijedne stanovnike, a naše domaće«.

Sudionicima skupa obratio se i predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine općine Vis Tonko Mladineo, koji je među ostalim rekao: »Mi Višani posebno smo ponosni na 100 ratnih dana koje je Tito proveo na Visu. To je bilo

Skica puta je na četvrtoj strani omota

Svečano otvaranje Planinarskog puta »Vis« u viškoj luci.

Foto: Z. Hlebec

Nakon otvorenja PP »Vis« krenula je kolona planinara njegovom trasom u unutrašnjost otoka

Foto: Z. Hlebec

vrijeme završnih operacija NOV-e i vrijeme borbe za međunarodno priznanje Jugoslavije. Ovaj mali kameni otok postao je metropola nove Jugoslavije. Brojna su povijesna mjesta na ovom otoku. Na jednom od njih upravo stojimo. Ovdje su prvi put izrečene riječi koje su urezane u ovu kamenu gromadu »Tuđe nećemo — svoje ne damo«, koje su postale moto nezavisne i nesvrstane politike naše zemlje.«

U ime planinara govorio je delegat PSH Željko Poljak koji je između ostalog kazao: »Osobito nam je drago da smo se ovom prilikom našli zajedno planinari i izviđači, a to nije nipošto slučajno, ciljevi naših organizacija vrlo su slični, a valja naglasiti da su iz redova izviđača stasali mnogi naši najbolji planinari. Svima je poznato da ove godine slavimo 110. obljetnicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj. Prije 110. godina okupila se rodoljubiva grupa znanstvenika i kulturnih radnika i osnovala Hrvatsko planinarsko društvo radi proučavanja gorovitih dijelova svoje domovine. Mi danas nastavljamo ovu davnju tradiciju i ponosni smo što je naš narod među prvih desetaka naroda u svijetu, koji su osnovali planinarsku organizaciju. Predsjedništvo PSH zahvaljuje PD »OKI« što se u proslavu uključilo otvaranjem PP »Vis« i odaje puno priznanje njegovim članovima i organizatorima za ovu vrijednu akciju.«

Delegat Planinarskog saveza Zagreba Zdravko Ceraj uručio je članu predsjedništva PD »OKI« Ignacu Munjku knjigu »Slovenske gore« s posvetom.

U ime Radne organizacije INA-OKI, Zagreb, Željko Janković je naglasio: »Posebno cijenimo srdačan prijem i dobrodošlicu domaćina — svih stanovnika otoka Visa, s kojima smo bili u stalnoj vezi i koji su pomogli i omogućili entuzijastima planinarskog društva »OKI« da danas u ovom divnom ambijentu svečano otvaramo PP »Vis«. U tom su nas posebno zadužile mjesne zajednice Vis i Komiža.«

Voditelj programa Marijan Petrić kazao je da danas za Savez izviđača Hrvatske završava akcija pod nazivom »Tuđe nećemo — svoje ne damo« a za Planinarski savez Hrvatske i PD »OKI« počinje značajna aktivnost vezana za otvaranje PP »Vis«.

Deset godina PD »OKI«

Zvonimir Sličević, predsjednik PD »OKI«, rekao je da PD »OKI« slavi 10. obljetnicu svoga rada. U tom kratkom razdoblju društvo je ostvarilo niz značajnih akcija za dobrobit planinarskih društava grada Zagreba i planinarstva Hrvatske. Prvu planinarsku transverzalu na legendarnoj Petrovoj gori otvorilo je PD »OKI« 1977. godine, pridružujući se tada proslavi 85. rođendana druga Tita. Druga transverzala otvorena je 1980. godine u Nacionalnom parku Kornati, čime je ostvaren 25. planinarski put u SR Hrvatskoj. Te dvije transverzale postale su masovno stjecište planinara mnogih planinarskih društava iz cijele Jugoslavije. Na 10. obljetnicu osnutka našeg društva i na 40. godišnjicu do-

laska druga Tita na otok Vis, PD »OKI« otvara i treću transverzalu, na otoku Visu, jednom od bisera našeg Jadrana, na mjestu poznatom u povijesti naših naroda i narodnosti, a posebno značajnom po dogadajima koji su se odigrali tokom NOR-a. Predsjednik društva PD »OKI«, Zvonimir Slepčević, zatim je simbolično otvorio transverzalu: »Proglašavam planinarski put »Vis« otvorenim.«

Na kraju skupa sve prisutne pozdravio je kontraadmiral Ivan Padovan, izaslanik komandanta Vojno-pomorske oblasti viceadmirala Tihomira Vilovića, pokrovitelja izviđačke akcije »Tude nećemo — svoje ne damo«. Govorio je o velikim povijesnim trenucima koji su se odigrali na otoku Visu 1944. godine.

Sekretar općinske konferencije SKH Bartol Petrić predao je predsjedniku PD »OKI«, Zvonimиру Slepčeviću knjigu »Vis 1941/44« na sjećanje povodom otvaranja PP »Vis«.

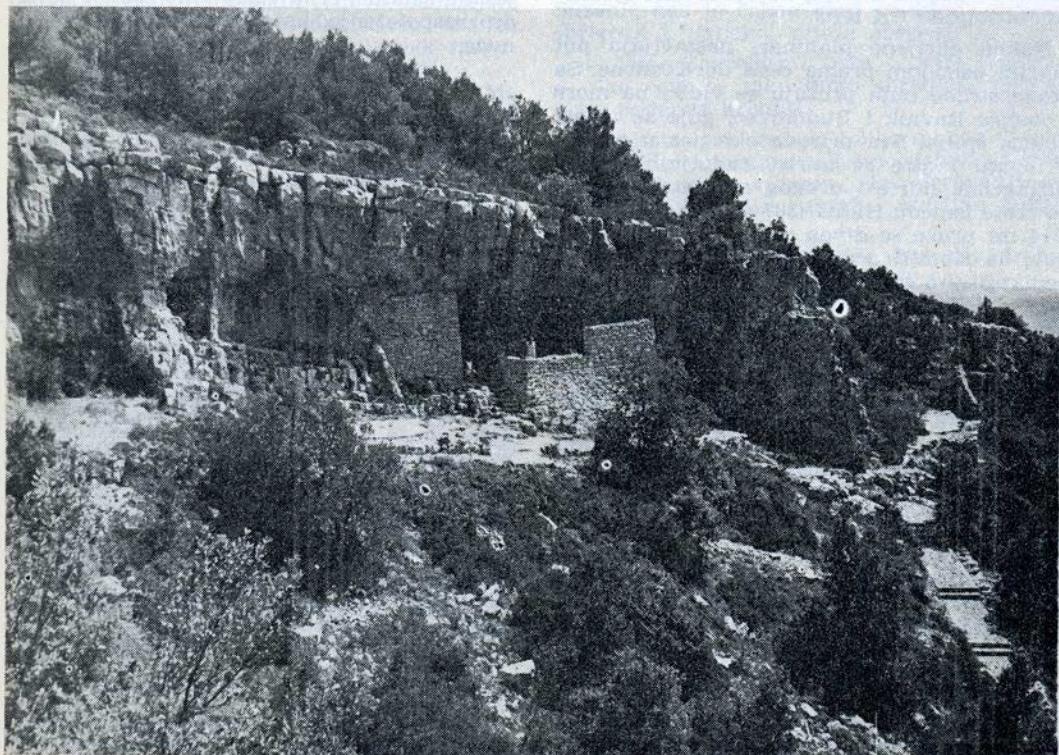
Nakon pozdravnih govorova i dodjele priznajanja zaslужnim izviđačima, izведен je kulturno-umjetnički program u kojem su sudjelovale učenice viške Osnovne škole i vojnici viškog garnizona.

Istog dana izviđači su se opravštali s otokom Visom, a planinari su ostali tijedan dana kako bi realizirali svoj raznovrstan i bogat program. Dok su se jedni odmarali, drugi su prošli transverzalnu trasu, treći su posjetili kulturne i povijesne spomenike u Komiži i Visu,

a ostali su se kupali i brodicom posjetili otok Biševo.

Osnovno o Visu

Društveno-politički radnici otoka Visa sastali su se s predstvincima PSH, RO »INA-OKI« i PD »OKI«. U spontanom razgovoru razmijenjena su mišljenja o unapređenju turizma u Komiži, a posebno u gradiću Visu. Od sugovornika, predsjednika IV SO Vis družga Tonka Mladinea, saznali smo da su osnovni pravci razvoja otoka Visa: poljoprivreda, ulov i prerada ribe, domaći turizam i industrijska proizvodnja konfekcije i prerada plastičnih masa. Poljoprivreda je zbog kvalitetnog zemljišta i izuzetno povoljnih klimatskih uvjeta najznačajnija djelatnost otoka. Na površini od deset tisuća hektara obradive zemlje, pod vinogradima je 654 hektara loze, koja daje čuvena vina s geografskim porijekлом »viški plavac, viško bijelo, vugava«, 379 ha je pod oranicama, a ostalo su pašnjaci i šume. Postoje vrlo dobri uvjeti za uzgoj ranog povrća i voća, ukrasnog, ljekovitog i aromatskog bilja. U Komiži razvija se intenzivni uzgoj zimske salate. U općini Vis, prema podacima iz 1981. godine, živi 4134 stanovnika, što je za 17,4% manje nego 1971. godine. Demografska situacija je jedan od osnovnih problema općine i potrebno je poduzeti hitne i energične

Stijena Orlovica s malim polušpiljama koje su 1944. prigradjnjom zidova pretvorene u prostorije za boravak Vrhovnog štaba NOV, poznata pod imenom »Titova špilja na Visu«

Foto: V. Božić

mjere kako bi se suzbilo smanjenje stanovništva.

Planinarski put »Vis«

Duljina otočkog Planinarskog puta »Vis«, sa četiri kontrolne točke, iznosi oko 25 kilometara, a može se proći za 5-6 sati hoda. Preko stotinu planinara započelo je zajednički obilazak transverzale. Početak puta je u povijesnom gradiću Visu. Planinarska markacija vodi od Luke prema Kutu do stare austrijske tvrđave iz 1812. godine, u kojoj su smještene zbirke antičke Isse, te zbirka »Vis u NOR-u« i gdje se nalazi prva kontrolna točka. Nedaleko od tvrđave markacija napušta obalu, vodi uzbrdo, siječe staru cestu Vis—Komižu i nastavlja dalje laganim usponom uzbrdo. Sa ceste se pruža lijep vidik na cijeli viški zaljev, na gradić Vis, otočice, na terasaste vino-grade i polja iznad Kuta. Put dalje vijuga makadamskom cestom kroz Vino polje i Čajno polje sve do sela Žena Glava, smještenog na sjevernom rubu Velikog polja. Za vrijeme rata u tom selu bilo je sjedište TANJUG-a i »Slobodne Dalmacije«. Markacija nas dalje vodi blagim usponom do parkirališta, a zatim se preko 275 kamenih stuba, kroz kameniti klanac, stiže do legendarne Titove pećine, koja leži na sjeveroistočnoj padini Huma. Na suprotnoj strani, malo niže od Titove pećine, nalazi se pećina u kojoj su održavane sjednice Politbiroa i CK KPJ.

Nakon okrijepe planinari nastavljaju put blagim usponom prema cesti do Kostirne. Sa desne strane puta pružaju se vidici na more i otočice Ravnik i Budikovac, gdje se nalazi Zelena špilja. Sva priroda oko nas u punom je cvatu i šire se mirisi kadulje, lavande, ružmarina, mirte i drugog aromatskog bilja. Sa ceste između Huma (587 m) i Malog Huma (514 m) pruža se divan vidik na komiški zaljev, na Komižu i na crkvu sv. Nikole s benediktinskim samostanom »Muster« iz 12. vijeka. Od Kostirne put se uzdiže i vodi nas do vrha Bunikovca, a zatim se spušta u selo Oključnu. Tu susrećemo staru baroknu kapelicu iz 1714. godine. Nakon okrijepe hladnom vodom, ali i crnim viškim vinom, stižu planinari do Kumprisa, a onda dalje do prijevoja između Malog Huma i Debelog brda, gdje se staza strmo spušta prema Komiži.

Na Biševo i Brusnik

Općina Vis obuhvaća osim otoka Visa, još i otoke Biševo, Svetog Andriju, Brusnik, Jabuku, Palagružu, te brojne otočice i grebene.

Površina otoka Visa iznosi 90,3, a cijele općine 101 km². Nastanjeni su samo Vis i Biševo.

Zelja svih planinara bila je posjet Modrošilji na otoku Biševo u uvali Balun. Oko po-dneva, za mirnog mora, sunčane zrake, koje prodiru kroz podvodni otvor u Modru špilju, reflektiraju se od bijelog dna i osvjetljavaju špilju modrom, a predmete u vodi srebrnatom bojom. Svi tri stotine planinara posjetilo je Modru špilju u tri dana organiziranim prijevozom s brodicom od po 50 ljudi. U špilju se pak ulazilo s malim čamcem s vanbrodskim motorom, koji može primiti po 10 ljudi. Svi su uživali u čudesnoj igri svjetla.

Grupa od 35 planinara posjetila je brodom otočić Brusnik. Udaljen je 25 km zapadno od Visa. Za dva i pol sata vožnje stigli smo na ovaj otočić vulanskog podrijetla. Dug je 300 m, a širok prosječno 150 m. Obale su mu kamenite, a na sjeverozapadnoj obali žalo je od krupnih oblataka. Magnetska igla u blizini Brusnika pokazuju anomalije, koje se očituju osobito u magnetskoj deklinaciji. Otočić Brusnik nastanjuju velika jata galebova i endemična vrsta crne gušterice (*Lacerta taurica melisellensis*). Na povratku brod je pristao u predivnoj lučici Zaporat, s pješčanim žalom i prirodnim kamenitim pločama za sunčanje. Uz plavu ribu na gradelama, svježi kruh, miješanu salatu i crno viško vino razvilo se vedro raspoloženje, koje je trajalo sve do Komiže.

Komiža — planinarska baza

Smješteni smo bili za cijelo vrijeme boravka na Visu u modernom hotelu »Biševo« u Komiži. Za ugodan boravak brinulo se osobljje hotela na čelu s Edom Bogdanovićem i Antonom Repanićem. Hotel je sagrađen na strmoj padini iznad pješčane uvale, u neposrednoj blizini ranorenesansne crkvice Gospe »Gusarice«. Samo mjesto je uredno, čisto i pitoreskno. Ima divnih kuća, među kojima se ističe kuća Molinari, zatim Zankijeva trokatnica i mnoge druge. U luci se nalazi stari kaštel iz 15. stoljeća s tornjem gradskog sata. Tu je smješten ribarski muzej. Iznad samog mjesta diže se Hum, najviši vrh otoka Visa.

Turističko poduzeće »Atlas« organiziralo je od Zagreba do Splita prijevoz ekspresnim vlakom »Marijan«, autobusima od željezničke stanice do luke, te hidrogliserima »Naša krila« do Komiže i obratno.

Lipom stazom prem paklu

EDO HADŽISELIMOVIC

ZAGREB

Borisov dom u Paklenici. Sunce je već davo-
no zašlo iza Golića. Sa smirajem dana zaru-
menio se i nebeski svod. Zagasito crvena svjet-
lost čini ovo toplo ljetno predvečerje još
toplijim. Ne sviđa mi se to. Nekako predo-
sjećam loše vrijeme za sutra. Samo bi nam
kiša još trebala. Ali nije sada vrijeme za tak-
ve misli. Što mora biti, bit će, i bez mog mo-
zganja. Okrećem se zvucima gitare i slušam
Komarca kako pjeva. Tužna pjesma i njegov
reski, promukli glas bude u meni lagantu sje-
tu. Sutra nam Zadranji odlaze. Koliko smo se
samo zbližili za ovih pet dana...

Svi smo sada ovdje, sjedimo ispred doma i
pjevamo. Čak je i stari Đorđe s nama. Grgica i
Ante su već otišli u svoje Pariće. Moraju se
odmoriti za sutrašnju navalu turista. Jedino
ne vidim nigdje Suzanića, postarijeg zadarskog
profesora engleskog jezika. Mora da je
već legao. I on ide s nama sutra na Svetu
brdo. Zamišljam si Lipu stazu po kojoj ćemo
ići. Direktan put od Borisovog doma prema
Vaganskog vrhu, preko strmih primorskih
padina najviših velebitskih vrhova. Zamišljam
si sipar, koji moramo savladati. Neće biti la-
ko. Misli mi prekine vižljasti i uvijek raspo-
loženi Vuke, pružajući mi pot bevande:

— Ajde braco, ča si se tako zamislila? Ma
kakva je ta vaša »Bijesna kobila«, uvik nešto
študirate. Da mi je samo znati koga vraga ste
tako nazvali?

Pogledam to drago lice, zagrlim ga i otpi-
jem gutljaj iz pota. Dodam lonac Kosti, a on
se ustane i svečanim će glasom:

— Dragi prijatelji iz »Zagreb-matice«! Mi
iz »Paklenice« zavolili smo vas ka braću i
kad god nam dođete, uvik ste dobro došli! I
dok god bude nas, bit će i našeg prijateljstva!

Taman je htio još nešto reći, kad ga preki-
ne Blaža, naša glavna kuharica:

— Ajme meni, vidi ti njih ča su se razmud-
rovali! Ajmo ča isti, oladit će se večera.

Skočisemo kao gladni vuci i posjedamo za
stol. Naše cure su se izvrsno ukomponirale u
kuhinji sa Zadrankama i rezultat svega toga
bili su u hipu isprážnjeni tanjuri. Neki su čak
toliko blistali, da su se i ženske oraspoložile,
jer će imati manje suda za pranje.

Nakon večere zapalismo vatru i posjedasmo
po klupicama oko nje. Komarac i Vlado nam,
svojim sviračkim umijećem, nisu dali ni tre-
nutka predaha. Uz lepršav odsjaj vatre, pro-
matrao sam sve te drage ljude. Koliko smo
samo prijatelja stekli tokom ovog našeg dvo-
tjednog počinka preko Velebita: Gorana i Lju-
bicu iz Smedereva; Dunju i Olu iz naše »Ma-
tice«; ljubazne domare sa Zavižana, Velikog
Alana, Oštarija i Štirovca; Antu, Grgicu i Đor-
đa sa Paklenice; te na kraju ove naše Zadra-
ne! Još jednom se potvrđuje, da planinarstvo,

ne samo što međusobno zbližuje ljude, već ot-
vara iskrena i trajna prijateljstva. Ima li što
ljepše od ove raspjevane mladosti, od ove ljet-
ne noći i nježnih zvukova gitare, od ove li-
jepe pjesme i treperavih plamičaka što nas
obasjavaju...

Umor od Vidakovog kuka, što smo ga pro-
šli jutros, počeо je djelovati. Zaklapaju nam
se oči. Ćeka nas naporan dan. Kreveti su tako
meki. Zaspasmo odmah.

Točno u pet sati, kao što smo se i dogovorili,
budi nas profesor Suzanić. Ustajemo svi,
samo Vesna ostaje ležati.

— Neću moći, stvarno neću moći — jada se
ona i pokazuje nam žuljeve na nogama, koje
je zaradila negdje još na sjevernom Velebi-
tu.

— Stvarno gadno izgleda — promrmlja
Marko i nastavi — ostat će ja uz nju, samo mi
ostavite sanitet — te se okrene na drugu stra-
nu i nastavi spavati.

Nas petoro odosmo se umiti i popiti čaj.
Suzanić nas je čekao vani na klupi potpuno
spreman i, dakako, svježe obrijan.

— Ajmo Zagrepčani, brže — kaže i nastavi
— ako ćete se tako dugo spremati, nećemo
prije podneva krenuti.

Nije nam ipak trebalo toliko mnogo vreme-
na i za deset minuta bili smo gotovi sa svim
jutarnjim ceremonijama. Provjeravamo sa-
držinu naših malih ruksaka. Marijan nabra-
ja:

— Voda, hrana, kabanice, baterije, trans-
verzale, serum, fotoaparat, je li sve tu?

— Sve!

— Onda, pokret!

I naša mala kolona se pokrene. Na čelu pro-
fesor, za njim Marijan i Bernarda, a iza mene
Vlado i Marina. Razmišljam o ruti koja je
pred nama. Lipom stazom do Vaganskog vr-
ha, pa preko Malovanskih stanova do Svetog
brda i povratak preko Ivinih vodica. Ne gine
nam deset sati dobrog hoda. Ali svježina jutra
i naša odmorna tijela ulijevaju nam optimi-
zam. Nešto smo se i ulijenili, otkako smo sišli
sa Štirovca na Paklenicu. Dva kraća planina-
renja, na Veliki Golić i Vidakov kuk, te dvije
šetnje do Starigrada i natrag, bilo je pre-
malog za »matore velebitske medvjede«, kako
smo se u šali nazivali.

Prolazimo između živopisnih Ramića i Pa-
rića, te usponom preko škrtom travom posutog
kamenjara stižemo do šume. Prija nam njena
hladovina, jer je sunce već počelo grijati. Su-
zanić kao predvodnik nameće lagani tempo,
što nam, istini za volju, i odgovara. Ta, čeka
nas višesatni stalni uspon i savladavanje vi-
sine od 1200 metara.

Idemo svi dosta dobro, nitko ne zaostaje. Košulje i majice su nam natopljene znojem. Na jednoj čistini zastajemo. Prijedlog za odmor se jednoglasno prihvata. Vjetar sve jače puše, pa se povlačimo u zavjetrinu. Pre svlačimo se i stavljamo mokre košulje na mjesto izloženo vjetru, da se koliko toliko osuše. Marijan me gleda, a po bradi mu se slijeva znoj.

— Čuj, Edo, kaj veliš, baš smo ovo dobro isplanirali; uhvatili visinu dok još nije jako sunce, a onda se samo šećeš po vrhovima. Još to Svetu brdo, pa imamo cijelu »velebitsku«.

Odobravam mu, a ispod oka sve gledam prema oblacima koji su se nadvili nad nama. Slušam profesora Suzanića kako objašnjava zašto se ovaj put zove Lipa staza.

— Jednostavno zato, jer idući po njoj, čovjek se tako lijepo oznoji, da sve nečistoće i štetne tvari u organizmu sa znojem izadu na polje. Tijelo se toliko pročisti od nikotina i alkohola, da bi je trebali zvati i »ljekovita staza«.

Reče to i nasmiješi se, a nasmijasmo se i mi, jer smo znali da misli na ono naše malo veselje sinoć sa Zadranima. Bili smo već dobrano zasjeni, pa nam se nije dalo lako ustati.

I dalje smo se uspinjali, samo je šuma postajala sve rjeđa i konačno je prevladala klekovina i makija. Već smo davno prošli odvojak za Babin kuk i Liburniju. Pred nama je sipar. Oprezno koračamo po varljivom sloju sitnog kamenja. Mjestimično idemo korak naprijed — dva natrag. Nije lako, koristimo svaki grm kao oslonac, svaki malo veći kamen da čvrsto stanemo na njega. Kod opasnijih mješta držimo razmak, za slučaj odrona. Nešto sitnijeg kamenja se i odronilo, ali zahvaljujući našoj opreznosti nije bilo posljedica. Krvudamo, idući po serpentinama, a mjestimice nas put vodi strmim usponima ravno uzbrdo. Suzanić nam priča o poteškoćama koje su imali prilikom markiranja ove staze. Sipar im je bio najteži, jer tu nije bilo lako pronaći najpogodniji prolaz, pa i ovo rješenje nije konačno.

Uz razgovor vrijeme brzo prolazi, pa nismo ni primijetili da smo stigli do kraja uspona. Dobrano izmoreni, sjeli smo se kraj kolca koji je označavao prijevoj. Glavno da smo uhvatili visiru, sad će biti lakše. Gledamo prema klancu Velike Paklenice i pogadamo gdje bi mogao biti dom. Profesor nas slika. Prijedlog za doručak se odmah prihvata. Ostatke od jela zamatamo u papir i skrivamo ispod jednog velikog kamena. Priroda mora ostati uvijek čista!

Put nas dalje vodi kroz klekovinu prema jednoj vrtači. Impresionira nas visoka i gusta trava u njoj; samo su nam se glave vidjele. Još jedan kratak uspon i stižemo do »velebitske magistrale« — uzdužnog puta po hrptu najviših velebitskih vrhova. Divimo se veličini Segestina i Malovana, a Svetu brdo u daljini nam izaziva strahopštovanje.

Krećemo prema obližnjem Vaganskom vrhu, a flegmatični Suzanić odlučuje da nas pričeka na najudobniji mogući način. Rasprostire u zavjetrini poveći komad najlona tamo

gdje je trava najgušća, pa nam u ležećem stazu dobacuje da se ne moramo previše žuriti.

Nekoliko minuta lagalog uspona i mi smo na najvišem velebitskom vrhu. Riječ vrh gubi u ovom slučaju svoj doslovni smisao. Naime, Vaganski vrh predstavlja blago zakošena travnata livada, za koju nikad ne bismo pomisili da je najviša točka silne Velebit-planine, da nismo naišli na ploču s nazivom vrha. Gledamo u provaliju prema ličkoj strani. Jake zračne struje kovitlaju oblake i magle. Kao da smo na samom ulazu u pakao. Iznenadna pojавa jednog konja još je više pridonijela našoj zbunjenosti. Trenutak poslije ugledali smo još dva, a na jednom od njih jahao je neki mladić. Škroto je odgovarao na naša pitanja, ali se zato uporno trudio da nam pokazuje vještine svojih konja. Najprije je sva tri tjerao u krug, a zatim je propinjao svoga konja. Očito je čovjek bio jači na djelu, nego na riječima. Kad nam je dosadilo promatrati ga, krenuli smo natrag prema našem usnulom princu. Kako mu samo nije bilo hladno u onim njegovim famoznim kratkim hlačama.

Put nas je dalje vodio dobro utrtom stazom kroz klekovinu. Šteta što nema vidika na more. Prolazimo pokraj velikih vrtača i odvojaka za Brunda i Liburniju. Kraj Malovanskog jezera pase omanje stado konja. Prilazim tik do jezera i uspijevam ih fotografirati iz blizine. Priključujem se koloni i razmišljam o atraktivnim motivima naših fotografija. Ispucali smo mnogo filmova, ali čemo bar imati dovoljno materijala da nas podsjeti na predvini nam Velebit.

Kod Malovanskih stanova počela je kiša. Istina, ne jaka, ali dovoljna da navučemo kabanice. Profesor Suzanić nam dokazuje kako njegov najlon može univerzalno poslužiti. Udaramo pretposljednji žig u naše velebitske transverzale. Hoće li nam vrijeme dozvoliti da se popnemo i na Svetu brdo?

Zamišljena povorka kreće dalje. Srećom je kiša prestala a i nebo se malo razvedrilo, pa nam je sa svačenjem kabаницa porastao optimizam. Počeli smo čak i pjevušiti. Oko dva satnika popodne stigosmo do Čićine doline. Sada je trebalо odlučiti! Lijevo za Svetu brdo, a desno za Ivine vodice i Borisov dom. Nad Svetim brdom nije bilo oblaka, jedino se u daljinici, sa ličke strane, crnilo nebo i čula neka potmula grmljavina. Ispalih kao iz topa:

— Sta ja znam, hajdmo skoknut gore, pa nema još puno.

— Ne bih ja gore, opasno je; ovdje se nikad ne zna s vremenom — Suzanić će oprezno.

Nakon kraće rasprave odlučeno je: Bernarda i ja idemo na Svetu brdo, a ostali prema Ivinim vodicama. Naći ćemo se u domu. Pridali smo im suvišne stvari i rastali se uz kratak pozdrav. Čujem Marijana kako više iz daljine:

— Eeedooo, nemojte riskirati; vratite se ako će biti loše vrijeme!

Odgovaram mu naivno:

— Nema problemaaa; spremite nam večeruuu!

Prema Sv. brdu
Foto: V. Matz

Nakon jednog zavoja, izgubili smo ih iz vi-da.

Bernarda, iako sitna, može dobro pružiti noge, pa nas dvoje napredujemo dobrim tempom. Mami nas Svetu brdo, nad njim niti oblačka; još se i veselimo kako ćemo lijepo vidjeti more. Da smo znali što nas očekuje gore, odmah bismo se okrenuli natrag prema našima. Put nas je vodio širokom stazom, posutom životinjskim izmetom, pa smo zaključili da tuda stočari iz Obrovca tjeraju stoku prema izdašnim velebitskim pašnjacima. Prisjećam se mnoštva ovaca što smo ih vidjeli prije tjedan dana na Javorniku, prostranom polju ispod Badnja.

Približavamo se sve bliže Svetom brdu. Sad smo pri njegovu podnožju i očekuje nas strmiji uspon. Put što smo ga do sada prošli, bio je lagan, bez nekih oštijih uspona. Primjećujemo oblake kako su se opasno približili vrhu, a i tutnjava gromova je sve bliža. Ne obraćamo previše pažnje na to, jer ocjenjujemo da nam treba najviše dvadesetak minuta do vrha. Prolazimo pokraj dviju vrtača i sada slijedi uspon. Lagano natovareni brzo napredujemo. Jedan kraci predah pored kamena s natpisom — »još mālo«, pa produžujemo dalje. Stigosmo do hrpta s kojeg se može vidjeti Lika. Mi ipak nismo ništa vidjeli, jer je cijela sjeverna strana bila zastrta oblacima.

Ispred sebe ugledasmo neke stijene, pa ćemo kraj njih malo predahnuti. Zaustavimo se, a Bernarda mi taman htjede nešto reći, kad prasne grom opasno blizu nas.

Oboje se bacimo na zemlju. Slijedila je prava kanonada gromova, uz istovremenu po-

javu bljeska i zvuka. Grmljavina nam je parala uši. Prekriće nas oblaci i vidljivost se smanji na jedva desetak metara. Započe kiša, koja se ubrzo pretvori u tuču. Priroda kao da je podivljala. Ležimo priljubljeni jedno uz drugoga, gromovi udaraju na sve strane, a komadi leda veličine graška padaju po nama. Potpuno smo mokri. Bernarda se usuđuje podignuti glavu i govori mi:

— Edo, idemo odavde, još ćemo i poginuti.

Odgovaram joj nakon stanke, koja je uslijedila udarom groma:

— Gle, Bernarda, ja već dugo razmišljjam o tom Svetom brdu, i jednostavno se moram popeti na njega, pa kud puklo da puklo! Znam da me nećeš moći shvatiti, ali nešto me toliko vuče, da prosto moram gore.

Zaklopila je oči rukom i promrmljala:

— Budalo, pa ti nisi normalan!

I nisam bio normalan! Neka neobjašnjava sila me tjerala da se suprotstavljam ovoj razljučenoj prirodi. Je li to bila moja želja za avanturizmom, isprobavanje vlastitih mogućnosti uz neshvaćanje stvarne opasnosti ili jednostavno onaj viječni inat čovjeka prema prirodi, to mi ni danas nije jasno. Čvrsto sam odlučio krenuti gore i moju odluku više ništa nije moglo izmijeniti.

Dao sam Bernardi »nepromociće« hlače, da se koliko toliko zaštići od nevremena, rekao joj da se ne miče od markacije, kako bih je našao na povratku, i započeh se uspinjati.

Vidljivost je bila tako slaba da se jedva vidjelo od markacije do markacije. Na trenutke sam čak išao napamet, ali, na sreću, nisam lutao. Tuča se pojačavala, tako da sam dobra-

no osjećao udarce po leđima. Vlaga mi je prodirala tako reći do kostiju, a i teško sam disao. Gromovi kao da su se okomili na me. Na svaki udar sam lijegao na zemlju. Sad su već lupali u neposrednoj blizini. Puzeti po travi i preko stijena stiglo od kamenja s oznakom KT. Gromovi me prikovaše uz stijenu. Proklinjao sam samog sebe, svoju tvrdoglavost, gromove i ovo brdo. Stvarno je »sveto! Kad odjednom, strahovit urlik mi naneše silnu bol u ušima. Životinjskim instinktom sravnih se sa zemljom. Prsti se duboko zariše u tlo. Osjetih travu u ustima. Lupio je niti deset metara od mene. Kao divovski plameni stup, zario se u obližnji kamen. Neopisivo jaka svjetlost. Svaki krak, svaka žilica ovog nebeskog bića zareže mi se u svijest.

Ne znam koliko dugo ostahod tako ležati. Započeh se tresti od straha. Osjetih strahopštovanje prema prirodi i odjednom spoznaju svoju beznačajnost. Zar je ovo kraj? Zar mi je ovdje suđeno? Nekako smirih živce i započeh spuštanje. Četveronoške, s nogama naprijed. Sto dalje od ovog pakla! Samo da kupim Bernarda. Gromovi me usporavaju. Spotičem se, udaram koljenom o kamen. Ne osjećam bol. Samo što niže. Tamo ih nema. Pogledom probijam oblak. Tražim stijene i Bernarda. Evo, konačno! Ali nema Bernarde. Sigurno je i ona sišla niže. Jurim po padini kao sumanut. Nigdje je nema. Vičem kao ludak:

— Bernardaaa!

Nema odziva. Moram opet gore, pretražiti one stijene. Uspinjem se. Prasak za praskom. Krv mi se ledi. Ali nju moram naći. Eno stijena! Tražim, tražim svuda okolo. Nema je nigdje. Sta da radim? Možda se sakrila u onim vrtačama? Pa da, sigurno! Opet natrag dolje. Urlam, nadjačavam se s gromovima. Ne javlja se. Prolazim kamen »još malo«. Još dolje, prema vrtačama. Trava je skliska. Opet padam i dižem se. Nema je u prvoj vrtači. Ni u drugoj. Možda je otišla prema Ivinim vodicama? Morao bih je vidjeti na stazi. S onog kamena bit će dobar pregled. Gledam u daljinu. Naprežem oči. Nema je. Morao bih je vidjeti da je tamo krenula. Tijelo mi odjednom protorne. Pomisao da je stradala, dovodi me na rub plača. Uhvatila me panika. Moram sačuvati živce.

Pokušavam logično razmišljati. Ona, ili nešto od nje mora biti negdje gore. Odlučio sam u sekundi. Moram opet gore. Gore među gromove, i sve pretražiti. Još jednom one stijene gdje sam je ostavio. Pa na vrh. Pa sve oko vrha. A ako je ne nađem? Možda ju je grom odbacio u onu provaliju prema ličkoj strani? Imam bateriju, pa i po mraku mogu tražiti. Gledam na sat. Pola pet. Ima još vremena do mraka. Zamišljam si toplinu Borisovog doma i naše drugove. Kako da se vratim bez nje? Zadrhtaše mi usne. Treba skupiti snagu, pa gore! Sjetih se zvijždaljke. Uspinjem se i pušem u nju. Nema odziva. Spremam je u džep, jer osjećam da mi je glas jači.

— Bernardaaa!

Ništa! Gore prema stijenama. Naprijed, samo naprijed! Kližem se, ali ustajem i idem

dalje. Grom! Ovaj put ne tako blizu. Stižem do onih fatalnih stijena, gdje smo se rastali. Naravno, nema je. Na vrh! Zovem je i dalje, već automatski. Kad odjednom začuh slabasan, prigušen zov:

— Eeedooo...

Nisam mogao vjerovati svojim ušima. Pa ona je živa! Derem se najvećom mogućom snagom:

— Bernardaaa! Gde siii, daj da te vidiiim!

Nisam mogao odrediti smjer njenog glasa, ali nagonski potrčah prema vrhu. Naprežem oči da bih je mogao vidjeti kroz onu magluštinu.

— Tu sam... Edo, gdje si...

Vidjeh njenu konturu, kako silazi s vrha. Zaurlah iz svec glasa:

— Dolje, dolje idi! Evo me!

Konačno me i ona opazi, pa krene prema meni. Ali gromovi još nisu prestali, a ona jadna hoda potpuno uspravno, kao da se šeće po Ilici. Uto prasne grom.

— Lezi ludo jedna, što ti je, hoćeš li poginuti?

Ubrzo se zagrlismo. Bez suvišnog mudrovanja krenusmo dolje. Sto dalje od ovog užasa!

— Pa dobro, gdje si ti? Ja sam te čekala, a gospodina nema. Mislila sam da ti se nešto dogodilo, pa sam krenula gore da te tražim. Nisam te našla, pa sam se vraćala i onda...

Pretrnuh, kad pomislih da se ona tako uspravno kretala po vrhu.

— Jesi li ti normalna da se tako uspravno šećeš medu gromovima? Zašto me nisi čekala tamo gdje smo se dogovorili?

— Pa jesam, ali malo sam se povukla među stijene, bilo me je strah gromova.

Sva sreća da nismo imali nikakvih metalnih predmeta sa sobom. Bernarda, Bernarda moja! Još jednom je čvrsto zagrlih. Sad se sve razjasnilo. Zbog slabe vidljivosti nisam je opazio, makar se bila pomakla i tri metar u stranu. Ona nije mogla razaznati moje urlanje iz daljine, jer malo slabije čuje. Toga se onda nisam sjetio. A njen slabašan glas je pek ja nisam mogao dobro čuti.

Izašli smo iz oblaka, a Svetlo brdo je ostalo sve više iza nas. Čak je i kiša prestala, te se pojavilo sunce. Kod Čićine doline smo prečicom krenuli nizbrdo, prema Ivinim vodicama. Ponovo smo uhvatili markaciju i put nas je vodio dalje kroz šumu. Ubrzo smo ušli u poznato nam sklonište na Ivinim vodicama.

Hvala onome tko je stavio drva u peć. Čak je bilo i papira ispod njih, tako da je trebalo samo potpaliti šibicom. Zaželio sam se cigarete. Začudo, ostale su suhe. Bili smo mokri do kože, pa nam je prijala toplina vatre. Na brzinu smo nešto pojeli i krenuli put Borisova doma.

Slijedio je spust kroz šumu, pa po strmoj stjenovitoj stazi do Martinovog mirila. Zadnji pogled na oblacima prekrivene vrhove. Put je dalje vodio dobrom stazom po šumovitom podnožju Crnog vrha. Odlučili smo se

za varijantu preko Parića, pa smo pregazili potok i išli dalje s njegove desne strane. Oko sedam naveče, grijali smo se u toploj kuhinji i čavrljali sa Grgicom, Suzanićem i našima.

Bili su ozbiljno zabrinuti, te su već planirali kako će nas ujutro tražiti. U svakom slučaju bili smo previše lakomisleni, te od onda zaziremo i od najmanjeg oblačka. Vrijeme u planini se izuzetno brzo znade promijeniti, te ne bi trebalo poduzimati nikakve riskantne izlete, ako već postoje neki sumnjivi predznaci nevremena. Da smo barem ovu misao doslovno shvatili pet sati prije, na Čišinoj dolini! Ovakvo iskustvo moglo je biti itekako skupo i tragično.

No, držeći se one: »sve je dobro što se dobro svrši«, prestadosmo razgovarati o našoj avanturni na Svetom brdu i uz Vladinu svirku na gitari, provedosmo ugodno veče s nekim slavonskim planinarama.

Ujutro nas Vesna probudi pozivom na topli čaj. Nakon doručka odosmo pakirati rance i počistiti sobu. Oprashtamo se sa Dordem i profesorom Suzanićem, te sa domarima Grgicom i Antonom. Obećavamo da ćemo opet doći za 29. studenoga. Odlazimo. Grgica zvoni za nama malim zvonom, što visi sa verande doma. Mi joj pjevamo u desetercu:

— Kad Grgica ručak nama kuha
Ne mož, ostat' praznoga trbuha!

Na Hajdučke kukove

MIROSLAV AMBRUŠ-KIŠ

ZAGREB

I ovoga ljeta Alan je bio odlično polazište za niz izleta po sjevernom i srednjem Velebitu. Odlično, kažem zato, jer Alan je i prije bio, ali se sa skloništem moglo mnogo skromnije računati. Otkako je, već drugu godinu, gore Antun Stare sasvim volonterski, neke su se stvari doista promijenile u vrednovanju velebitskih ishodišta.

Na Alanu je doista prekrasno i vrlo prisno otkako se gore čovjek brine da je sve u redu. Antun je odličan opskrbnik, i ako mu se »dogodi« koji neiskusniji izletnik, naći će pravog načina da mu priopći neke bitne stvari o planinarstvu.

U nedjelju ujutro dogovorili smo se da ćemo toga dana »ljenčariti« na Lubenovcu. Ja sam imao neke sasvim osobne primisli, ali osnova tog hedonizma bila je to što smo računali na cisternu uz lugarnicu. Ta računica nije valjala. Ni s lugarnicom (u njoj se može tek za nuždu bivakirati), ni s cisternom u kojoj je plivalo nekoliko napuhanih životinjskih leševa. Zato smo se uputili, vođeni svježim markacijama, u Hajdučke kukove!

Već dvanaest godina želim tamo. U dugim noćima i razgovorima s Antonom Vukušićem na Zavižanu obećavao sam sebi da ću jednom doći na Velebit samo zbog njih. Osim tog tajanstvenog, obraslog masiva, koji zove rađoznao pogled sa Zavižana, mamilia me i priča o palom avionu koji od drugog svjetskog rata još nisu tamo pronašli.

Ono što si nikako nisam priredio, napravili su drugi. Pročitao sam u »Našim planinama« da su se popeli na vrh, da su pronašli prikladni put, a Antun kaže da su ga i markirali, premda o tome kakav je put i koliko treba do vrha ništa ne zna jer ga je posao prikovao uz Alan.

Dakle, na Hajdučke kukove!

Lubenovačka livada tako je razrovana da nema ni mesta da čovjek legne i uživa gričkajući travku. Divlje svinje ili medvjedi? Hodamo uz upadljivu markaciju, ali se trudimo da na nju baš ne mislimo previše. Tako smo je već jednom napustili, a potom joj se opet pridružili jer smo udarili ravnog prema nekadašnjem kolskom putu prema Lubenskim vratima. Da nije klasičnog prašumskog prizora oborenih smrča na putu, tuda bi se moglo proći i automobilom. Prolazimo kroz obilje borovničinih grmića. No, ove godine u njima će uživati oni koji tu dođu kasno u rujnu. Proljeće je kasnilo oko četrdeset dana.

Kada bi netko ovuda prošao s motornom pilom, vjerojatno bi pješačenje izgubilo nešto od prašumske draži, a da je to netko uradio prije nas, vjerojatno ne bismo previdjeli skretanje desno prema Velikom vrhu. Dubok zelen hlad i odmarajući pogled kroz prosjek puta prema Lubenskim vratima na oborene orijaše, najveći su krivci za taj previd. Hodamo lagano, uživajući u tome da preškačemo debla, provlačimo se kroz njihovo granje. Gledam svog psa koji je duboko uzbuden i siguran sam da uživa. Sav je u elementu, očito opijen sasvim nepoznatim mirisima, ne samo šumskog okoliša, nego i životinjskim tragovima.

Kada smo ustanovili da se marka već dugo ne ponavlja, a put između Hajdučkih i Rožanskih kukova više nije u sutjesci, nego prolazi kroz blago valovitu prašumu, stali smo da odlučimo hoćemo li natrag da se vratimo marki. I dok još nismo odlučili ništa, Ružica je opazila crvenu točku na kamenu u šumi desno. Očito, provizorna oznaka onih koji su tražili put na vrh.

Upućujemo se u šumu. Pomalo uživam u pomisli da sam jedini ja obukao dugačke

hlače. I Ružica i Miško su u šortsu i svako malo ih nešto grebe, moraju zastati da se provuku kroz grmlje ili moraju paziti da ne oderu butine ako skliznu s kamena.

Poslije dvadesetak minuta nailazimo i na snježnicu. To je užitak za Fausta. Otkako je prošle zime kao štene doživio snijeg, prepoznaje ga izdaleka. Trči u snježnicu i valja se da sve pršti uokolo. Isto tako bilo je na snijegu u četvrtak kada smo išli u Rožanske kukove, ili nekoliko tjedana prije na Begovoj stazi između Bjelolasice i Samarskih stijena. Zar je to ona ista letargična životinja koja se na moru zavlačila pod automobil i tri je dana odbijala hranu?

Poslije osvježenja u snijegu prošlo je samo nekoliko minuta i — evo prave markacije!

To se zapravo i moralо dogoditi. Došli smo do podnožja masiva odakle se padina strmo diže iz šume. Još je obrasla, ali mahovinu i prašumsku memlu zamjenjuje više ogljelog stijena. Uspon teče najprije u nekoliko skokova lijevo i dijagonalno na padinu. Pomalo se već i rukama prihvaćamo, a pas se već mora ponekad prosmucati da bi pronašao prolaz po svojoj mjeri. Otkako vidimo sve više plavetnila, a sve manje visoke smrekе, nadamo se da je tu negdje i vrh. Nekoliko puta smo se prešli jer smo mislili da je cilj upravo tamo gdje prestaje stijena a počinje nebo. A nije.

Izašavši, konačno, na rub stijene, vidimo okolne vrhove još više od mjesta do kojega smo se već popeli. Obraslim grebenom zavijamo udesno, a potom spiralno ulijevi i, eto

ga! Grebenom još valja napraviti jednu »šesticu« i doći do gomilice kamenja. Ostajem da Mihajla, Ružicu i Fausta snimim na vrhu, a potom im se pridružujem. Na vrhu pod kamenjem otkrivamo bocu »Badelove« šljivovice i u njoj knjižicu posjetilaca na vrhu. Na žalost, nema olovke. Na žalost, nemamo je ni mi, kao i svaki »pravi« planinar. Ništa. Još se neko vrijeme divimo prekrasnom i nepoznatom pogledu na Veliki Kozjak, Rožanske kukove, Mali i Veliki Rajinac i Šatorinu. U daljinu se bijeli karanfilić Bačić kuka, a ona vitka priamida, nije li to — Visočica?

Da bismo za sobom ipak ostavili nekakav trag skidam zatvarač smička (»cipferšlusa«) koji ostavljam u »šljivovicu« i polako krećemo dalje jer se nebo oko Zavižana počinje mrgoditi. Cijelo vrijeme na vrhu je puhalo, a to je moglo značiti da bi mrak s oblacima, ako tako okrene, mogao biti brzo i nama za petama. Srećom, nije.

Silazimo dosta brzo. Premda nam je od Lubenovca trebalo do vrha tri sata, mislim da je planinarima kojima je cilj da se popnu na vrh potrebno upola manje vremena. Mislimo ti, a vjerojatno takvih jurilaca neće biti na Hajdučkim vrhovima u tako skoro vrijeme. Prije nas, vidjeli smo to iz upisne knjižice, na vrhu su do te nedjelje 15. srpnja bile samo dvije grupe: oni koji su prošle godine markirali prilaz Velikom vrhu u Hajdučkim kukovima i članovi Gospodarske komisije PSH s tajnikom Nikolom Aleksićem. Šteta što do trenutka dok ovo pišem nismo uspjeli razmijeniti iskustva. Mislim da bi vrijedilo.*

NAPOMENA UREDNIŠTVA

Markaciju na središnji (bezimeni) kotirani vrh Hajdučkih kukova izveli su početkom srpnja mjeseca članovi Gospodarske komisije PSH. Predmarkacije iz dva pravca koji se spajaju u vršnom dijelu postavila je u jesen 1983. ista ekipa koju je vodio vjerojatno najbolji poznavalač tog dijela Velebita Danijel Vuković. Kao konačna varijanta izabrana je ona lakša i kraća, pa se tako do ovog ljeta nepristupačnog vrha Hajdučkih kukova stiže od Lubenovca za oko dva sata hoda. Iduće godine planirano je postavljanje metalne kutije i žiga na vrhu.

* To se osobito odnosi na stazu kako su je markirali. Premda s orijentacijom nije u povratku bilo nikakvih teškoća, učinilo nam se da je lakša i pristupačnija, te i manje dosadna varijanta prilaza bila ona kojom smo mi došli: većinu uzdužnog prilaza kroz jarugu prošli smo stazom prema Lubenskim vratima, a pod masiv došli najkraćim putem kroz šumu. Osim toga, vjerojatno nam je jak doživljaj bila i ona snježnica, što svakoga može veseliti i razbiti monotoniju hodanja kroz šumu i neuhođenju stazu.

Premda je markiranim putem kroz šumu motorna pila prilično olakšala pješačenje, ono nam se učinilo i zamorno i jednolično. Možda je taj

dojam takav samo zbog toga što smo se vraćali te smo sva uzbudjenja već ostavili za sobom, ali čini se da staza koja vodi kroz šumu do kolnoga puta prema Lubenovcu ne mora biti toliko duga i ne mora prolaziti tolike uzbrdice i nizbrdice kroz šumu da bi na prirodnim put izbilje tek petnaest minuta prije livade. Osim toga, čini mi se da bi o definitivnom vođenju marke prema Hajdučkim kukovima većim dijelom cestom prema Lubenskim vratima trebalo voditi računa već i zbog revitalizacije tog originalnog, tradicionalnog puta, te, iz ne slabijeg razloga — bolje orijentacije, koja po sadašnjoj marki kroz šumu, recimo po noći ili po magli, može biti uzrok dubokim tjeskobama onih koje tu put zatekne. A brz izlazak na toliko prepoznatljiv put može učiniti da mnogi u nevolji, kao što može biti noć, magla ili snježni uvjeti, brzo »spašen« odahne. Osim toga, sa zajedničkoga polazišta prema Velikom vrhu znatno bi se usteđedalo na markiranju, jer je neilogično da se posebno još radi odvojak iz pravca Lubenskih vrata i Zavižana. Naime, to će u ovom slučaju biti dug onima koji na izlete sjevernim Velebitom idu iz »bazen« na Zavižanu. Tamo, naime, vole i odavno već zagovaraju posjet Hajdučkim kukovima. Šteta što, ovakvim markiranjem, Hajdučki kukovi nisu mnogo bliži Zavižanu. S Alana je to vrlo lijep i uzbudljiv, umjereni naporan i bezopasan izlet.

Kroz bijelu stihiju u potrazi za planinarima

RUDO STARÍĆ

KARLOVAC

Bilo je 2,45 sati ujutro. Sjedim u gluho doba noći na kauču u sobi. Nervozno trčim do prozora. Napolju kiša. Opet pogledam na sat. Kazaljka nečujno nastavlja svoj kružni put.

— Smiri se, Juca — smiri se. Govorim sam sebi. Zakasnio si, ovdje nema pomoći. Autobus sa »smrznutima« je vec odavno prosao kroz Karlovac. Da, autobus je pun a samo moje mjesto je prazno. Zašto me nije Zdenko probudio? Možda je i on zaspao?

Pogledam opet na sat: 2,47 a polazak iz Karlovca bio je u 1,30 sati. Iz pokrajnje sobe čujem ravnomerno disanje žene i djece. A sutra, sutra će biti zadirkivanja, podsmijeha. A razmak od mene i usnulin u autobusu koji gazi prema kapelskim visovima, sve je veći, dužinski i vremenski. Jucer navečer javili su preko radija da u Gorskom kotaru snijeg pada neprekidno. Možda se niti oni neće probiti do Jasenka?

Izadem u predsjoblje. Prvi puta da sam se uredno pripremio za marš. Ništa ne nedostaje: ranac, skije, hrana, ostala oprema, čak imam i kišnu kabanicu, zlu ne trebalo. Da, čudljive su i nepredvidive te planine u Kapeli. Kiša pada a snijeg raste, bubri kao gljiva. Misli lete vremenski natrag. Dva sata prije: probudio sam se, a onda, samo još malo... I slomio me san, kao dijete. Da, a što sada? Kiša ne rominja, kiša pada. U Ogulinu su vjerojatno stigli a dalje? Možda ih ipak uhvatim, ali kako? Da, ipak legnem i sportski priznam poraz pred sobom i ljudima? Da, ali nema više spavanja, a sutra, propao dan.

... vidim pred sobom snježne površine. Autobus stenje, probijajući se kroz nanose snijega prema Jasenkiju. Uzbudenje raste. Svjetla hotela u Jasenkiju žmirkaju i zovu nas. Gužva, noć, snijeg, tisuće, bezbroj, beskonačno, mnogo snježnih pahuljica. Pije se posljednji topli zašćećereni čaj pred marš u toplim prostorijama, jede se posljednji zalogaj, povici, zamor, ljudi se preoblače, stavljaju skije na noge, napinju se vezovi. Kolona, duga zmijolika kolona nestaje u snijegu, vjetru, nestaje u mraku u pravcu kapelskih visova, obavijena maglom i tamnom šumom. Pred svakim je misao u glavi pokrivena kapuljačom: kako će biti tek gore, hoćemo li se probiti, hoćemo li uspjeti stići na Matić poljanu?

A ja sjedim u sobi i zurim kroz prozor, gledajući na usnuli, umrtvljeni Karlovac. Sedeset tisuća duša spava, jedino sam ja budan i svjetlo gori kod mene.

Što ljude tjera da idu svake godine gore, na isti dan, u ta bespuća i negostoljubive planine, oblaci mrzvoljno siju vreće snijega, a

vjetrovi, hladnoća i vlaga obigravaju oko nas na svakom koraku, na svakom pokretu.

Litre znoja, mokre košulje, hlaće, cipele, propadanje u snijeg do gležnjeva, koljena, kukova, a mi tvrdoglavu naprijed. Svaki korak, pokret, stanka, udah, izdusaj, s vremenom se pretvaraju u napor, umor, bol. Iz sata u sat to sve se više gomila, uvećava, udvostručuje, utrostručuje, udesetorostručuje.

Besmislač, glupost, pa rat je odavno završio. Da, četrdeset godina je prošlo od tog čuvenog marša II brigade XIII proleterske Primorsko-goranske udarne divizije. Taj put i marš mnogo sam puta prošao. A sada neka idu mlađi i nastave taj put, marš.

Misli lutaju mozgom. Izviru slike, sjećanja, kao snježne panuljice iz tamne goranske i kapelske noći. Početak Matić poljane. Od upravo odrezanih jelovih grančica momci izraduju vijenac i stavljaju crvene trake. Ovdje je posljednji predah, odmor. Ovdje se svi sakupljamo. Posljednji dogovor, kolona planinara kreće...

Počinje bijela pustinja, bijelo bespuće, okruženo stasitim visokim jekama, jedini živi sudionici onog marša prije četrdeset godina, kada je kolona mokrih, umornih, izglijadnjelih i promrznutih, prteći dubok snijeg, kroz vijavici u maglu, krenula da savlada posljednju prepreku do Mrkoplja. Bilo je ovdje mlađih i starih, snažnih i nemoćnih ali su išli naprijed prema svojem narodu, prema toplim domovima Tuka i Mrkoplja, prema zasluženom odmoru. Bjelolasica, Bijele stijene, Samarske su iza njih a sada još samo ova bijeta ali podmukla visoravan. I krenuli su...

Krenuli smo i mi. Jedan za drugim u koloni kao nekada oni. Nema više umora, bologa u nogama i rukama. Više nam ništa ne smeta. Ni vjetar, ni snijeg, ni mlječna doсадna magla, ni hladnoća.

Idemo u pravcu 26 kamenih spomenika, od vapnenca izrađenih kipova, koji su izrasli na ovom goranskom kršu, grubo oblikovani, koji izviruju iz dubokog snijega, poredani jedan iza drugog, simboli smrti i života, simboli slobode i revolucije, ljudi, partizani...

Da. Bio je to jedan od tisuće sličnih marševa slobode, ali jedan od najtežih, najmučnijih, najgorih, gdje se umiralo bez metka, bez jauka, bez krika, bez bola. Jednostavno se zaspalo, klonulo u snijeg, leglo ovoj bijeloj pustinji na domak toplih seljačkih kuća u dolini.

— * —

Učka-ekspress stiže na prvi kolosijek. Četiri sata i sedam minuta. Ulazim u vlak. On

mekano klizi tračnicama prema Ogulinu. Napuštam usnuli Karlovac u zimsko, kišovito, maglovito praskozorje. Toplina me opet savlada. Zaspao sam. Prekine me tišina. Gdje smo? Skočim do prozora. Tounj. Snijeg je zamjenio kišu. Mokri, uporni snijeg. Čekamo i stojimo kao ukotvljeni brod. Ništa se ne događa. Stoji i prostor i vrijeme. Već je 5 sati. Napokon ipak krećemo. E, sada više nema spavanja, jer bih i Ogulin mogao prespavati. Ogulin. Trčim kroz snježne tunele s opremom prema autobusnoj stanicu.

— Idete li za Jasenak? — zapita me neki čovjek. Stariji, vremešniji.

— Da — odgovorim.

— Autoous vam je već otišao.

— A drugi?

— Evo, Delničani su upravo krenuli.

U mraču vidio sam zadnja svjetla autobusa. Bila su sve sičušnija, pa točkice, pa ništa. Mrak.

— Što sada?

Krenem prema Puškarića mostu, prema Jasenkiju. Radnici se žure na posao. Subota je. Već sam na mostu, na Dobri, 23 kilometra do Jasenka. Ne, nema smisla krenuti za Jasenak. Tko zna jesu li i stigli do Jasenka. Snijeg je prestao padati. Možda ću imati sreću pa me netko prebaciti do Jasenka. Ako su došli do Jasenka, već su morali krenuti na marš. A ja, stojim na ovoj raskrsnici i niti makac. Kao na sidrištu. Nove grupice ljudi idu prema Ogulinu. Već je sedam sati. Idem, hodam, trčkaram gore dolje po zasniteženoj cesti. Sviće. Evo i prve djece koja idu u školu. 150 koraka do mosta pa toliko natrag, kao u nekom kavezu. Pojavljuju se i prve mlječarice. Čekao sam, nadoam sam se i šutio. Zvuk hladne, brbljave Dobre prekine bruhanje autobusa. Stao sam na cestu i počeo manjati rukama, nogama, kapom, skijama, vikati. Autobus je stao ispred mene. Ale, sjedeći do vozača, začudeno je gledao. Bilo je 9 sati. Nije trebalo mnogo govoriti, sve je bilo jasno. Svima je bilo jasno. Danas ću biti na Matić poljani. Prazan autobus koji je doveo planinare do Jasenka, vraćao se i sada vozio za Mrkopalj, da na drugoj strani Kapele dočeka sudionike marša. Autobus i nas nekolicina u njemu, probijali smo se kroz zasnitežene i do krajnosti sužene puteve Gorskog kotara. Gomirje, Vrbovsko, Skrad, Lokve, Sunger. Vozimo se kroz zasniteženi koridor, Mrkopalj. Zastave, zastavice. Desetine, stotine, tisuće ljudi. Pjesma, glazba, žamor, svirka, veselje, smijeh. Gužva je. Jedva se probijamo kroz ljudsku rastezljivu masu. Djeca, pioniri, omladina, izviđači, planinari, vojnici, borci, svi u jednom spletu, nerazmrsivom klupku. Borce iz onog vremena prepoznajemo, jer na reverima kaputa nose crvenu ozanku 40-godišnjice marša. Tko zna koji će od njih doći na slijedeću proslavu iduće godine?

Iz mase je izronila markantna figura sa sijedim kosama, držeći ruke u džepovima. To je pisac Kapelskih kriješova, narodni heroj, legendarna ličnost Gorskog kotara. Rođen u

crnogorskim gudurama, a svoju mladost ostavio je među svojim Goranima, našavši ovde tisuće prijatelja i drugova. Bila je to njegova divizija, njegova brigada, njegovi borci, njegovi partizani. Nestao je u masi, kao što se iznenada i pojavio, u masi koja je kao rijeka tekla ulicama Mrkoplja. Sunce se probilo kroz oblake.

Začujem iznenada harmoniku, pa pjesma, lagana, poletna, puna svježine, uzbuđenja. Dolaze sijedi borci sa trorogim partizanama na glavi. »Bandiera rossa«. To su borci bataljona Pino Budičin. Suze naviru na oči. Istrani, Primorci, Slovenci, Gorani, svi su ovđe. Svi smo ovđe. Autobus grabi prema Tuku. Ovdje je i pukovnik Škerl, partizan, planinar, sudionik povijesnog marša i nekadašnji predsjednik PSH. Ovdje je napadalo metar novog snijega. Sve je poremetio, ali i nije. Misli polako kreće prema koloni koja bi trebala uskoro stići od Jasenka na Matić poljanu. Proslava na Matić poljani odgadá se za jedan sat.

A kolona planinara i izviđača to ne zna. Oni će doći gore s druge strane, a cesta još uviđek nije probijena od Tuka. Od Mrkoplja već kreće kolone planinara, vojnika i izviđača na završnu svečanost prema Matić poljani.

Ale mi kaže da idem što hitnije gore, da zau stavim košton, jer svečanost počinje tek u dva sata poslije podne. Već smo u Tuku. Jurim na Matić poljanu. Prelazim greder koji se probija mukotrpno guračući snijeg u stranu, stvarajući nekoliko metara visoke snježne zidove.

Još malo i već sam na Matić poljani. Na skijama se prosto leti. Oblaci se rastavljaju, kao da nožem neka nevidljiva ruka reže taj magleni mjeher. Nebesko plavetnilo i sunce.

Na Matić poljani sam. Tiha, mirna, bijela, bez i jedne prtine, traga. Utihla okupana sunčem. 26 ukopanih grubih vapneničkih kipova u snijegu proviruje iznad bijele pustinje razbijajući istovremeno monotoniju i ljepotu snježne plohe. To samo čovjek može stvoriti, stvoriti harmoniju između prirode i ljudskom rukom izrađenih kipova. Jednostavno a veličanstveno.

Vrijeme prolazi. Idem planinarima ususret. Već sam udaljen više od pola sata od spomenika. Gdje su? Gdje je kolona? Propadam skijama preko tridesetak centimetara u vlažan snijeg. Ne, oni će sigurno doći, divlja planina je samo usporila njihovo kretanje ali ne i zaustavila.

Nešto je prokletno tvrdoglavlo u njima, u svakoj toj duši što čini kolonu. To su sinovi kapelskih visova koji vole bezgranično ovaj kraj, ove šume, ovaj krš, ovaj snijeg, kao sebe samog. Takav sam i ja. Samo ja ih ovaj puta dočekujem sa druge strane. Jesam li ih izdao? Ne znam. To će reći oni sami. Ja sam svoje izvršio. Bit ću uskoro među njima. To je samo pitanje trenutka. Vraćam se do spomenika.

Kolone ljudi stižu iz Tuka. Viju se zastave. Vojnici već stoje u svečanom stroju. Počasna straža je na mjestu. Omladina se gruda, gura i valja po snijegu.

Na hrptu snježnog humka, u daljini, u pravcu Samarskih stijena kao nekog zaledenog grada, pojavljuje se neka crna prilika, pa druga, treća, četvrta... kolona! Duga kolona planinara. Jedan po jedan. Kreće prema naničanim kamenim statuama partizana koji su ovdje zastali pred četrdeset godina i ostali u bijeloj pustinji... vječno. Sada su dvije kolone.

Jedna koja se kreće i jedna koja više nikada neće krenuti, ali će ostati kao vječna uspomena budućim pokoljenjima, kao vječni znak kako se padalo za slobodu, na domak svojih sela i naroda.

Pukovnik Škerl probudi me iz razmišljanja.

— Rudo, priključi im se, zasludio si!

— Ne, druže Božo. Ostat ću ovdje s vama. Ovaj puta moje mjesto je ovdje.

Kolona je sve bliže. Prepoznajem lica. Izmučena ali sretna. Još koji metar, još koji ko-

rak na skijama, još koji ubod štapovima, i kolona, brigada planinara stajat će mirno i dobrostanstveno pred spomenikom. Magla kulja iz Mrkopaljske doline. Sunca i nebeskog planjetnika nestaje kao potezom pera. Bljuje magla sa svih strana nošena vjetrom. Prolaze mimo mene Hari, Dado Novak, Željko Gobec, Krampus, Zdravko Ceraj, Branko Rajer, Zdenko Kulaš, sedamdesetogodišnji Ferdo Uršan i mnoga poznata lica kojima ne znam ime. Oprostite mi! I novi, koje prvi puta vidim na maršu. Jedni odlaze ali novi pristižu. I tako će biti uvijek, dok će biti ovog naroda i ovih kapelskih visova. Zdravko Ceraj sa dva pionira sudionicima povjesnog marša stavljaju tamnozeleni igličasti vijenac sa crvenim trakama na spomenik.

Umorna kolona stoji pred spomenikom. Počasna paljba. Zadatak je još jednom izvršen. Kolone su krenule u dolinu. Matić poljana je ostala opet usamljena. Bijela stihija nastavila je svoj đavolski ples, ali bez ljudi.

— * —

Pusta planina, nigdje pomoći, nevolja i bol. Tko je sjeo ostao je zauvijek. Umorni zakleti da izginu. Ostali su ležati bez nade, a živi nastavljaju posljednjim snagama. Put

koji nema kraja. Beščutni, s jedinom željom da konačno ugledaju spasonosno svjetlo, ognjište, da završi mučna borba.

JADRANKA MATKOVIĆ, učenica VII b

Bitorajske Bijele stijene

MILJENKO PAVEŠIĆ
RIJEKA

Bitoraj ili, kako to piše na topografskim kartama, Burni Bitoraj, premda ga tako nitko od okolnih stanovnika ne zove, nalazi se na jugu Gorskog kotara. Svojom visinom od 1386 m spada među najviše planine goranske regije.

Prvu planinarsku markaciju postavio je tridesetih godina HPD. Od tada su planinari česti posjetioci njegovog vrha. Tu, na vrhuncu,

praktično završavaju gotovo svi pohodi. Rijetki su pohodi »po Bitoraju«.

Bitoraj je vrlo zahvalna planina u pogledu planinarskih tura kako ljeti tako i zimi. Leži u zahvatu dobrih prometnih veza te je prilaz moguć sa sjevera od Sungera i Mrkoplja, s juga od sela Liča, ipak, najpogodniji je prilaz od sela Vrata (želj. stajalište). Od ove 1984. godine, što se tiče planinarskih tura, situacija

Na vrhu Bitoraja
(1385 m)
Foto:
Dr. Hinko Emili

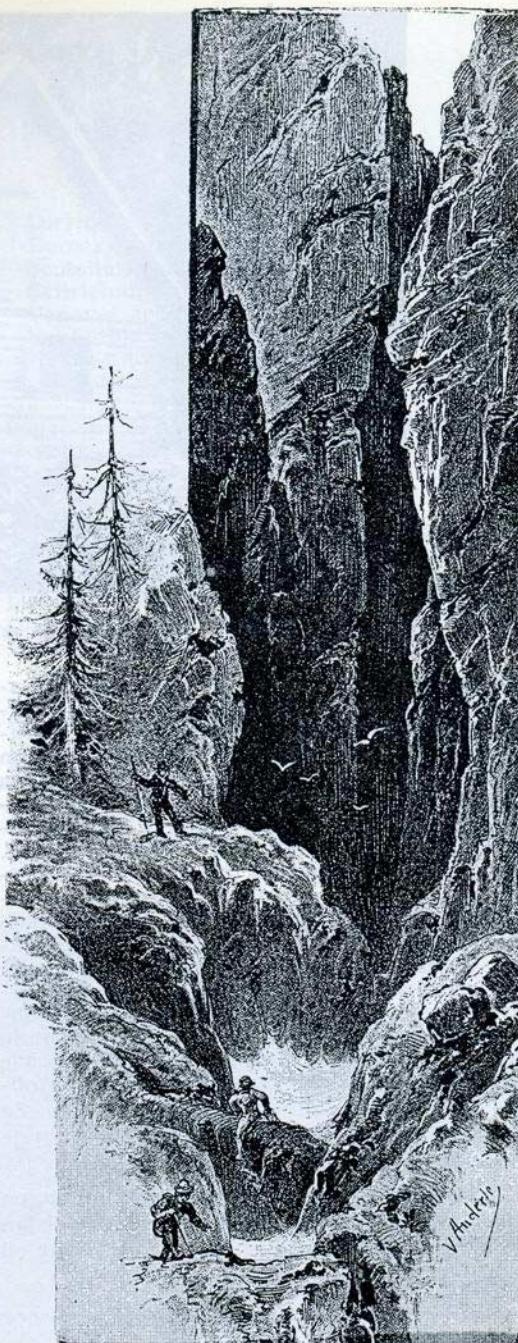
na Bitoraju znatno se izmjenila na bolje. Oduševljenici planina i entuzijasti iz PD »Bitoraj« u Zagrebu, izgradili su podno samog vrha, na Jožinoj plani, vrlo lijepu oveću brvnaru, snabdjevši je svim potrebnim za spavanje, kuhanje i grijanje. Što je najvažnije, riješeno je i pitanje snabdjevanja vodom. Tako je omogućeno da se brvnara koristi kao baza za ljetne i zimske ture po Bitoraju. Ture Bitorajem vrijedno je poduzeti. Dobar dio Bitoraja, pogotovo u području Bitorajskih Bijelih stijena, poznat je rijetkim pojedincima. One su u punom smislu riječi neotkriveni djevičanski biseri. Tu nema staza ni putova. Nigdje panjeva ni ljudskom rukom srušenih stabala, nigdje nikakvih otpadaka modernog doba, priroda neoskrvnjena od čovjeka, koji joj duguje svoj opstanak a tako je nemilosrdno uništava. Ulazeći u taj dio Bitoraja čovjek osjeća kao da napušta ovaj svijet u kojemu živi i ulazi u neki drugi ljepši, veseliji i humaniji.

No, prvo nekoliko rečenica o tim stijenama. Bitorajske Bijele stijene (taj naziv ne nalazi se niti na jednoj topografskoj karti) dijele se na sjeverne i južne. Greben Bitoraja, koji se proteže pravcem sjeverozapad — jugoistok, oštro ih dijeli. Sjeverne stijene lijepo su vidljive s vrha Bitoraja, bjelasaju se podno vrhunca u pravcu sela Sungera. Svojom površinom znatno su manje od južnih, zaostaju i visinom. Južne stijene s vrha nisu vidljive, zaklanja ih šuma bukovih stabala. U ovome članku zadržat ću se na opisu Južnih stijena.

S vrha Bitoraja treba krenuti oštro na jug i nakon kojih dvije stotine metara stijene su pred nama. Staza i oznaka nema. Postoji mogućnost da se u stijene krene ravno u njihov centar ili da se u njih krene lijevim odnosno desnim obilaskom. Krećući se lijevo, odnosno desno nailazi se na prirodne pravce kojima se može uspinjati na pojedine gromade ili kroz otvore i klance prodirati na njihov južni rub. Uspon na bilo koju stijenu nagrađuje se prekrasnim vidicima kako na stijene tako na bližu i dalju okolicu.

Ipak, najbolje je krenuti ravno na jug tj. u centar stijena. Tim pravcem potrebno je malo pnjačkog iskustva, no klinovi i uže nisu potrebni. Nailazi se na bizarne oblike stijena i na male vrtace pune raznovrsnog planinskog cvijeća. Posebno lijepo djeluje encijan sa svojim žutim višekatnim rozetama. S gromade na gromadu stiže se do ruba. Tu se odjednom stijene kojih stotinu metara okomito spuštaju u more crnogorice formirajući kamenu barijeru naslaganih kiklopskih gromada najrazličitijih oblika.

Sa tih kamenih litica, koje su u svome gornjem dijelu prilično zaravnjene, otvara se najljepši bitorajski pogled. U podnožju je lijepo i prostrano Ličko polje sa razvučenim selom Ličem, desno su ušorene Fužine s Jelenčićem i Tuhobićem u pozadini. Posebno impozantno djeluju Mali i Veliki Kobiljak, Kanculova Glavica i Košarine, koji s juga Lič-

Snježnica pod Jožinom planom na Bitoraju. Crtež Vaclava Anderleta iz »Gorskog kotara« Dragutina Hirca (Zagreb 1899)

Planinarsko sklonište na Bitoraju

kog polja vrlo strmo izrastaju u visinu, stvarajući dojam da su znatno više nego što stvarno jesu. Preko njih i Zagradskog vrha očaravajući je pogled na gornji Jadran sa svojim otocima. Sve to nadopunjuje nadasve lijepa okolica Bitorajskih Bijelih stijena. Svuda oko zelene se krošnje, većinom bukava, između kojih proviruju močni prastari javori. Harmoniju upotpunjaju tu i tamo vitke smreke kojih ima i na stijenama. Te smreke na stijenama, formirale su u borbi za opstanak najrazličitije oblike svoga korijenja, debla i grana. Nedaleka Viševica doima se sa svojim stošcem kao ugasi vulkan. Onaj tko želi doživjeti nešto posebno, treba sačekati zalaz sunca, pogotovo onda kada je nebo prošarano kumulonimbusima. Stijene, stabla i njihove krošnje, a posebno vrhunci poprimaju čarobne oblike, stalno mijenjajući tonove boja. Za povratak do brvnare na Jožinoj plani ostaje dovoljno svijetlog vremena.

Iako Bitoraj slovi kao bezvodna planina, on ipak ima vode. Postoje izvori, pa čak i jedan potočić nedaleko od vrha. Treba krenuti od

vrha grebenom Prčeve kose (na karti stoji natpis Peršova kosa što nije točno jer to nije u duhu jezika kojim govore okolni stanovnici) markacijom za Sunger. Nakon četrdesetak minuta stiže se u omanji ljupki laz — Planu. Tko dolazi prvi puta ostaje osupnut. Na sredini Plane je šumarak od nekoliko smreka ispod kojih izvire potočić. Veselo Klokoče kroz koji metar dubok kanjon, pa nakon desetak metara toku ponire. To u Bitoraju nitko ne očekuje, a eto, postoji. U okolini je još jedan izvor i jedna velika snježnica gdje su tijekom cijele godine velike količine snijega. Ni za najtoplijih godina snijeg se osjetno ne smanjuje.

Bitoraj je posebno zanimljiv zimi. Najpogodnije je krenuti u drugoj polovici zime. Tada je snijeg zbijen i dobro drži (ako je hladno), a hodanje nije zamorno — naprotiv! Često je na stablima inje koje svjetluća duginim bojama. Vidici su znatno prošireni, pogled seže po onoj narodnoj: »preko devet brda i dolina«.

Eto, time završavam mali opis jednog dijela, kako topografi kažu, Burnog Bitoraja.

ZNAČKE SLETA NA SLJEMENU

Za Slet planinara Jugoslavije na Medvednici 16. 9. 1984. g. izdana je prigodna značka. Kako nam je proizvođač isporučio manju količinu, pojedini sudionici ostali su bez nje. Međutim, naknadno smo primili dogovorenu količinu, pa se značka može nabaviti u poslovnicama PSH, po cijeni od 50 Din ili pouzećem (uz otkupninu).

PRETPLATA ZA »NAŠE PLANINE« U 1985.

U idućoj godini preplata će biti neznatno povišena: umjesto 500, iznosit će 600 dinara. Ovom je broju (idući izlazi u siječnju) priložena uplatnica, kojom valja preko pošte ili banke uputiti gornji iznos na tekući račun PSH 30102-678-5535.

Točilarke su čudo

DANIEL VINCEK

TITOGRAD

Prolazimo planinskim stazama i postupima. Gledamo u vrhove i nebo, ali i neizbjježno i pod noge, u kamenjar. Izdaleka taj kameni grot (sipar) izgleda bez života, no kad smo blizu vidimo da je to pravi vrt cvijeća. To je životni prostor točilarki i kamenjarki, koji su one izabrale za sebe i svoje potomstvo. Izmakle su se iz one stiske koja vlada na četvornom metru biljnih zajednica. Neke su na nepomičnom siparu, a neke i na onom koji se pokreće i lagano klizi u dolove i karlice. Tlo im izmiče »ispod nogu«. Toplo sunce po prlu grije njihovo malo srce, organsko jedinstvo stanica, i na svoj način organizirane svijesti. Korijen im ide duboko da bi dopro do nešto životnih sokova.

Kao suhe šupljie kosti, zvone krši sipara i polako se pomicu u ne slagajući drugog usamljenog cvjetnog jahača, koji okreće glavicu put sunca otvorenih očiju i bezazlena pogleda. Ovdje još nije počela borba za životni prostor. Često samuje žuti cvjetak Doronicum na kamenoj stazi neuništivog života.

Lamium garganicum-garganska mrtva kopriva

Geranium dalmaticum, iglica

Geranium macrorhizum, iglica, zdravac

Kada zaželite naših obraza
Pomilujte u podne ovaj kamen

(Vasko Popa)

treću godinu, sredinom svibnja, učim se da
znamo da kameni neko vreme i neko
mehu, a sed vidi uže tako, i kad
nije tako puštanje sara u druge
kovjene i hajdene. U kamenu se
čem, pojednostavljujući, učim
pored mrdje, da je u vremenu
tako opisljivo, i u vremenu
pice i sljeće, da je u mrdji
mjenjuje mrdje, i u mrdji
da se zatvara, i u mrdji
i tako zadovoljava
znamnu, znajući
sjećaj, ali i
alpski vrhunci
zro, ponosi Hrast
Vojjak, Budino sedlo,
nam u svet zataram, kroz
ljepote i doživljavanje
negledan jezera, jačnjaju
negličeno vode, izvorak
Jankovica, kad mi doleskam
negličeno Bojanica, ili kad

Stijene i točila

Corridalis ochreata, žuti mlađak
Rumex scutatus, štitasti ščav
Scutellaria alpina, alpska grozničica
Eritrichium nanum, nebesnica
Papaver julicum, mak
Euphorbia capitatum, glavičasta mlječika
Aquilegia grotta, pakujac, kandilka na sitnim
jim točilima.

Ponašamo se na uobičajeni ljudski način — stvarima i bićima odmah dajemo nazive — imena. Tako je komotno, one onda gube tajanstvenost i mi ih na neki način prisvajamo.

Kada ovi samci izvrše svoju ulogu, u naselje dolaze i druge vrste, cio grot biva polako obrašten, kamenje se vezuje, stvara se postepeno sloj veznog humusa. Tok se smraruje, sve postaje nepokretno i umireno. Polako sve obraste zelenom presvlakom.

Dryas octopetala, puzajući polegijm, ima važnu ulogu pri zarašćivanju sipara. Među njegovim korijenima i granama točilarki ima prostora da se mogu useliti i druge biljke i tako se cio proces pospiješuje. Točilarke danju upijaju energiju i kondenziraju »utiske« toplog kamena, neke vrste akumulacijske temperirane saune. Noću trpe i do 20 stupnjeva razlike.

Samo u tim ambijentima nalazimo ove biljke. One samiju i čekaju da red života učini od njih male faktore makrokozmosa. Tako da u metafori poezije stvaraju vezu sa drugim sazvježdima. Lijepo je biti lijep, ljepota je trajno bitisanje ovih biljčica i beskonačnog obnavljanja. Biljke se kreću na svoj način, točno i unaprijed znamo što i na koje vrste ćemo naići na određenoj podlozi ili u biljnoj zajednici. One biraju staništa, neke bježe, a neke se približavaju snijegu i ledu. Koraci su im sitni. Točilovke silaze u karlice, u smiraj vrtača i karstnih dolaca. Vrhovi stijena iznad njih se krše i lome, te kao prolažnost sudbine slažu u podnožju.

Pejzaž postaje sve više zaobljen — prekriva ga polako biljni pokrov. Pioniri u tom poslu su točilovke. Počele su tu svoje bivstvovanje. Mnogo će proljeća protjeći, dok se od njihovo

vih izumrlih biljnih tjelešaca stvori vezivni sloj, popraćen usitnjavanjem grotskog materijala.

Mi ćemo tuda prolaziti još mnogo puta — zadivljeni prizorom točila, skrenut ćemo sa utabane staze u strane do nekog mini-vrta, zbumjeni i zadivljeni promatrati ćemo cvjetne aranžmane polica punih boja, života i transformacije energije sunca i svjetlosti u mala čuda točilovki i kamenjarki. Ponjet ćemo kući dia-snimek dramatike života i smišljene prolaznosti jednog perioda manifestacija života. Poslije toga, sigurno, bit će nam draže osobe koje sudjeluju u našem životnom toku. Emocionalni lanac će se zatvoriti između ljudskih bića, cvjetića točilovki i neke daleke zvijezde u svemiru. Nećemo biti više toliko sami.

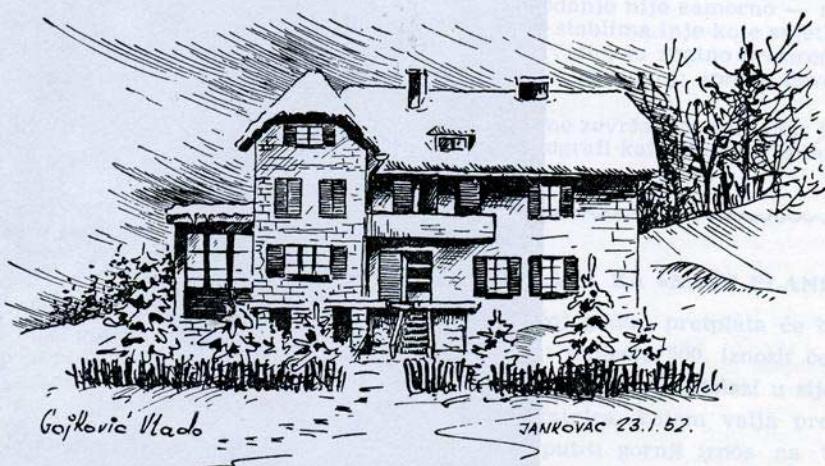
Sjedim i čekam

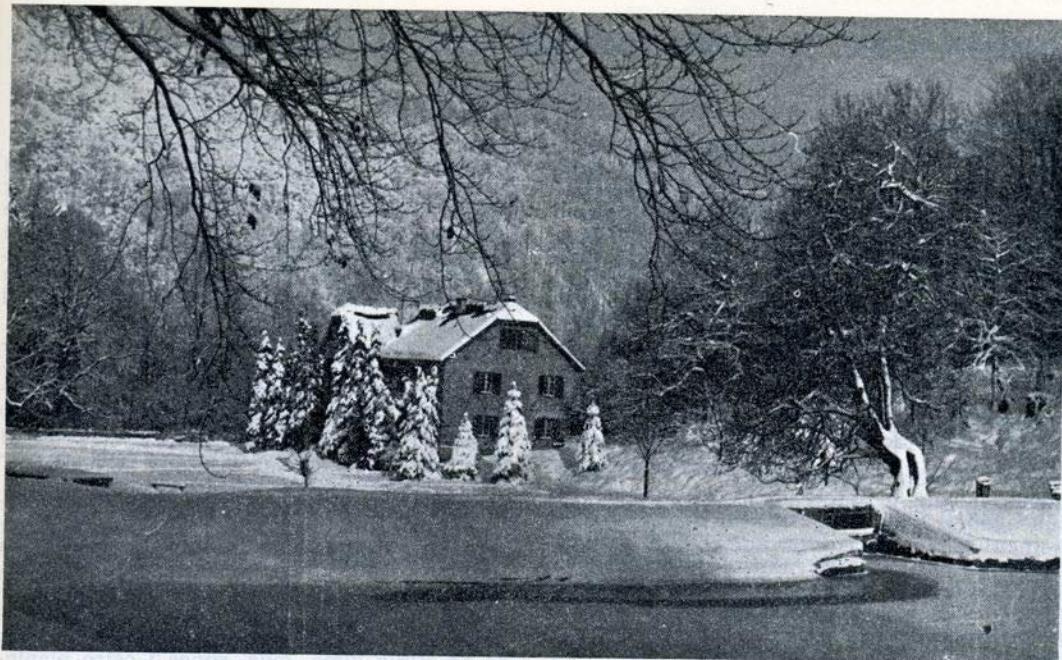
MIRO LAY
JANKOVAC

Probudio sam se bez sata, huk Skakavca, uz čje sam zvuke tako lijepo zaspao, probudio me na vrijeme. Jutro je i vrijeme je za redovne jutarnje poslove, Vučko čeka na mene, zečevi su sigurno već nestraljivi, a možda se desi da netko i nađe, ipak je osam sati, pa i petak je, početak je vikenda. Lagano se izvučem iz kreveta i nevoljko se uputim na ulazna vrata. Provirim.

Kišne kapi noćasnje kiše blistaju na prvim zrakama sunca. Vedro je, plavo je, čuje se samo Skakavac i malo vjetra u lišću stolje-

tih bukava. Livada kao da je posuta kristalima i biserima, sva je okičena i nekako nježna i osjetljiva. Bilo bi me strah stati na koju travku, da je ne povrijedim. Ne mogu doći k sebi. Tišinu, tako uzvišenu i predivnu prirodnu tišinu, poremeti sasvim tih i zvuk. Oko mi poleti za njim ne bih li ugledao tog uljeza što ne uživa u ljepoti ovog neobičnog jutra. Vidi, vidi male vrtirepke! Vjeverica bez brige šeta po terasi, ne obazire se na mene, ili me ne vidi, ili je nije briga. Još skok, dva i čempres je zakloni, ostanem ponovo sam.

Planinarski dom Jankovac zimi

Foto: M. Matošević

Učinim jedan korak, protrljam oči i gle čuda, na brani jezera vidim lisicu. Okrenuta mi je ledima i gleda u vodu, pastrve joj odvlače pažnju... Papuk se raskrilio kao školjka. Mali veliki trenutak ljepote. Odgadam sve poslove i u sebi se potajno ponadam da me nitko neće zasmetati u malom otkrivanju slavonskih bljeskova. Treba iskoristiti ovu priliku i upoznati se bolje s Jankovcem i sa samim sobom.

Domar sam u planinarskom domu na Jankovcu, u Papuku. Samoča me neki put bije poput malja, ali ide, puno je više ljepših trenutaka u kojima uživam nego tužnih i samotnih. U prvo vrijeme sam jedva čekao subotu da konačno netko stigne i razbijje samoču, a sad više nije tako, i kad sam sam nije tako pusto, naučio sam se družiti sa zvukovima i bojama, s kapljicama vode, sa Sunčem posebno. Vučko, njemački ovčar, je pored mene, glas sove svaku večer nije više tako opak i stran, postaje prijateljski i poznat, ptice i vjeverice rade za mene, muzika zamjenjuje mnogo toga. A onda, nađem vremena da se zaletim u brda koja su dalja od Papuka i tako zadovoljim svoj nagon i svoju čud nemirnu. Pruže mi ruku Durmitori i razni alpski vrhunci, starac Velebit ili Ridsko jezero, poneki Hajdučki kuk, pa Paklenica ili Volujak. Budemo srdačniji koji dan, a onda nazad u svoj začarani kutak da snujem nove ljepote i doživljavam ove domaće. Kad se nagledam jezera jankovačkih, livada, kad se napijem vode izvorske podno groba grofa Jankovića, kad mi dojadi pentrat se do spilje hajduka Maksima Bojanica ili kad me slap

Skakavac potpuno smoči, e onda opet u sne i na daleke putove. Onda mi se rodi nemir i ja krenem.

Na Jankovac se uvijek rado vraćam, treba mi njegovog mira, njegovih šuma i kupina na Češljačkovačkom. Da čekam subotom uznojena poznata lica i proučavam nova, nepoznata, začudena kutkom »ravne« Slavonije.

Jankovac je na samo 475 metara nadmorske visine, ali je svojim ambijentom i okolišem na mnogo višoj razini. Čini vam se kao da ste negdje u Gorskem kotaru, a ne u Slavoniji. Naprosto ne možete očekivati da se na jednom mjestu nađe toliko ljepota, i slap i jezera i izvor i spilja i livada i prekrasna bukova park šuma. U centru jankovačke kopljine nalazi se planinarski dom. Vjerujem da je jedan od najljepših u Hrvatskoj, kameno jednokatno zdanje prvi put izgrađeno 1934. pa rušeno, spaljeno, te uređeno posljednji put 1951. god. Vlasnik, osječko planinarsko društvo »Jankovac«, brine o domu. Nakon nekoliko sušnih i posnih godina, kad se nije znalo ni tko piće, ni tko plaća, kako to naš narod kaže, eto doma na svom mjestu i sa svojom pravom svrhom. Spreman očekuje posjet planinara i izletnika, opskrbljen sa svim i svačim, u blizini skijaške staze sa vlastitom vučnicom, sat-dva od najljepših papučkih viseva — Jankovac.

Danas je petak, dan je lijep i bistar. Hoće li neki planinar zalutati ovamo? Hoće li se trud i ljubav isplati nekim pogledom koji znači zadovoljstvo i zrači srećom što je ovdje tako ugodno i planinarski? Sjedim i čekam.

Jedan dan u Jablan dolu

UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Podne je. Dan sunčan. Topao. Prolazimo uskim putem kroz mrku klekovinu, koji vodi do Trokunskog vrela prema Jablan-dolu. Uski put kroz kameno Volujsko ždrijelo jedini je prolaz s južne strane u Jablan-do. Taj uski prolaz je zatvoren, zatrpan naslagama klekog drveća. Tako su tamošnji stočari zgradili put stoci da ne prolazi kroz ovo usko kameno ždrijelo — s pravom tako nazvano. Zmijolikim lovačkim putem siši smo u zeleni amfiteatar Jablan-dola.

Ova valovita zelena dolina, iznenadne planinske ljepote, prijatno nas je iznenadila i pružila ugodnu hadovinu. Ogoljeli, strmi i visoki kameni zid sjeverne strane Oblika skriva i štiti ovu dolinu od jakih južnih vjetrova. Sa sjevera i istoka Jablan-do okružuje visoka bjelogorična i crnogorična šuma, a sa zapada gusti žbunovi mrke klekovine.

Silazimo u središte ovog čarobnog planinskog miljea. Dolazimo u predio gdje je prije drugog svjetskog rata bila smještena nevelika planinarska kuća-brvnara Društva planinara u Bosni i Hercegovini, tada jedini planinarski objekt na Treskavici. Njezini temelji danas se jedva naslućuju. Utonuli su i nestali u zemlji. Zarasli su u korov. Tu se sada legu zmije i planinske voluharice, a možda i hitre vragoljaste lasice. Raste kopriva i

ščavalj. Temelji su izgubili svoj značaj i smisao. Nestali su, isto kao i oni planinari entuzijasti koji su gradili kuću i u njoj boravili. S pijetetom i sjetom sjećamo se tih znanih i neznanih naših prijatelja — planinara, od kojih mnogi nisu više među nama živima.

U Jablan-dolu rastu: visoke bukve i omorike, mrka gusta klekovina, borovnice, encijan, jagode, spomenak, primule, lincura, čemerika i jablan (*Trollius europaeus*) — po kojem je ovaj predio i dobio ime, te mnoga druga planinska trava i cvijeće. Jednom riječju: sva bogatstva bilja i drveća.

Južno od zaraslih temelja planinarske kuće nalazi se mali izvor hladne vode. Iz kamena stalno navire bistra planinska voda, koja se preko dotrajale i izlokane drvene žljebe, duge jedva nepun metar, slijeva u dugo drveno korito. Neveliki mlaz bistre vode smiruje se u udubini ostarjelog drvenog korita. Korito je od silnih zima, leda, sunca i oštре planinske klime orunjeno i polomljeno. U svemu je nalik na ono drveno dotrajalo korito na Savinoj vodi na Durmitoru.

Dugo smo sjedili uz ovu vodu, nijemo i s puno sjete promatrali ovaj hram prirode na sjevernoj strani planine Treskavice i sjećali se umrlih planinara Sulje Suljagića, Vlade Hrisafovića, Josipa Sigmunda i mnogih drugih dragih likova i imena.

Planinarska kuća Društva planinara u BiH u
Jablan dolu prije rata

Kako je pozlilo drugu Rodmanu

Neka su planinarska društva prevršila mjeru tražeći od Planinarskog saveza znakove priznanja za svoje članove. Predsjednik Komisije za dodjelu priznanja, drug Dragutin Rodman, ima mnogo neprilika sa zahtjevima koji nisu u skladu s pravilnikom o dodjeli. Neki dan dođe tajnik PD »Pijano brdo« s trebovanjem:

— Druže Rodman, treba nam deset zlatnih, dvadeset srebrnih i trideset brončanih, ukupno šezdeset, i to u najkraćem roku.

— Zašto takva žurba, kud ste navalili?

— Uskoro imamo skupštinu, a podjela znakova je glavni mamač za dobar posjet.

— Kažete: šezdeset značaka, ali kako kad vaše društvo ima samo trideset članova?

— Ništa vi ne brinite, evo vam popis, tu sve piše crno na bijelom.

— Ali, u popisu su samo imena, bez ikakvih obrazloženja.

— Zato sam ja tu, vi samo pitajte!

— Počnimo sa zlatnima. Prvi je Pero Petровić, zašto njemu zlatna?

— Bio je tri puta na Triglavu.

— Pa što onda?

— Kako pa što, popnite se Vi na Triglav, pa ćete vidjeti.

— Ali, to je njegova privatna stvar, tu ne mača zasluge za društvo.

— E, to vi mislite, ali naš je upravni odbor odredio normu: za jedan uspon na Triglav brončana, za dva uspona srebrna, za tri zlatna.

— Ne može. Time što netko uživa u planini nije postao društveno zaslužan.

— Evo, ovdje imamo Pavla Pavlovića, taj je vrlo zasluzan, instalirao je zahode u našoj planinarskoj kući.

— Besplatno?

— Ma otkud besplatno, nije valjda lud.

— I u čemu je zasluga?

— Pristao je da se popne do kuće. Izgubio je dva dana. Za to vrijeme mogao je drugdje zaraditi nekoliko milijuna.

— A što je, na primjer, za društvo učinio Ivan Ivanović?

— Ništa.

— Mili bože, izludjet ću. Ako nije ništa učinio, u čemu je zasluga?

— Itekakva! Kao komunalni inspektor on nije učinio ništa kad smo dom gradili bez gradevne dozvole. I sad recite da to nije zasluga!

— Idemo dalje, Marko Marković, je li član društva?

— Nije, ali nam daje za izlete autobus s popustom, znate, on radi u transportnom poduzeću.

— Da vam bude jasno: nečlanovi uopće ne dolaze u obzir.

— Nema problema, sad ću ja svima načiniti članske iskaznice.

— Ali nemaju evidentirano dovoljno članskih staža.

— Što li ste vi nesnalazičivi! Ako treba, svaki će naći dva svjedoka, slično kao za mirovinu ili borački staž.

— Kako ćete dokazati dovoljno staža, na primjer, za Katicu Katić, tek je navršila šesnaest godina života?

— Ona na svakoj našoj skupštini kuha kobasicu i toči pivo. Zar nikad niste čuli za beneficirani staž? Dok mi sjedimo, ona se znoji u kuhinji.

— Ovo ovdje mora da je greška: Marica Marić, rođena 1984.

— Nema kod nas greške, ona je novorođenče.

— Onda, ili sam ja lud ili... (Drug Rodman se hvata za glavu.)

— Nitko nije lud, tata ju je učlanio dok je još bila u rodilištu i zar to nije jugoslavenski ili svjetski rekord?

— A Josip Josipović, čime je on zadužio planinarski pokret?

— E, to je poseban slučaj. On nema nikakvih zasluga. Naprotiv!

— I njega predlažete za zlatni znak? (Rodman briže znoj sa čela.)

— On je naš predsjednik. Prgav je i razjurio je mnoga članova. Moramo ga se riješiti na lijep način, otici će ako mu damo zlatnu. Znate, on ima vrlo dobre veze, mogao bi nam napakostiti.

— Pod brojem 8 je Mate Matijević, što možete o njemu reći dobra?

— Zar niste čuli za njega? A tako se njime ponosimo, čak je i »Vikend« pisao o njegovoj kolekciji značaka. On je strastveni sakupljač i još mu nedostaje samo vaša zlatna. Čak će vam je i platiti, ako treba.

— Zar vi, druže tajnici, nikad niste čitali naš pravilnik o priznanjima? (Rodman se hvata za srce i sve teže diše.)

— Pustite vi to, pravilnici su zato da se krše, kaže narod, i budite bez brije, SDK vam neće ništa. U redu? Idemo dalje!

— Čitajte vi, molim vas, meni se mrači pred očima.

— Dakle, broj 9, to sam ja. Znate, iz skromnosti sebe sam stavio potkraj. Obrazloženje? Pa ako ćemo znak dati Marici i Katici, valjda ja kao tajnik... shvaćate?

— A zašto ovdje, pod brojem deset, nemate imena? (Drugi Rodmanu drhču ruke.)

— Što li ste vi u Savezu komplikirani! To je rezerva. Možda smo nekoga zaboravili, pa ako dođe na skupštinu, bit će zle krvi. Hoćešmo li sada prijeći na srebrne? Ali što je vama, druže Rodman, što ste tako blijedi? Brzo doktora, drugu Rodmanu je pozlilo...

Razgovor prisluškivao dr. Željko Poljak

Speleologija

PONOR PEPELARICA (-358 M)

U mjesecu srpnju 1983. godine SO PD JNA »Sutjeska« je organizirao ljetni logor na području srednjeg Velebita, kao kontinuirani nastavak istraživanja koja su započela u 1982. godini (ekipa u sastavu M. Garašić, B. Mahovac, Z. Supičić i M. Šebian) i koja su rezultirala pronađenjem nekoliko novih zanimljivih ulaza u speleološke objekte. Logor je održan na šumovitoj zaravni nedaleko šumske kuće Kalanjeva Ruja (1137 m) i okupio je ukupno 27 članova iz 5 državštava (SOS, SDI — Pazin, DISKF — Zagreb, ASA — Beograd i Spéléo Club Strasbourg iz istoimenog grada u Francuskoj). U toku desetodnevног rada na terenu (17. 7—27. 7. 1983.) pod vodstvom Z. Supičića i M. Šebiana rekognoscirano je nekoliko ulaza u speleološke objekte i neprolaznih pukotinskih otvora koji komuniciraju s podzemnim šupljinama, a potpuno ili djelomično su istražena 3 markantna objekta. U Jami kod Kalanjeve Ruje ($X=4938.740$ N, $Y=5514.720$ E, $Z=1090$ m) dosegнутa je definativna dubina od -167 m u zapadnom kraku i -122 m u istočnom, a ukupna dubina spuštanja iznosi 215 m. U Ponoru KR2 (odmah uz Jamu kod Kalanjeve Ruje), dubine 40 m, put u niže dijelove speleolozima je preprečio erozioni materijal napavljen s površine. U Ponoru Pepelarica, svakako najzanimljivijem u ovom području, u toku višednevnog istraživanja jurišnog karaktera (izmjeđivanje nekoliko malih ekipa) postignuta je ukupna dubina od -358 metara. Visinska razlika od kote ulaza u ponor ($Z=1087$ m) do sifonskog jezera malih dimenzija iznosi 356 metara, a slobodnim zaranjanjem u sifonu postignuta su još 2 m. Dalji prolaz je moguće jedino ronjenjem u uskom sifonu s vodom problematične bistrine zbog nizvodnog karaktera (sam dolazak speleologa uzrokuje zamunjene podzemne toke u nižim dijelovima ponora koji su mjestimično prekriveni pjeskovitim sedimentima tako da je jezero redovito već zamunjeno kad ekipa stigne do njega), a transport opreme također ne bi bio jednostavan zbog morfološke objekta. Svi objekti su topografski snimljeni, a i okolni teren detaljnije je topografski snimljen zbog potreba istraživanja (autor M. Šebian). Osim toga vršena su geološka opažanja i kartiranja radi proširenja osnovne geološke karte (peteročlana ekipa pod vodstvom Z. Rittupera), većinom na površini.

Tehnika istraživanja uključila je upotrebu isključivo jednostručnih užeta (Bluewater II, Mammut, Edelrid) uz standardnu opremu: klinove, spitove, nepropusne kombinezone, termo odijela, desendure i penjalice (gibbs + DED tehnika), ronilačka odijela (nisu nužna) i slično. Simplificirani topografski snimak Ponora Pepelarica objavljen je u časopisu »Priroda« br. 6/1983—84. Gauss-Kriegerove koordinate ulaza su $X=4938.655$ N, $Y=5514.810$ E. Ukupno vrijeme istraživanja dostiže 615 čovjek-sati, a prosječni boravak jednog člana ekipe u toku više ulazaka oko 70 sati. Na dno ponora se spustilo petoro ljudi, a do dubine od preko 300 m čak desetoro. Ocene teškoće: Jama kod Kalanjeve Ruje III, Ponor KR2 II, detalji III, Ponor Pepelarica IV—V, detalji VI.

Zarko Supičić

NOVI PROSTORI U ROKINOJ BEZDANI

Nakon nekoliko istraživanja provedenih poslije zadnjih godina u Rokinu bezdani, poznatoj kao izuzetno bogatoj nalazište čovječjih ribica (Proteus anguinus) i jedan od najjačih podzemnih tokova u Hrvatskoj u koji je ušao čovjek, dana 15. 10. 1983. konačno su speleolozi uspeli svoj trud okruniti značajnim rezultatima. Pod vodstvom T. Kovačevića ekipa SO »Sutjeska«, DISKF, SD »Istra«, Pazin, i SO PD »Dubovac« otkrile su oko 235 m novih kanala u uzvodnim i nizvodnim dijelovima objekta. Ono što čini ovu akciju posebno vrijednom je konačno preronjavajući ulaznog sifona (u dužini od 13 m) koji se pokazao lakšim i pli-

čim nego što se to pretpostavljalo. Ronoci u sastavu Lj. Kalinić (SDI), R. Delorko i Z. Škalec (DISKF) izmjerili su maksimalnu dubinu sifona do 6 m, a prosječnu oko 4 m, u relativno bistroj vodi temperature 8° C. Iza sifona nastavljaju se spiljski prostori s velikom perspektivom napredovanja uz slapove (upotreba spitova, pauka i sl.). Pojava novog sifona dalje u uzvodnim dijelovima vrlo je vjerojatna, a nedostatak površinskog materijala u ovom dijelu vodenog toka navodi na pomisao da on nije direktno vezan s površinom putem kanala prohodnih bez ronilačke opreme. Daljnja istraživanja uključiti će prelazak nekoliko speleologa iz sifona i transport materijala potrebnog za penjanje i svladavanje vodenih kana-

la. Traverziranjem iznad nekadašnjeg izlaznog sifona, koji je smatrana konačnim završetkom Rokine bezdane u klasičnom smislu, peteročlana ekipa je kroz uži kanal dospijela u neotkrivene dijelove ukupne dužine 150 m s tokom vrlo malog protoka (na dan istraživanja) i dva nova sifona. Buduća istraživanja posvetiti će pažnju i ovom dijelu objekta radi utvrđivanja preciznog hidrološkog odnosa između ovih voda kao i mogućnosti prolaza svih sifona, što bi Rokinu bezdanu, zbog njenih potencijala, vjerojatno dovelo na značajno mjesto i po dimenzijama.

Zarko Supičić

RADNA AKCIJA U SPILJI VETERNICI

Služba vodiča po špilji Veternici KSPSH organizirala je u subotu i nedjelju 19. i 20. svibnja 1984. god. radnu akciju uređenja špilje Veternice.

Poznato je da je prije 5 godina u špilju uvedena električna rasvjeta, kao privremena radna rasvjeta, jer je bilo u planu da tada započne intenzivno uređivanje špilje. Zbog miera ekonomskog stabilizacije u cijeloj zemlji, planirane investicije Općine Susedgrad su izostale, pa u uređenje Veternice nije od 1979. god. više ulaganja. A tada, prije 5 godina, za pravo uređenje špilje i nije mnogo urađeno: postavljena su vrata u kamenom zidu na ulazu, postavljen je električni uklonjivi ormari u vrata i kroz špilju je do Kalavarije (380 m od ulaza) položen glavni električni kabel s više priključnih kutija na koje su priključeni pomoći kabelli sa svjetiljkama za »radnju« rasvjete. Ta je »radnja« rasvjeta trebala osvjetljivati špilju za vrijeme radova na konačnom uređenju. Na žalost, do toga nije došlo, pa se već 5 godina ta rasvjeta koristi kao jedina.

Takvo stanje špilje zahtjeva mnogo veće održavanje instalacija pa je zato i bilo mnogo problema. KSPSH je stalno očekivala da će se smoci finansijska sredstva za dalje uređivanje špilje, pa zato i nije sama organizirala neke radove. Radi se većeg interesa za špoliju, koji se očituje u sve većem posjećivanju špilje. KSPSH je odлучila sama provesti najnužnije radove kako bi se olakšao i poboljšao dalji posjet špilji.

U navedenoj akciji urađeno je slijedeće: željezna vrata su obrošena i ponovo obojena, zazidane su rupe u kamenom zidu na ulazu, glavni kabel je ukopan u zemlju gdje je god to bilo moguće, tako da bude što manje vidljiv, a također i pomoći kabelli, popravljene su ili sačuvane stepenice na ulaznom dijelu špilje, na nekim je mjestima produbljen kanal radi lakšeg prolazeњa. Od PD »Sutjeska« je na planinarskom domu na Glavici dobiveno pjeska i dvije vrće cementa, kao i par dasaka za izradu stepenica.

U radu su sudjelovali članovi SO PD »Željezničar«, »Velebit«, »Zagreb-matica«, »Biokovo« i SD »Ursus spelaeus« (ukupno 46).

Nakon ovih radova špolija je malo poboljšala izgled, jer se kabelli manje vide, a obojena vrata ljepeši dijeluju, i znatno je olakšan prolaz kroz strmi kanal na ulazu. No, to je tek kap u moru radova koje je potrebno provesti da špilja bude dobro turistički uređena.

Vlado Božić

»PLEME SPILJSKOG MEDVJEDA«

Jean M. Auel: »Pleme spiljskog medvjeda«, Zagreb, 1983., str. 441, polutvrde korice s naslovnom stranicom u boji, 850 dinara.

Knjiga je prvi put objavljena u SAD 1980. god. i odmah je postala bestseler, a kod nas su je preveli Neda i Ruder Jeny pomoću elektronskog računara Apple II plus i fotosloga tiskare »Vjesnik«, i tiskali je u vlastitom izdanju pod nazivom Bi-bibliotečka NOVA.

Kad danas čitamo znanstvene ili popularne napisane o paleoontološkim, arheološkim i antropološkim nalazima u raznim špiljama i jama, možda smo iznenadeni onim što nam autori opisuju, ali je sigurno da si vrlo teško možemo predstaviti život u doba od kada potiču ti nalazi. Razlog je jednostavan: nitko, danas živ, nije taj život vidio ili doživio pa ga je teško opisati. Ali, mnogo ima znanstveno dokazanog činjenica na osnovi kojih je moguće taj život rekonstruirati. Do danas smo mogli posredstvom raznih knjiga i filmova relativno lako predstaviti život na zemlji prije nekoliko stotina, nekoliko tisuća, pa čak i 5-6 tisuća godina, ali smo teško mogli predstaviti život prije deset i više tisuća godina. Istina je, znanstvenicima koji se stalno bave proučavanjem davnog života na zemlji, poznati su mnogi detalji iz života ljudi i životinja u raznim dobitima prapovijesti, ali su zato običnom čovjeku ta davanaugh vremena početka čovječanstva uvek nepoznata.

Američka spisateljica Jean M. Auel proučavala je dugo razne podatke o životu praliudi, savjetovala mnoge stručnjake iz raznih područja ljudske današnje djelatnosti, kao npr. arheologe, antropologe, biologe, lovce, sportaše i književnike i na osnovi svega napisala roman o životu jednog od posljednjih plemena neandertalskih praljudi koje je živjelo prije oko 30.000 godina. Tu je dala i jednu od mogućih varijanti susreta i sukoba neandertalskog čovjeka s naprednjim kromanjonskim čovjekom, kojega smo mi neposredni potomci.

Roman je zanimljiv i vrijedan iz više razloga. Glavni razlog je činjenica da je to prvo književno djelo koje obrađuje prapovijest, pa se može reći i da je to djelo znanstvene fantastike, ali osnovano na znanstvenim činjenicama. Drugi razlog je mjesto radnje, posebno zanimljivo speleološzma, jer se već dio radnje odvija u jednoj špilji na nekom neodređenom mjestu naše planete, a opisuju se i druge špilje. Roman može biti zanimljiv i prirodonoslicima, posebno botaničarima, jer je tu obrađena djelatnost koju danas zovemo »preživljavanje u prirodi«, odnosno život u prirodi bez današnjih pomagala civilizacije, osim onih iz kamenog doba.

Roman potiče na razmišljanje o razvoju čovjeka i njegovih vrsta, o njegovim fizičkim i psihičkim sposobnostima, o kulturi (kulturnima), vještina razmišljanju, poznavanju prirode i prirodnih sila i drugim osobinama čovjeka u tom dalekom kamenom dobu.

Tekst se čita sa zanimanjem. Iako sadržaj dieuluje pomalo naivno, idealizirano, vrijednost knjizi daju lijepi opisi života praljudi i prirode. Nakon čitanja tog romana čitalac će sasvim sigurno drugačije razgledavati šilje u kojima je nekada živio pračovjek i drugačije se odnosi prema njima.

Vlado Božić

VIII. SPLITSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA

Splitska speleološka škola, osma po redu, održana je od 16. ožujka do 27. travnja 1983. godine, u organizaciji SO PD »Mosor«. Nastavu je počeo 17. planinarski, od kojih je po završetku 11. steklo uvjete da prime Uvjerenje o završenoj početničkoj speleološkoj školi.

Theoretski dio programa izveden je u prostorijama PD »Mosor«, a praktične vježbe provodile

su se vikendom na Zlatnoj jami (Mosor), Đukinoj jami (Klis Kosa), Kraljevoj peći (Dugopolje), Mišićevičevoj špilji (Mosor), Đuderinjoj jami (Dugopolje) i jami Velikoj Gajini (Mosor).

Polažnici škole i novi pripravnici su: Emil Andriolić, Margita Bezić, Budimir Brkić, Luka Bučan, Zoran Ivančan, Braco Kazinoti, Sinisa Kazinoti, Ivan Marinov, Diana Perišić, Anton Tadić, Branko Zarić i Mario Zovko.

Iako je izvršena propaganda veoma lijepim propagandnim listićem, bilo je to nedovoljno za masovniji upis u školu. Ovog puta stjecajem okolnosti nije izabran vođa škole, već kolektivno rukovodstvo od 4 člana SO-a, što se pokazalo lošim. To je imalo odražu na organizacijske manjkavosti, ali nije utjecalo na kvalitet izvedenog programa. Veoma mali broj instruktora priveo je školu kraju, a to je bio i razlog što nije održan ni tradicionalni speleološki logor na kraju škole. Jedan od nedostataka kolektivnog rukovodjenja je i ovaj skromni izvještaj pisan sa zakašnjenjem od godinu dana.

Goran Gabrić

SO PD »MOSOR« U 1983. GODINI

Odsjek broji ukupno 42 aktivna člana (32 muška i 10 ženskih), od toga 5 speleologa, 31 pripravnika i 6 suradnika. Tri su članovi GSS-a i to 2 spašavaoca i 1 pripravnik. Održano je 45 članskih sastanaka, kojima je prosječno prisustvovalo 15 članova.

U 32 posjetu speleološkim objektima bilo je 194 sudionika, a posjećeno je 46 špilja i jama. Istražene su 53 speleološka objekta (20 špilja i 33 jame) u 29 istraživačkih akcija sa 172 člana. Provedeno je i 5 vježbi kojima je prisustvovalo 39 članova, radi upoznavanja mlađih kadrova s modernom tehničkom opremom i načinima savladavanja vertikalnih objekata.

Škola održana je od 16. ožujka do 27. travnja o čemu donosimo posebnu vijest.

U dvodnevnoj akciji na Dugom otoku, na račun SIZ-a za regionalne i magistralne ceste iz Splita, istražena je kaverna koja se otvorila prilikom izvođenja radova na cesti u Zmanskom usjeku. Bio je to nastavak suradnje između te društvene institucije i SO-a, koja se za sada odvija u obostранo zadovoljstvo.

I ove godine posjetili smo Subru u masivu Orjena, gdje je 6 članova boravilo 5 dana radi rekognosciranja terena, ali zbog loših vremenskih prilika nisu postignuti očekivani rezultati.

Na tradicionalnom Saveznom speleološkom logoru na Biokovu boravilo je 5 članova. Najbolje rezultate postigli su u istraživanju Uporne i Pretnerove jame, a pored toga održali su predavanje za manje iškuse članove logora i upoznali ih s načinima korištenja modernih tehničkih sredstava.

Tri člana (E. Strkljević, T. Rađa i G. Gabrić) bili su na II speleološkoj ekspediciji PSH »Makro '83« i doprineli da ta akcija uspije.

Na Savjetovanju o modernoj speleološkoj opremi na Sljemenu u domu »Runolist« bilo je 10 članova.

Članovi su se posebno angažirali u radu matičnog društva: održano je nekoliko predavanja i prikazivanja speleoloških filmova u suradnji sa Francuskim institutom u Splitu. Na najvećoj društvenoj akciji »100 žena na vrh Mosora«, kao i u vijeću do sada članovi su se istakli u organizaciji uspona i osiguranju na stazi. U radnim akcijama na obnovi Omladinske kuće (Lugarnice) bilo je 25 članova u 6 radnih akcija na prenošenju građevinskog materijala i namještaja, a i zadatak na čišćenju bunara za pitku vodu uspješno su obavili.

Zahvaljujući prije svega razumijevanju i pomoći matičnog društva, te sredstvima namijenjenim od dotačija SOFK-e, ove godine obnovljen je dio tehničke speleološke opreme.

Goran Gabrić

Publicistika

● **Novi vodič po Medvednici.** Član Predsjedništva PS Zagreba, novinar i planinarski publicist Jakša Kopljić, napisao je a njegov Savez izdao novi vodič, jer su sva stara izdanja PSH odavno rasprodana. Izašao je prilikom Sleta planinara Jugoslavije na Medvednici, dakle, u pravi trenutak. Brošura je djepegnog formata 18x12 cm, ima 84 stranice. Sadrži uvodni dio od desetak stranica, a zatim slijede opisi svih važnijih izletničkih točaka i planinarskih kuća. Pažljivo su opisani svi prilazni putevi, a prikazani su i na jednostavnim geografskim skicama. Vodič je bogato ilustriran fotografijama. Po konceptciji uglavnom slijedi dosadašnje vodiće PSH. Tiskao ga je »Velebit« u Zagrebu (OOUR »Grafotisk«) u nakladi od 5000, ali se kvaliteta tiska ne bi mogla pohvaliti (npr. upropastena je naslovna stranica u koloru). Cijena je 250 dinara, a može se naručiti kod PS Zagreba, Kožarčeva 22. Istom je prilikom tiskana i razglednica s nekoliko motiva Medvednice. Cijena joj je 10 dinara.

● **Stolni planinarski kalendar za 1985.** godinu izdalo je također PS Zagreba i već se nalazi u prodaji (cijena 160 din.). Sastoji se od 12 listova formata razglednice, svaki s kolor fotografijom jednog planinarskog doma na Medvednici. Tisk je vrlo dobar. Stalak je od kartona presvučenog plastičnom folijom. Originalno su rješenje geografske skice pojedinih dijelova Medvednice na poledini svakoga lista, tako da je i taj prostor korisno upotrijebljeno.

● **Planinarstvo u časopisu »Matica«.** Glasilo Matice iseljenika Hrvatske, koje izlazi već 34 godine, nerijetko donosi priloge s plani-

narskim sadržajem. Tako u broju 1 ove godine nalazimo fotoreportazu Tomislava Đurića »Čovjek i kamen u Dabarskim kukovima« (s 5 fotosa) i prikaz Božičevičeve knjige »Kroz naše šipile i jame«, a u broju 7-8 tri Đurićeva priloga: jedan u povodu 110. obljetnice hrvatskog planinarstva, drugi o otvaranju planinarske transverzale »Vis« i, s tim u vezi, fotoreportazu o otoku Visu. Časopis se tiskao na finom papiru tako da su ilustracije vrlo uspjele. Omot je u koloru. Svaki broj ima 48 stranica, a članici se tiskaju naizmjence na hrvatskom i na engleskom jezicima, ponajviše na engleskom.

● **Petković: Ljepote krajolika Požeškog gorja.** PD »Sokolovac« iz Slav. Požege tiskalo je ove godine pod uredništvom Ivana Jakovine bogato ilustriranu brošuru od 32 stranica s tekstom pokojnog prof. Antuna Petkovića, dugogodišnjeg društvenog predsjednika i poznatog požeškog javnog i kulturnog radnika. On je našim starijim čitaocima poznat po prilozima o požeškim planinama i po dvije planinarske knjižice. Ova, koja izlazi posthumno, ujedno je i počast čovjeku koji je dugo godina bio na čelu požeškog planinarstva. U posveti stoji da je tiskana i u čast 110. obljetnice hrvatskog planinarstva, 85. obljetnice požeškog planinarstva te u spomen Julija Kempfa, osnivače prve planinarske organizacije u Požegi. O sadržaju teksta govoriti sam naslov. Na naslovnoj stranici je kolor reprodukcija slike Miroslava Kraljevića »Požeška dolina«. Format edicije je 18x24 cm, ali je 5000 primjeraka tiskano i u formatu A5. Na kraju brošure je pregledna karta požeškog gorja i skica planinarskih puteva po Papuku.

● **Dilj-gora, planinarsko-turistički vodič,** mala je brošura, djepegnog formata, od tridesetak stranica, koju je izdalo PD »Dilj« iz Slav. Broda u povodu proslave 60. godišnjice osnivanja prvog planinarskog društva u tom gradu. Valja istaknuti da je to prvi planinarski vodič po ovoj planinari ma prilično slabo poznatoj slavonskoj planini. Osobitu mu vrijednost čini priložena planinarska karta mjerila 1:200.000 tiskana u pet boja, s ukratnim svim markiranim putevima, među kojima su Kružni put po Dilj-gori i Staza partizanskih kurira. U vodiču je predviđen prostor za otiskivanje žigova tih puteva, čiji obilazak daje pravo na značke. Najzanjamljivije točke za posjetioca su jezero Petnja i Sovsko jezero, spomen-dom Ljeskove vođe, piramida na vrhu Lipovice, Pljuskara i planinarski dom, koji je prilikom proslave dobio ime »Duro Pilar«. Pilar je poznat u povijesti hrvatskog planinarstva kao osnivač HPD-a, a manje je poznato da je rodom iz Broda. Spomenimo još na kraju da je autor teksta predsjednik društva Mladen Smoljan. Cijena vodiča je 120 dinara (uračunane su značke).

● **Planine i sigurnost.** Komisija za gorsku službu spasavanja Planinske zveze Slovenije objavila je u poseboj brošuri na 84 stranice referate koji su održani na 2. savjetovanju 19. svibnja u Poljču na Gorenjskom. Naslov je brošure »Gore in varnost«, pisana je na slovenskom jeziku, a izaslana je kao posebno izdanje »Alpinističkih razgleda«. Evo nekoliko naslova: Analiza planinskih nesreća, Upliv tjelesnih napora, Oprema, Zdravstvena problematika na trekinzima, Spasavanje letjelicama itd. Tekst je ilustriran brojnim tabularnim prikazima. (Z. P.)

Vezni putevi i transverzale

● **Partizansko-planinarska transverzala Brač-Hvar-Vis.** PD PTI »Marjan« iz Splita, obilježavajući 25. godišnjicu postojanja i uspješnog rada, kao i u povodu 110. godišnjice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, otvara put kojim će biti trajno omogućen pristup spomenicima revolucije i ljepotama spomenutih otoka. Transverzala počinje u Splitu pred muzejom Narodne revolucije i nastavlja preko Supetra, Vidove gore do Bola, zatim od Jelse preko Vrsinskog, Starigrada do Hvara i od Visa preko Titove šipile do Komiže, gdje je i posljednja kontrolna točka. Trasa staze je obilježena uobičajenim crveno-bijelim znakovima i kontrolnim tačkama na mjestima događaja iz NOB-e na

Braču, Hvaru i Visu. Obilazak, moguć individualno ili grupno u bilo koje doba godine, dokazuje se fotografijama uz KT (ili objekat gdje je KT), ili pečatom kod organiziranog obilaska. Za prelazak trase PPT-a potrebno je 4 dana laganog hoda. Za uredno popunjeni dnevnik dobija se lijepta spomen-značka. Dnevničci se mogu nabaviti narudžbom kod PD PTT »Marjan« Split, poštanski pretinac 332, ili blizu početne KT u Glavnoj pošti Split 1. na Šalteru. Svečano otvaranje transverzale je 9. rujna na Visu u sklopu centralne proslave 40. godišnjice dolaska druge Tita i VS na Vis (Slaven Franić)

● **PD »Sjemeć« u Rogatici,** istočna Bosna, označilo je u okolini kruž-

ni planinarski put pod naslovom »Branko Karišić Braco«, koji traje oko 8 sati hoda, a opskrbljen je s 10 kontrolnih točaka. Tiskan je »Dnevnik i vodič« u koji se otiskuju štambilji. Naklada je 1000 primjeraka, urednik Osmo Vatreš, godina izdanja vjerojatno 1982. U uvodnom djelu je životopis Branka Karišića, osnivača društva (osn. 1974), koji je 1979. poginuo na Magliću. Steta što tekst prije tiska nije lektoriran, jer bi se time izbjegle brojne nerazumljive rečenice, a također je šteta da vodiču nije priložena skica puta, niti su igdje označene nadmorske visine. Očito je da je ovom mlađom društvu trebao dati pomoć Planinarski savez BiH.

Vijesti

• **Sastanak PSH, PSBiH i PZS.** Nastavljajući tradiciju sastajanja funkcionara republičkih planinarskih saveza u neformalnom obliku, održan je sastanak spomenutih saveza 1.-2. rujna na Cvrsnici. Domaćina su zastupili Hadžalić, Batinić, Gafić, Pavičević, Hasanbegović, Franjković i Stjepanović, PZS Banovac, Dobnik, Motore i Gosar, PSH Kašpar, Aleksić, Pojljak i Durbešić, PD »Vilinac« iz Jablanice Behrem, Omerović i Paradžik, a osim njih prisustvovao je i predsjednik PSJ prof. dr Vladimir Stamenkov iz Skoplja. Na sastanku se raspravljalo o funkcioniranju PSJ, obrazovanju kadrova, izdavačkoj djelatnosti, planinarskoj opremi i alpinističkim ekspedicijama te su o tome doneseni i zaključci. Domaćin je vrlo dobro organizirao sastanak, a takoder i dva izleta, jedan na Veliki Vilinac i drugi oko Blidinskih jezera s posjetom nekropoli stećaka. (Z. P.)

• **Konferencija PSJ** održana je 2. i 3. 6. na Popovoj Sapki na Sar-planini. Delegacija PSH sačinjavali su Kašpar, Skerl, Aleksić, Božić i Zupanc, a Konferenciji su prisustvovale delegacije iz svih republičkih i pokrajinskih planinarskih saveza. Na dnevnom redu bili su izvještaji o radu Predsjedništva i komisija PSJ za protekle četiri godine, donošenje Samoupravnog sporazuma i Statuta PSJ, izbor novih članova Predsjedništva i predsjednika komisija, te predsjednika PSJ i dr. Zbog velikog broja primjedbi i izmjena Statuta PSJ, on nije prihvoren, već je zaključeno, da se načrt ponovno dostavi republičkim i pokrajinskim savezima, radi stavljanja primjedbi. Za novog predsjednika PSJ izabran je Vlado Stamenkov, delegat PS Makedonije, a iz PSH ponovno su izabrani za predsjednika komisija za speleologiju Vladimir Božić i za GSS Dražen Zupanc. PSH treba dati i delegata za Odbor društvene kontrole naknadno. Mišljenje je članova delegacije PSH, da Konferencija nije bila dovoljno pripremljena, niti je dobro vodena, pa je zaključeno, da Božidar Skerl to mišljenje prenese Predsjedništvu PSJ.

• **Međunarodno orijentacijsko prvenstvo PSH** i Tromec reprezentacija Austrije, Jugoslavije i Italije održani su 16. i 17. 6. u Trakoščanu i okolicu Virovitice. Organizatori su bili PD »Ravna gora« iz Varaždina i PD »Papuk« iz Virovitice. Ukupno je sudjelovalo oko 300 natjecatelja, a kao delegati PSH i PSJ natjecanju su prisustvovali Kašpar i Aleksić. Natjecanje je ocijenjeno kao uspješno, a posebno je dobra bila organizacija u Virovitici, gdje je društvo uložilo mnogo napora da osigura sve dobre uvjete za održavanje natjecanja i to na otvorenom terenu.

• **Orijentacijsko prvenstvo PSH** (ekipno) održano je 3. lipnja na Petehovcu. Organizator je bila Orientacijska sekcija PD »Zagreb-Matica«. Sudjelovala je 31 ekipa u četiri kategorije.

• **Pohod mlađih planinara Jugoslavije** održan je 8. i 9. 9. u okviru proslave 110. godišnjice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj, u planinama riječkog zaleđa. Zaključkom Predsjedništva PSJ Pohod je povjeren PS Hrvatske, a domaćin je bio Općinski planinarski savez Rijeke. Prijem, smještaj i vođenje organizirala je Stanica vodiča Riječka (Havočić, Zudić, Matejčić, Petranović, Jurasic). Na Pohod je ukupno doputovalo 25 planinara omladinaca i to iz BiH (3), Makedonije (5), Slovenije (6), Srbije (5), Vojvodine (6) i Hrvatske (3). Prvič učesnika bio je na želj. kolodvoru Riječka odakle su autobusom prebačeni u Dom »Partizan«. Tu u Domu, u ime PSH i OPS Riječka pozdravio ih je i zaželio im dobrodošlicu član Predsjedništva PSH i OPS Stanko Vičić. Ukratko ih je upoznao s karakteristikama riječkog planinarskog zaleđa te im u kraju uručio prigodne poklone. Mlađi su planinari obišli Risnjak, Snježnik, Učku i Opatiju. Na Učku su se uključili u II memorijalni pohod na Učku (1401 m.), koji je organiziralo PD »Kamenjak« iz Rijeke. Bili su iznenadeni masovnošću prisutnih planinara iz svih naših bratskih republika. Greben Učke doslovno je bio prekriven planinarama, bilo ih je nekoliko tisuća! (Miljenko Pavešić)

• **PD »OKI« poklonio milijun dinara »Našim planinama«.** Na VII sjednici predsjedništva PD »OKI« održanog 10. 09. 1984. godine donijeta je jednoglasna odluka da se povodom 110. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i 10. godišnjice osnutka PD »OKI« dodijeli novčana pomoć za razvoj i unapređenje časopisa »Naše planine« u iznosu od 10.000 dinara. Ovo je ponovni slični gest Okijevaca. Hvala im!

• **Nova adresa PD »Grebengrad«:** tajnik Zvonko Farkaš, 42220 Novi Marof, Ul. I. Ribara, ili Damir Pikić, Dom Zdravlja Novi Marof.

• **Alpinisti iz SSSR-a naši gosti.** Kao gosti PSH, alpinisti planinarskog sportskog društva »Lokomotiva« iz Rostova na Donu, a u okviru međunarodne razmjene alpinista i planinara, posjetili su ovog ljeta i Ogulin. Sa svojim domaćinima iz PD »Klek« Ogulin razmjenili su prigodne poklone. S posebnim su zanimanjem u toku posjetе »Zavičajnom muzeju Ogulina« razgledali alpinističku zbirku otvorenu u povodu obilježavanja 110-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj, koja je jedinstvena te vrste u Evropi. Isto tako su ra-

zgledali i čelični broj 6 u kojoj je tamnovao zbog revolucionarnog rada Josip Broz Tito. Alpinisti iz Rostova su svoje vještine okušali na stjeni Kleka, planine za koju je usko vezana povijest planinarstva i alpinizma u SRH. Sovjetske alpiniste je vodio Grigorije Maslov, istaknuti majstor sporta i alpinistički trener. U isto doba je ekipa naših alpinista boravila u Fanskim gorama u SSSR-u na osnovi reciprociteta. (V. Krevejl)

• **32. slet PTT planinara Jugoslavije** od 28. 6. do 1. 7. 1984. održan je na Mitrovici na planini Ljepotici Tari. Pozivu na slet, koji je uputio organizator PD PTT »Beograd«, odazvalo se 509 planinara iz planinarskih država PTT radnika iz čitave Jugoslavije. U četiri dana druženja organiziran je niz manifestacija: masovni izleti na najviši vrh Tare, Zborište (1544 m.), zatim od Mitrovice do Kozje stene, posjetili smo legendarnu Kadinjaču, a zatim prošli planinarsku transverzalu Kadinjača — Tara. Planinari u godinama i oni manje izdržljivi pošli su na obilazak hidrocentrale i vozili se brodom po jezeru koje je nastalo pregradnjom rijeke Drine. Vrijeme je bilo idealno za planinarenje, kao rijetko kada i moglo se nesmetano uživati u bogatim vidicama Tare i okolnih planina. Po tradiciji, u okviru sleta organizirano je i takmičenje u planinarskoj orijentaciji i gadanju zračnom puškom. Nastupilo je 11 muških ekipa (pobjednici članovi PD PTT »Ljubljana«) i 6 ženskih ekipa (pobjednice članice PD PTT »Sljem« Zagreb). Od 14 muških ekipa u streљaštvu najbolja je bila ekipa PD PTT Ljubljana a od 7 ženskih ekipa najbolje su bile članice PD »Učka« iz Rijeke.

(L. Janeš)

• **Hillaryjev sin vodi nesretnu ekspediciju.** Dvojica australijskih alpinista poginula su nadomak »krova svijeta«, samo 48 metara od vrha Mount Everesta. Jedan od njih poginuo je na svoj 28. rođendan. Kako je izjavilo nepalsko Ministarstvo za turizam, nesretni momci, inače studenti, bili su članovi alpinističke ekipе Australije i Novog Zelanda, koju je predvodio Peter Hillary, sin Sir Edmunda Hillaryja, koji se 1953. godine prvi uspeo na Mount Everest. Bila je to treća ekspedicija koju je predvodio Peter Hillary, alpinist i instruktor skijanja iz Aucklanda u Novom Zelandu, što se tragično završilo. Godine 1979. jednog člana novozelandske ekipе koja je osvajala Ama Dablam, u blizini Mount Everesta, odnijela je lavinu, a prošle godine jedan Australijanac i jedan Novozelanđanin nesretno su pali u provalju na planini Makalu, istočno od »krova svijeta«.

● **Društvo za zaštitu prirode u Delnicama** dobilo je konačno svoju prostoriju. Broji više od 100 aktivnih članova, pa se očekuje i življnost. Iako su sredstva minimalna, planovi društva su obilni. Za sada je društvo sakupilo 170 tisuća dinara pomoći, što nije dovoljno. U svijetu su ovakva društva poznata kao dobrostojeća. (dm)

● **PD »Klek«.** U godini kada obilježava 35-godišnjicu osnivanja i plodnog rada PD »Klek« Ogulin se u okviru bogate izletničke aktivnosti uključuje i u manifestacije obilježavanja 110-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj. Organizirana je proslava uz pohod na Klek i izlet na Risnjak, Bjelolasici i Bijele stijene. Članovi su bili zapaženi na drugom memorijalnom planinarskom pohodu na Učku, 9. rujna i na sletu planinara Jugoslavije na Sljemenu. (V. Krevlj)

● **Janja Spirić 1934–1984.** U Aranđelovcu je 14. augusta poslije kraće blolesti preminula Janja Spirić, član PSD »Bukulja«, veteran aranđelovačkog planinarstva, hemijski tehničar i istaknuti društveno-politički radnik. Bila je jedna od tih koji su se trudili da se »Bukulja« pomladi novim članovima. Birana je u sve rukovodeće organe. Članovi »Bukulje« položili su na njenu humku na brdu Risovaci bukete ljetnog cvijeća, koje je toliko voljela. (V. Jovanović)

● **Planinarsko sklonište »Bitorajka«** pod vrhom Bitoraja u Gorskom kotaru podignulo je i u subotu 29. rujna otvorilo PD »Bitoraj« iz Zagreba. Sklonište je otvoreno i u njemu ima oko 30 ležaja. Potrebno je ponijeti spačave vreće. Mogućnosti dolaska: iz Zagreba vlakom za Rijeku u 8 sati, dolazak u ž. st. Vrata u 12,30 i 2,30 sati pješice markiranim stazom. Vlastitim prijevozom od stanice Vrata cestom koja prelazi prugu 5 km do parkirališta, zatim dalje markacijom. Informacije: PD »Bitoraj«, Zagreb, Primorska 32. U ovom broju donosimo i jedan opis Bitorajskih Bijelih stijena.

● **Planinarska škola PD »Sljeme«.** U organizaciji PD ptt radnika »Sljeme« iz Zagreba održana je od 18. 4. do 6. 6. 1984. u prostorijama društva 4. planinarska škola. Održano je deset predavanja i šest izleta za polaznike škole. Predavači su bili iskusni planinari. Za svoja predavanja nisu primili nikakve naknade. Izleti su organizirani na Medvednicu, Samoborsko gorje, u Hrvatsko zagorje i Gorski kotar, a završni izlet na Platak, Snježnik i Risnjak. Školu je uspješno završilo 35 polaznika. (L. Janeš)

● **PD »Gavrilović«** iz Petrinje obnovilo je predratnu markaciju u Hrastovičkoj gori. Ova markacija vodi od sela Hrastovice do vrha poznatog pod nazivom Piramida (na vojnim kartama Cepeliš, 415 m). Staza se gotovo u cijelosti podudara s opisom u vodiču »Planine Hrvatske« jedino valja na-

pomenuti da zbog sječe šume, izvedene prije nekoliko godina, vrh više nije zarastao u šumu kao do tada nego u mlađi, niski nasad koji omogućuje razgledanje s vidikovca na vrhu. Vidikovac je donekle popravljen i moguća je njegova upotreba. Završeni su radovi i na markiranju staze Petrinjina — vrh Hrastovičke gore (3 sata). Staza je u kombinaciji s onom iz Hrastovice pogodna za jednodnevne izlete. Omogućava lijep pogled na Pukoplj, Posavinu, Vukomeričke gorice, Zrinjsku goru, panoramsko razgledanje dijela Banije te bolje upoznavanje Hrastovičke gore koju su još 20-tih godina ovog stoljeća planinari HPD »Zrin« obilježili i izgradili u njoj dom, što znači da su je cijenili. Društvo je tiskalo određenu količinu značaka i amblema. Značke su radene u tehniči emajla kao i serija: zlatna, srebrna i brončana značka. Promjer značke je 18 mm. Amblem je izrađen na platnu (za pršljivanje) i svili (samoljepljiva), četverobojan u sitotisku. Značke i ambleme možete naručiti na adresu: PD »Gavrilović« 28. SUD 59. Petrinja, narudžbenicom i poštanskom uplatnicom uz cijenu od 40 dinara.

● **Popust za planinare na Zrinskoj gori.** Spomen-dom »Bratstvo jedinstva«, Samarica, odobrio je za planinare popust za noćenje tako da cijena, uz pokaz knjižice, za noćenje s doručkom iznosi 300,00 dinara, što je za oko 25% jeftinije od redovne cijene. Ako posjećujete ovaj objekt, ne zaboravite planinarsku knjižicu.

● **PD »Orljak« iz Opatije.** U organizaciji društva, a pod pokroviteljstvom Općinske konferencije SSOH Opatija i Općinskog odbora SUBNOR-a Opatija, održan je po prvi put u ovakvom obliku marš partizanskim stazama u povodu Dana ustanka naroda SR Hrvatske, 27. srpnja. Na maršu je sudjelovalo ukupno 15 planinara iz PD »Orljak« Opatija, 20 članova izviđačkog odreda »Mate Balota« iz Matulja te 4 člana PD »Opatija«. Učesnici marša su krenuli iz Matulja u pravcu padina planine Lisine gdje je bio predviđen cilj. Na tom putu posjećena su najznačajnija mjesta i spomen-objekti NDR (Radovan Trinajstić)

● **PD »Runolist«** u Zagrebu slijedeće, 1985. god., bilježi 60-godišnjicu osnutka i 50 godina od izgradnje društvenog doma na Medvednici. Molimo tim povodom starije članove i prijatelje društva i doma »Runolist« da svojim u-spomenama i eventualnom dokumentacijom koju posjeduju moguće oko izdavanja jubilarne spomen-knjige. Utorkom i četvrtkom od 19 – 21 sat otvorene su društvene prostorije u Ulici Moše

Pijade 2, a dogovor za eventualni sastanak izvan uredovnog vremena, moguć je na telefon 423-956.

● **Članovi PD u Ravnoj Gori u Gorskom kotaru** ne sjede skriveni ruku. Njihova aktivnost vezana je za uređenje okoliša svoje planinarske kuće Lokanta. Bilježi se i stalna aktivnost na pohodima. Ante Brajk, Stanko Svetličić i Andelko Ivančić jedini su koji su prvi prošli čitavom trasom Goranskog planinskog puta, koji je dug 150 km. Prošli su ga etapno od Severina na Kupi, preko Orlovin stijena i Skradskog vrha do izvora rijeke Kupe. (dm)

● **Pošumljavanje okolice Fužine.** Učenici osnovne škole »Ivanika Troha« iz Fužina pošumljavali su planinske goleti oko svog mjeseta, poznatog po jezeru Bajer. Oni su zasadili 7500 komada borovih sadnica. Preostali dio od 2500 sadnica zasadiće članovi društveno-političkih organizacija ovega malog goranskog mjeseta. Sudjeluju je nadgledavala Sumarija Fužine. (dm)

● **Kup podvodne orijentacije kod Lokava.** Na vodama Omladinskog jezera kraj Lokava u Gorskom kotaru ponovo je ove godine bilo izuzetno živo. Održan je Kup Evrope u podvodnoj orijentaciji na nevidljive orijentire uz učešće 60 naših takmičara i 6 iz Evrope. Takmičenje je organiziralo Ronilačko sportsko društvo »Partizan« iz Rijeke i Turističko društvo iz Lokava. Trajalo je dva dana, a poređ turista privuklo je ribiče, ljubitelje prirode kao i planinare. (dm)

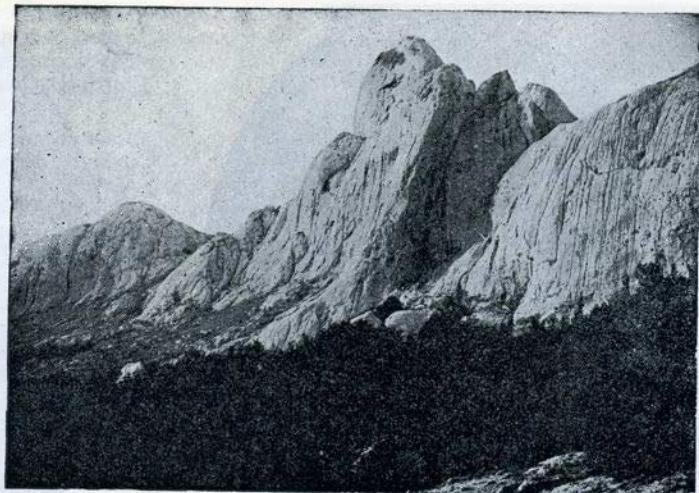
● **Izviđački logor kod Skrade.** Na području Gornje i Donje Dobre kod Skrade idejom Saveza izviđača Zagreba i Komiteta za urbanizam i gradevinarstvo iz Delnice graditi će se Izviđački logor stanbenog tipa s auto-kampom. I prije rata je spomenuto područje bilo mjesto logorovanja skauta. Izviđački centar služiće za rekreaciju djece omladine i izviđača. Teren sada uređuju izviđači. (dm)

● **Memorijal Andrija Petrić.** Velik broj mlađih planinara iz Opatije i Rijeke sudjelovalo je u planinarskom pohodu »Memorijal Andrija Petrić«. Ovo je već deveti put da se održava memorijal u čast osnivača PD »Torpedo«. Cilj je bio vrh Zabnik na Čićariji. Na samom vrhu održana je i svečanost. (dm)

● **Riječki planinari.** PD »Kamenjak« organiziralo je 17. lipnja pohod na poznati vrh zapadnih Karavanki Golicu (1835). Istog dana su PD »Učka« i radnici PTT posjetili sj. Velebit gdje su se sastali s planinarama PTT iz Ljubljane. Na ove pohode mogli su se priključiti i zainteresirani građani. (dm)

Slijedi nastavak jubilarnog priloga »Hrvatsko planinarstvo u riječi i slici« — u ovom broju »Začasni članovi HPD-a« i druge članske kategorije

Desno: Simonovića stapina u južnom Velebitu koju su tako nazvali zahvalni hapedaši (Simonoviće-va fotografija oko 1925)

21. Prof. Umberto Girometta 1931 (1883—1939), gimn. profesor u Splitu, prirodoslovac i speleolog, 1924. osnovao Prirodoslovni muzej u Splitu. Od god. 1910. vodio tzv. jame, koji su 1925. bili jezgra pri osnivanju podružnice »Mosor«. Dugogodišnji predsjednik »Mosora«, pokretač planinarskih akcija (»otac planinarstva u Dalmaciji«) i izgradnje domova (Giromettin dom na Mosoru).

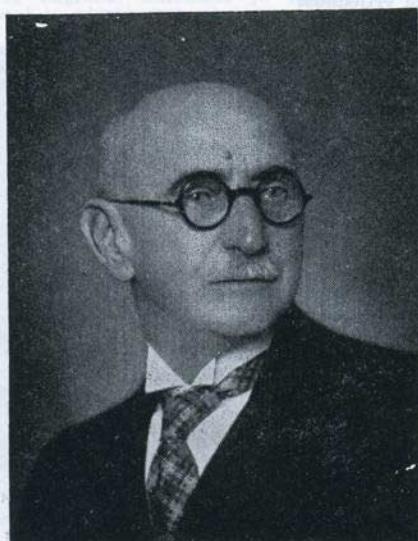
Simonović se osobito trudio da ovjekovjeći gorštakе u Dinaridima, često im plaćajući da bi mu pozirali u narodnim nošnjama (slika lijevo i dolje). Na put je nosio mnoštvo foto-pribora i za to obično unajmio konja. U svaku snimku ulagao je mnogo truda i vremena. U svojoj knjizi »Đaci planinari« (Novi Sad 1925) kaže: »Na Čabulju sam se zbog dvije smrće penjao više stotina metara da ih slikam, i ni sada se ne kajem, jer takve slike znam da baš nitko na svijetu nema«. Njegove slike ni danas nisu nadmašene, a golema im je dokumentarna i znanstvena vrijednost

Jakob Aljaž (1845—1927), župnik iz Mojstrane, koji je kupio od općine vrh Triglava i na njemu podignuo poznati Aljažev stolp, uvijek je srađeno dočekivao hrvatske planinare u svojim Julijskim Alpama. Zato je njegov dolazak na proslavu 50. obljetnice HPD-a 1924. godine u Zagrebu, gdje je proglašen začasnim članom, dočekan ovacijama: »Oduševljenje prisutnih nije poznavalo granica na očigled činjenice da je osobno došao u Zagreb da uveliča proslavu HPD-a, ne mareći za tegobe puta, iako već u dubokoj starosti...«

Prof. Vjekoslav Novotni (1843—1928), izabran je začasnim članom iste godine, posve zaslужeno, jer je dugi niz godina bio duša društva, pokretač akcija, urednik HP, markirao je staze, pisao vodiće, a u kriznim situacijama darovao velike svote novaca. Dotirao je novac za dom na Risnjaku, kuću na Strugama i Hrv. planinarski muzej u Zagrebu. »Bio je ne samo uzdržavatelj i spasitelj u dva kritična momenta, nego i veliki dobrotvor« (HP 1928). Njegove su riječi: »Razvijeno planinarstvo je barometar kulture zemlje i naroda.«

Mr. Mirko Kleščić (1865—1938), izabran začasnim članom 1931. U HP (1939) piše: Došavši 1891. kao mlad ljekarnik u Samobor, aktivno je zahvatio u društveni život, zdušno surađujući u njegovu razvoju, čime je ubrzo postao poznata i snažna društvena ličnost. Dvadeset godina bio je potpredsjednik »Japetića«, dugi niz godina član mnogih samoborskih društava...

Dr. Karlo Firinger (1893—1984), izabran začasnim članom 1934, otac i legenda planinarstva i skijaštva u Slavoniji, 65 godina član planinarske organizacije, osnivač »Jankovca« u Osijeku 1925. i predsjednik sve do 1974. s malim prekidima, suoasnivač planinarskog saveza Slavonije. I poslije rata je dobio niz priznanja: Zlatni zanak PSJ i PSH, nagradu za životno djelo od grada Osijeka itd.

22. Mr. ph. Mirko Kleščić 1931 (1865—1938), ljekarnik u Samoboru. Suosnivač podružnice »Japetić« i 20 godina njezin potpredsjednik. Zaslужan za razvijanje skijanja i turizma u Samoborskom gorju.

23. Gjuro Pany 1931 (1896—1958), pomorski kapetan u Dubrovniku. Suosnivač podružnice »Orjen« i njezin prvi tajnik, planinarski pisac; zaslужan za izgradnju doma na Orjenu i skloništa na Orjenskom sedlu (Panyjevo sklonište, danas otvoreno).

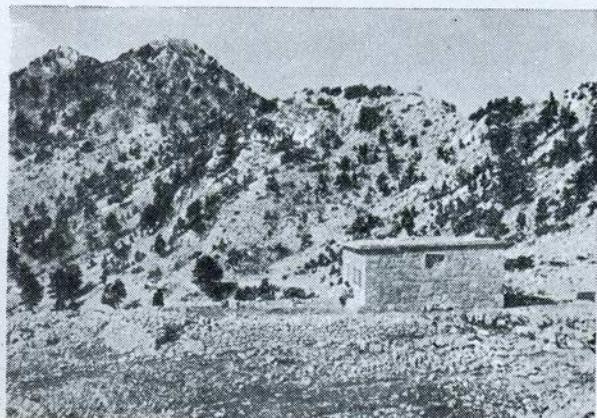
24. Dr. Josip Poljak 1931 (1892—1962), direktor Geološko-paleontološkog muzeja u Zagrebu, speleolog. Potpredsjednik HPD-a 1927—30, urednik HP 1914—28, pisac »Planinarskog vodiča po Velebitu« (1929) te brojnih stručnih i putopisnih članaka. Počasni predsjednik Hrvatskog speleološkog društva.

Viktor Borovečki (1883—1939), izabran je začasnim članom 1926, no poslije toga radi na planinarstvu još većim žarom, tako da je za svoga kratkoga života osnovao HPD-u tri podružnice

Gore: Vidikovac i piramida na Viktorovcu (137 m) iznad Siska, djelo podružnice HPD »Zrin« u doba kad joj na čelu bio Viktor Borovečki

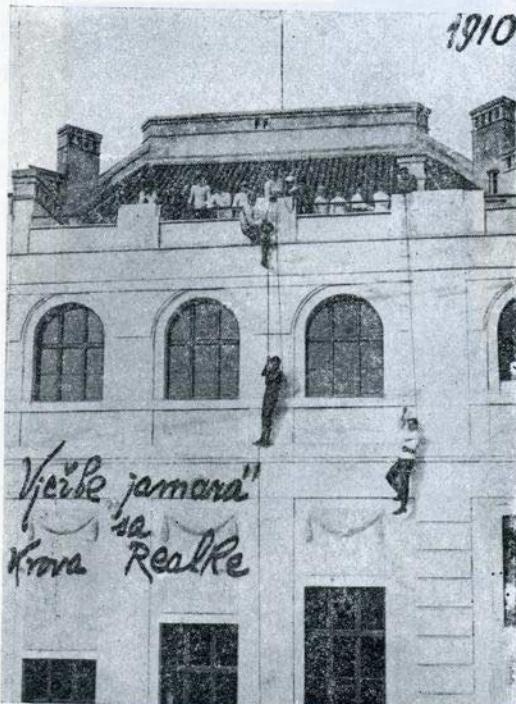
Dolje: Panyjevo sklonište na Orjenskom sedlu (1594 m), koje je sagradio HPD »Orjen« iz Dubrovnika 1931. i nazvao imenom svoga tajnika kap. Gjure Panyja, zaslужnog za izgradnju (danasa je na tom mjestu privatna gostionica »Alpina«)

Prof. Umberto Girometta (1883—1939), izabran začasnim članom 1931. zbog golemih zasluga za razvitak planinarstva u Dalmaciji. Njegovu djelovanju i plodovima pokretačke snage posvećujemo ovdje samo tri stranice što bi jedva bilo dovoljno za puko nabranje njegova organizacijskog rada u planinarstvu i speleologiji, na izgradnji planinarskih kuća, pisanju članaka i knjiga, pošumljavanju goleti, markiranju staza, prodloru planinarstva u dalmatinsku Zagoru i na otroke...

Slika desno: spomen-ploča prof. Girometti na planinarskom domu na Mosoru, koji danas nosi njegovo ime

Girometta je zajedno s prof. Bujasom kao nastavnik splitske realke već 1910. počeo odgajati planinare, ispočetka zvane »jamari«, jer su se prvih godina najviše bavili istraživanjem kraškog podzemlja. Vježbe s pustanjem s krova školske zgrade bile su za ono doba senzacionalna atrakcija

Najveće je djelo Giromette i njegovih suradnika izgradnja prvog planinarskog doma u Dalmaciji. Postavljivanje kamena temelja 24. listopada 1929. bila je svečanost na kojoj je zanosnim govorom animirao buduće »mosoraše«

Dom je bio otvoren nakon dvije godine. Tipičan Giromettin govornički stav prilikom otvorenja

Dom je podignut usred gologa krša kod izvora Ljuvača, nakon čega je slijedila nova akcija: posumljavanje (na idućoj stranici)

Tradicionalnim »Sumskim danima na Mosoru« članovi splitskog »Mosora« uspjeli su pošumiti okolicu svoga doma tako da je on danas okružen krasnom borovom šumom. Da bi se tim akcijama pridalo što veće značenje, one su po tadašnjem običaju započinjale službom božjom pred vratima doma (slika gore), a Girometta je prednjačio vlastoručnim ukopavanjem sadnica

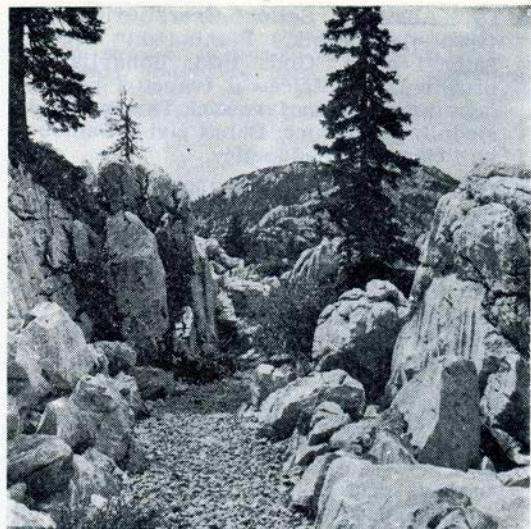
Osim doma na Mosoru gradene su ili unajmljivane kuće i na drugim planinama, pa i otočima. Lijevo: kuća na Vidovoj gori (778 m), najvišem vrhu jadranskog arhipelaga, sagradena 1936, bila je prvi otočki planinarski objekt

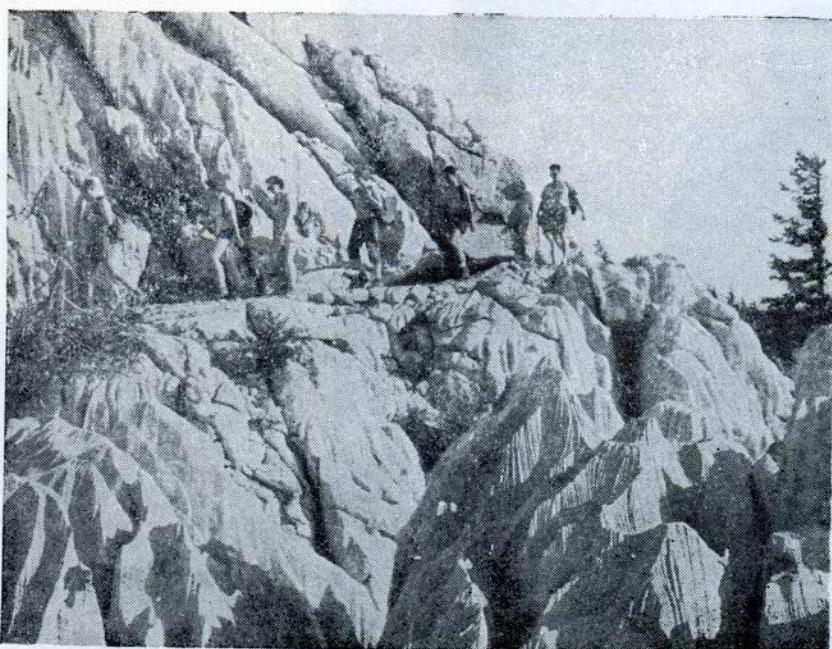
Desno: Giromettinim zalaganjem splitski su planinari dobili bivšu žandarmerijsku stanicu na kamešničkom prijevoju Vagnju (1163 m) i preuredili je 1935. u skijašku bazu, a u Kurtagića dolcu na Kamešnici, dva sata hoda od Vagnja, sagradili planinarsku kuću

Ing. Ante Premužić (1889—1979), izabran začasnim članom 1934, ovjekovjećio se izgradnjom visinske turističke staze kroz sjevern i srednji Velebit u dužini od preko 50 km (portret iz 1930. godine)

Toj znalački trasiранoj stazi kroz najteža bespuća velebitskih kukova, po ljepoti nema preanca i zato njezinom tvorcu posvećujemo više prostora

Staza vodi kroz najluči krš, a provedena je tako da se uz neznatan napor, gotovo u šetnji bez uspona, filmskom brzinom izmjenjuju vidici čas na jednu, čas na drugu stranu planine

25. Dr. Adalbert Špiler Georgijević 1931 (1899—), liječnik. Planinarski organizator i pisac. God. 1923. obnavlja podružnicu »Ivanščica« u Ivancu i pokreće izgradnju kuće na Ivanščici. Tajnik i predsjednik podružnice. Danas živi u Samoboru i član je PD »Japetić«.
26. Dr. Dinko Vitezić 1931 (1895—1980), pravnik u Sušaku. Gotovo 25 godina je na čelu podružnice »Velebit« na Sušaku. Zaslужan za izgradnju kuća na Platku i Hašticima.
27. Emil Weis de Polna 1932 (1845—1933), velепosjednik u Zagrebu. Član HPD-a 59 godina! (od 1874) i društveni mecena.
28. Prof. Krešimir Filić 1934 (1891—1972), gimnaziski profesor u Varaždinu, povjesničar, upravitelj Varaždinskog muzeja. God. 1919. osnivač Varaždinskog planinarskog društva koje 1924. postaje HPD-ova podružnica »Ravna gora«. Bio joj je predsjednik do 1941. Zaslужan za izgradnju doma na Ravnoj gori (Filićev dom). Poslije rata član PD »Ravna gora« i njegov počasni predsjednik.

Gore: Prilikom otvorenja Velebitskog planinarskog puta 1969. godine, kada je Premužičeva staza i službeno postala velebitskom magistralom, Premužiču pred domom na Zavižanu odaje posebnu počast predsjednik PSH Božidar Skerl (u sredini) kao gost predsjednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik)

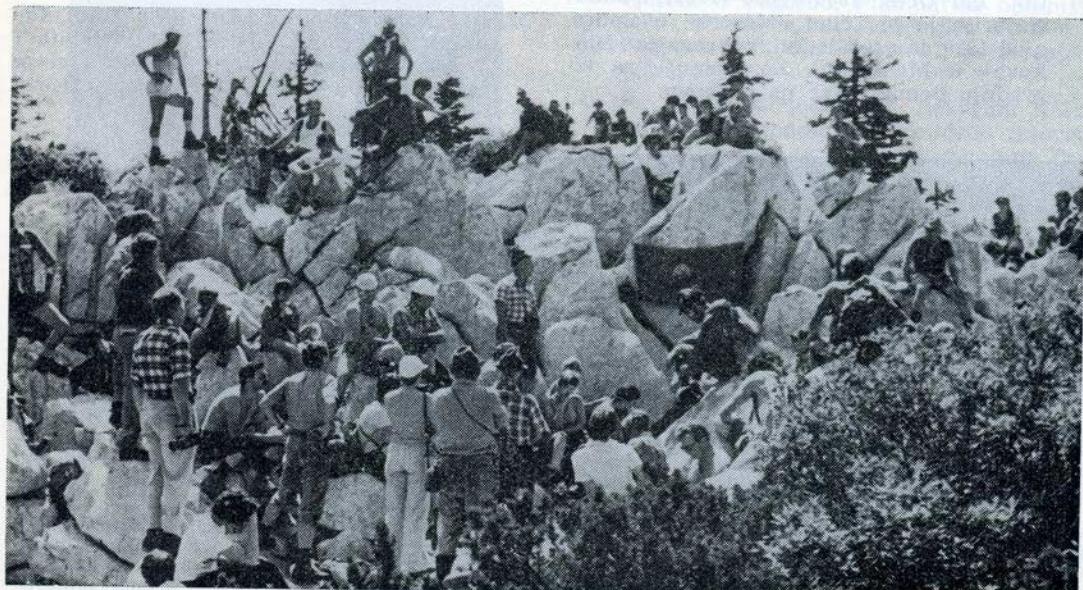

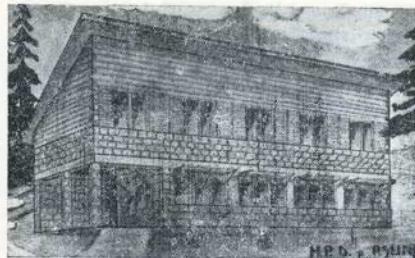
Lijevo: Premužič na vrhu Premužičeva tornja u Rožanskim kukovima, koji su planinari tako nazvali njemu u čest

Lijevo: ing. Premužić kao 70-godišnjak, u doba kad je njegova staza počela stjecati popularnost među širokim slijedovima planinara. Iako je od izgradnje prošlo već pola stoljeća, zahvaljujući solidnoj izvedbi ostala je sačuvana do danas, kao svjedok genijalne zamisli njezina tvorca

U povodu 10. obljetnice VPP-a planinari su se ponovno sjetili ing. Premužića: njegovo ime uklešano je u živu stijenu pored staze (slika desno), a zatim je ovaj originalni spomen svećano otvoren pred mnoštvom skupljenih planinara 30. lipnja 1979., odakle mu je posjan pozdravni brzjav (slika dolje)

Svobodin dom na Velikoj poljani (708 m) sagradila je podružnica HPD »Psunj« iz Pakraca 1937. godine i nazvala ga po ljekarniku mr. Josipu Svobodi, svom predsjedniku zaslužnom za izgradnju, i iste godine imenovanom začasnim članom HPD-a (dom je uništen u ratu)

29. Dr. Kamilo Firinger 1934 (1893—1984), prije rata odvjetnik, poslije rata direktor Historijskog arhiva u Osijeku. Savezni skijaški sudac. Član HPD-a od 1919, osnovao podružnicu »Jankovac« u Osijeku 1925. i bio joj predsjednik do 1946. Poslije rata predsjednik PD »Jankovac« 1948—74. i predsjednik Planinarskog odbora Slavonije. Zaslужan za izgradnju doma na Jankovcu.
30. Dr. Josip Flegier 1934 (1896—1966), profesor Medicinskog fakulteta u Sarajevu, dermatolog. Suosnivač podružnice »Bjelašnica« u Sarajevu i njezin predsjednik između 1928. i 1941. god., potpredsjednik HPD-a, planinarski pisac i predavač. Njegova je zasluga pristupanje Društva planina u BiH HPD-u.
31. Ing. Igo Oraš, 1934 (1898—1981), šumar. Najprije je bio član »Mosora« u Splitu, a od 1929. je predsjednik podružnice »Biočko« u Makarskoj. Zaslужan je za izgradnju doma Vošac na Biokovu.

Prof. Krešimir Filić (1891—1972) osnovao je 1919. Planinarsko društvo u Varaždinu, koje je nakon pet godina postalo HPD-ovom podružnicom. Bio joj je predsjednik od osnutka do rata i potaknuo je izgradnju doma na Ravnoj gori (Filićev dom). Izabran je začasnim članom HPD-a 1934, a zatim i počasnim predsjednikom podružnice. Bio je poznat i kao znanstveni radnik, muzealac i povjesničar

32. Ing. Ante Premužić 1934 (1889—1979), šumarski stručnjak. Istraživač Velebita i tvorac visinske uzdužne turističke staze kroz sjev. i srednji Velebit (Premužićeva

Tomašićeva vidilica na planinarskoj stazi koja vodi iz Raba na najviši otočki vrh Kamenjak, nazvana je imenom dr. Marijana Tomašića, tajnika HPD »Kamenjak« u Rabi, zaslužnog za izgradnju staze 1932. godine. Začasnim članom izabran je 1934.

staza). Projektirao je slične staze na Rabu, Plitvicama i iznad Crikvenice dok je radio u direkciji šuma na Sušaku.

33. Stjepan Šoić 1934 (?—1957), prvi predsjednik podružnice »Japetić« u Samoboru (1924), potaknuo uređenje kuće pod Lipovcem (Šoićeva kuća), počasni predsjednik PD »Japetić«.
34. Dr. Marijan Tomašić, 1934, tajnik podružnice »Kamenjak« na Rabu.
35. Julio Kempf 1934 (1864—1934), nastavnik u Slav. Požegi, publicist. Godine 1898. osniva podružnicu u Požegi. Ponovo ju je pokrenuo 1933.
36. Dr. Lavoslav Hanžek 1934 (1884—1942), odvjetnik, ministar u vlasti stare Jugoslavije. Suosnivač podružnice »Kalnik« u Križevcima, zaslужan za izgradnju kuće na Kalniku.
37. Josip Heršak 1936 (1878—1961), trgovac u Križevcima. Suosnivač podružnice »Kalnik« i njezin predsjednik 1931—41, zaslужan za izgradnju doma na Kalniku.
38. Dr. Lovro Bakotić 1937, zasluzni član podružnice u Virovitici.

Dr. Josip Poljak (1892—1962) izabran je začasnim članom 1931. zato što je sve svoje stručne sposobnosti i slobodno vrijeme posvetio HPD-u i hrvatskim planinama kao geolog, speleolog, pisac i društveni radnik. Portret iz doba kada je bio potpredsjednik HPD-a i kada je objavio znameniti »Vodič po Velebitu«

Dr. Adalbert Georgijević (1899—), izabran začasnim članom 1931, jedini danas živući od 42 izabrana začasna člana. God. 1923. obnavlja rad Podružnice u Ivancu, tajnik joj je, zatim predsjednik i organizator izgradnje Pasarićeve kuće na Ivančići. Poslije rata nastavio je s planinarskim radom u samoborskom »Japetiću« kao odbornik, potpredsjednik, osnivač stanice GSS i planinarski pisac

39. Josip Brkić 1937. dugogodišnji predsjednik podružnice »Plješivica« u Jastrebarskom.
40. Franjo Flašar 1937, član podružnice »Japetić« u Samoboru.
41. Dr. Zlatko Prebeg 1937 (1900—1975), odvjetnik u Zagrebu. Planinarski organizator i pisac, tajnik središnjice HPD-a u Zagrebu 1921—23. i 1925—31, potpredsjednik 1933—36.
42. Mr. Josip Svoboda 1937, ljekarnik u Pakracu. Predsjednik podružnice »Čakovec« 1937. Zaslужan za izgradnju doma na Psunu (Svobodin dom).
43. Dr. Vilim Tausani 1938, dugogodišnji predsjednik podružnice »Risnjak« u Delnicama.
44. Dr. Ante Cividini 1939 (1881—1963), srednjoškolski profesor, publicist. Sedmi predsjednik HPD-a (1933—39), urednik HP (1935—39).
45. Dr. Đuro Orlić 1940 (1886—1981), liječnik u Dubrovniku. Osnivač podružnice »Orjen« u Dubrovniku i njezin predsjednik 1929—41, zaslужan za izgradnju doma na Orjenu.
46. Miho Kusijanović 1940 (1872—1956), školski nadzornik u Dubrovniku, speleolog. Suosnivač podružnice »Orjen« u Dubrovniku i njezin tajnik.

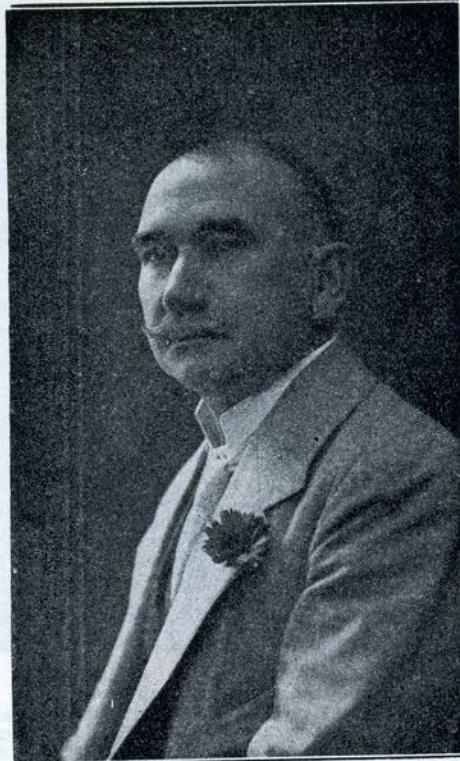
Povjerenici izvan Zagreba

HPD je odmah nakon osnutka nastojalo opravdati narodnu oznaku u svom nazivu i stalo razvijati planinarstvo po cijeloj tadašnjoj Hrvatskoj. U tu svrhu predviđala su pravila funkciju »povjerenika«. To su bili izabrani ugledni pojedinci u većim ili važnijim mjestima koji su prihvatali planinarsku ideju i bili spremni da je šire u svojoj okolini. Osim toga oni su pripremali doček zagrebačkim članovima kada su pohađali planine njihova područja. Iz slijedećeg popisa vidi se tko su bili povjerenici u prvih deset godina rada. Koncem stoljeća pojerenici su postali suvišni jer je HPD toliko ojačalo da je moglo prići osnivanju podružnica izvan Zagreba.

POVJERENICI HPD-a IZVAN ZAGREBA

Mjesto	1878—79	1883
Bakar	Dragutin Hirc	Dragutin Hirc
Bjelovar		Ivan Žigrović
Cabar		Antun Brosig
Delnice	ing. Josip Fink	Ing. Josip Fink
Gospic		Ivan Madarević
Jaska	S. Hržić, ljekarnik	Edo Tomaj
Karlovac	Rudolf Krušnjak	Rudolf Krušnjak
Korenica		Dane Hodak
Krapina		dr. Josip Majcen
Križevci	August Vihodil	August Vihodil
Ludbreg	dr. Ivan Magdić	dr. Ivan Magdić
Ogulin	Josip Magdić	Mijo Zobundžija
Otočac		Antun Zelenika
Rakovica		Antun Turkalj
Ruma	T. Mallin	
Samobor	Fr. Bahovac*	Vojko Spišić
Senj	prof. Mihaljević	
Severin	M. pl. Vranyczany	Hugo Egersdorfer
Slunj		Adolf E. Jurinac
Varaždin		
Vel. Gorica	nadšumar Payer	Franjo Lisak
Zlatar		

*God. 1875. povjerenik u Samoboru bio je ljekarnik Franjo Schwartz koji je bio domaćin prvog HPD-ovog izleta

Dragutin Hirc (1853-1921), kao učitelj u Bakru bio je među prvima povjerenicima HPD-a (1879), poslije je živio u Zagrebu i afirmirao se kao botaničar, geograf i plodan putopisac, te kao prvi urednik »Hrvatskog planinara«. Njegovim imenom nazvana je predratna planinarska kuća na Bijelim stijenama.

Iskaznica »utemeljiteljnoga člana« i osnivača podružnice u Ivancu.

Članovi utemeljitelji

Zanimljiva je bila i institucija članova »utemeljitelja«. Prema pravilniku to su bili oni »koji jedanput zauvijek uplate iznos od 100 kruna« (redovni članovi uplaćivali su samo šest kruna godišnje). Bile su to, dakle, društvene mecene. Do 1912. godine bilo ih je 29:

Blumauer Makso, gradski činovnik
Čanić Gjuro, podmaršal
Deželić Gjuro, književnik
Exner Ivan, urar i draguljar
pl. Galjuf Ljudevit, posjednik
Hatz Ivo, posjednik
pl. Josipović Imbro
Kuh-Hedervary Dragutin, grof, ministar predsjednik
Kulmer Miroslav, grof, vlastelin, predsjednik HPD-a 29 godina
Kulmer Emil, grof, veleposjednik u Bračaku
Köröskóny dr. Vjekoslav, sveuč. profesor
pl. Kukuljević Sakcinski Božidar, književnik i kompozitor, osnivač podružnice u Ivancu
Lenuci Milan, inž., gradski savjetnik, potpredsjednik i začasni član
Lihl Dragutin, novinar i grafičar, tajnik 1899-1900.
Mallin dr. Ivo, banski savjetnik i gospodarski stručnjak
pl. Mallin Tošo, vladin savjetnik
Mikulčić dr. Mirko, vijećnik stola sedmorice
Novak Ivan, trgovac
Pongratz Gustav, vitez, veleposjednik
Prister Guido, veleposjednik

Ivan Kukuljević Sakcinski

Ivan Kukuljević Sakcinski (1816-1889), ponosni iličac koji je 1843. prvi u Hrvatskom saboru održao govor hrvatskim umjesto latinskim jezikom; povjesničar, političar i književnik koji se već 1848. u svojim »Slavjankama« inspirirao Triglavom. Njegov sin Božidar osnivač je podružnice u Ivancu

August Senoa

August Senoa (1838-1881), postao je članom HPD-a u prvoj godini društva (1875), no planine su mu bile bliske mnogo prije toga: god. 1856. ili 1857. pjesnički su ga inspirirali Triglav i slovenske planine (»Karanfil s pjesnikova groba«); pisao je i o Jansenku i Gorskem kotaru

Prister Eduard, veletrgovac
Preradović Radovan, bankovni činovnik
Radivojević Jovan, vijećnik stola sedmorice
Radković Josip, rezbar, suosnivač i prvi predsjednik Zagrebačkog zbora (velesajma) odbornik HPD-a
Štagl Žiga, upravitelj pivovare, član od 1879.
Stožir Ivan, profesor, član od osnutka, potpredsjednik 1899-1903
Vranyczany Dragutin, barun
Vranyczany Ivka, baronica
pl. Weiss Emil de Polna, veleposjednik, član od osnutka

Proučavajući njihov popis danas bismo mogli zaključiti da ih je na to moglo ponukati nekoliko pobuda. Jedna je svakako bila sklonost prema društvu i planinarstvu, druga stjecanje počasnog naslova, treća poticanje društvene djelatnosti iz rodoljubivih pobuda, a nema sumnje da su tu igrale ulogu i osobne veze. Neki od ovih članova ostali su to samo formalno, a drugi su očito željeli društvu pomoci i svojim organizacijskim radom. Danas bi teško bilo pogoditi što je npr. ponukalo zloglasnog bana grofa Dragutina Khuen-Hedervaryja da postane utemeljitelj. Možda je time htio pomognuti HPD-ovu znanstveno prosvjetnu djelatnost, za koju je Khuen pokazivao znatan interes za vrijeme svoga dvadesetogodišnjeg banovanja (1883-1903).

SAVEZ PLANINARSKIH DRUŠTAVA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

**HRVATSKO
PLANINARSKO
DRUŠTVO**

Br. 12105.

Članska iskaznica

Gosp. *Josip BROZ*
elektrotehn.
Samobor.

član je Hrvatskog Planinarskog Društva

Tajnič.

Vlastoručni potpis:
Josip Broz

Članska iskaznica Josipa Broza koja svjedoči da je bio član HPD-ove podružnice "Japetić" u Samoboru i koja mu je služila za lakše prelaženje državne granice

Tko je sve još bio član

U tijeku svoga razvoja HPD je donekle mijenjalo obilježe svoga rada, što je ponajviše ovisilo o profilu članstva. U početku su mu pečat davali znanstveni radnici, ali je postepeno s omasovljnjem obuhvaćalo sve šire slojeve građanstva, najprije intelektualce, a zatim i ostale pripadnike tzv. srednjeg društvenog sloja. Vidjeli smo da su Akademija i Sveučilište dali velik broj članova i društvenih funkcionara, no nisu zaostajali ni književnici. Tako se već samo letimičnim pogledom članskih popisa do Prvog svjetskog rata među članovima mogu naći slijedeći književnici:

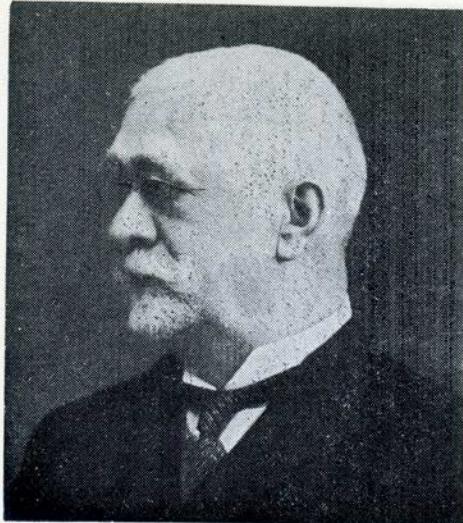
Gjuro Arnold
Bude Budislavljević (od osnutka)
Gjuro Deželić (od osnutka)
Velimir Deželić
Milivoj Dežman
Fran Folnegović (od osnutka)
August Harambašić
Janko Jurković (od osnutka)
Evgenij Kumičić
Franjo Marković (odbornik)
Vlatko Mažuranić
August Šenoa (od osnutka)
Gjuro Surmin

Josip Eugen Tomić (od osnutka)
Ivan Trnski (od osnutka)
Adolf Veber Tkalčević (od osnutka)

Od svjetski poznatih znanstvenika spomenimo Andriju Mohorovičića i društvenog odbornika Dragutina Gorjanovića Krambergera, otkrivača Krapinskog pračovjeka. U upisnoj knjizi Gradske kuće na Sljemenu, u koju su se upisivali posjetiocci HPD-ovog objekta, upisale su se i slavne umjetnice Milka Trnina i Maja Ružička Strozzi. Gotovo svi naši važniji historičari do prvog svjetskog rata bili su HPD-ovi članovi:

Vjekoslav Klaić
Radoslav Lopašić (od osnutka)
Sime Ljubić (od osnutka)
Gavro Manojlović
Natko Nodilo
Franjo Rački
Tade Smičiklas (od osnutka)
Ivan Tkalčić

Zanimljivo je da je među HPD-ovim članstvom, pa i u njegovu vodstvu, bilo prilično mnogo političara, čak i protivničkih orijentacija. Spomenuli smo već zloglasnog bana Khuena Hedervaryja, koji je bio čak i »član utemeljitelj«, ali tu istodobno nalazimo i nje-

Dr. Dragutin Gorjanović Kramberger (1856-1926) paleontolog svjetskoga glasa (otkrivač krapinskog pračovjeka), profesor Sveučilišta u Zagrebu i istraživač hrvatskih planina. Bio je aktivan član HPD-a i suradnik »Hrvatskog planinara« od 1898.

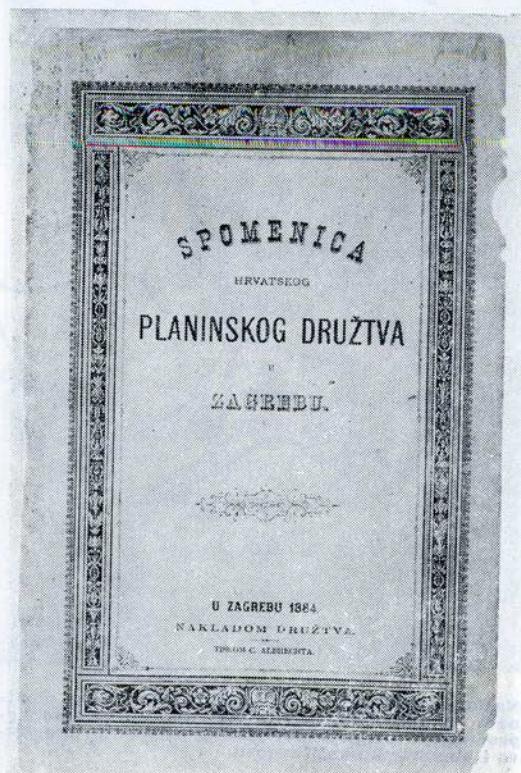
govog ljutog neprijatelja iz Stranke prava dr. Milu Starčevića, zatim dr. Josipa Frančka, vođu tzv. frankovaca, dr. Antuna Radića, idejnog vođu Hrvatske seljačke stranke. Poslijeratni HPD-ovi predsjednici većinom su bili političari, a neki od njih postali su ministri ili visoki državni funkcionari (Krajač, Pasarić, Torbar). Između dva rata među članovima HPD-a bilo je i mnogo revolucionara, tako npr. Pavao Markovac, Ognjen Prica, Otokar Keršovani, Rodoljub Čolaković, a 1934. postao je članom HPD-ove podružnice »Japetić« u Samoboru i Josip Broz Tito. Nemamo podataka o tome da bi se on aktivno bavio planinarstvom, pa se može pretpostaviti da mu je članska iskaznica trebala poslužiti za legalno prelaženje državne granice bez pasoša, jer je u ono doba davala pravo na to.

Spomenica HPD-a 1884. godine

Prije ravno stotinu godina tiskana je prva planinarska knjiga u eri našega organiziranog planinarstva. Prva knjiga i ujedno pun pogodak! Evo kako ju je prije 50 godina ocijenio dr. Ante Cividini, tadašnji predsjednik HPD-a (HP 1934, str. 413): Društvo je pri-godom desete obljetnice svoga opstanka uputilo svijetu skromno i jednostavno djelo, ali po svom sadržaju za nas vrelo, iz koga danas crpimo podatke za povijest Hrvatskoga planinarskoga društva u prvih deset godina njegova života i plodnoga djelovanja. Iz ovog se djela vidi kakvi su muževi bili u našemu društvu, što su mislili i željeli, što su radili i za deset godina stvorili... Hva-

la Bogu, što je prvijence našega društva nadahnuo mišlu, da potomcima svojim ostave ogledalo svoga živoga djelovanja, spomenik prošlosti. Napis mu je »Spomenica hrvatskog planinskog društva u Zagrebu« (U Zagrebu 1884). U njoj je ovaj sadržaj:

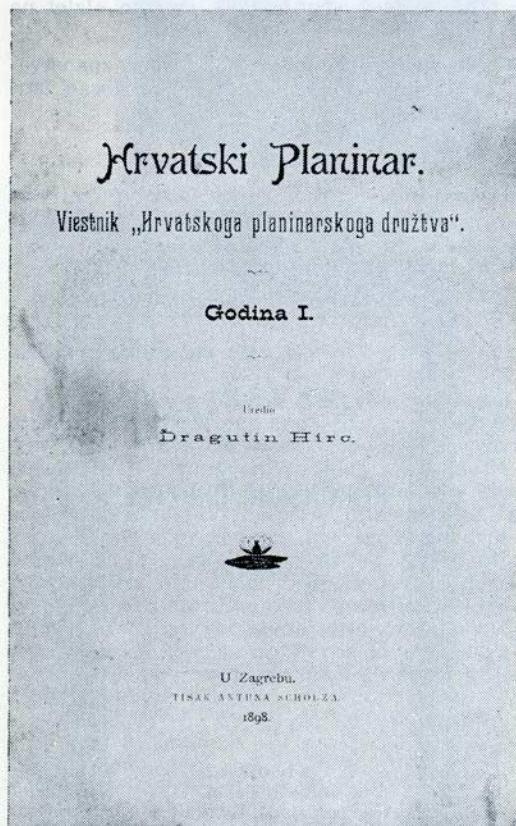
- Tajnik društva Levin Schlosser-Kleković piše »Ljetopis društva« za razdoblje od g. 1874—1884 (str. I—XVI).
- Ljudevit Rossi podaje životopisnu crtu, kojom je prikazan prvi predsjednik HPD-a »Dr. Josip Calasancij Schlosser vitez Klekovski« (str. 1—18).
- Ljudevit Vukotinović predočuje kakva je »Zadaća i svrha planinskoga društva« (str. 18—20).
- Dragutin Hirc u turističkoj crti iz hrvatskoga Primorja opisuje »Suhu vrh i Pakleno« (str. 21—30).
- Levin Klekovski izvještava, kako je 28. lipnja do 2. srpnja 1983. izvršen »Izlet na plitvička jezera« (str. 31—46).
- Mišo Kišpatić prikazuje stručno znanstveno, kako izgleda »Zagrebačka gora« (str. 47—65).

Naslovna stranica prve hrvatske planinarske knjige, objavljena 1884. u povodu desete obljetnice HPD-a

- Na str. 67—69. ispisani su »Članovi godine 1883«, a na str. 70. »Povjerenici godine 1883«.
- »Pravila hrv. planinskoga društva u Zagrebu«, odobrena g. 1882, nalaze se na str. 71—74.
- »Kućni red za posjetnike družvenih prostorijah »hrvat. planinskoga društva u Zagrebu« u grad. kući na Sljemenu u gračanskoj šumi«, ima također svoje mjesto u ovoj Spomenici (str. 75—76).

Na kraju knjige priložena su tri nacrti (tlocrt prostorija u Sljemenskoj kući, četverobojna karta prilaza Sljemenu i karta Plitvičkih jezera). U ovoj Spomenici naročito uđara u oči istinskoga planinara članak Ljudevita Vukotinovića. U njemu je sažeta aksiološka nauka planinarima svih vremena, i stoga je vrijednost njegova sadržaja neprolazna.

Naslovna stranica prvog godišta »Hrvatskog planinara« iz 1898. godine, časopisa koji je odigrao neprocjenjivu ulogu u povijesti hrvatskog planinarstva i planinarske književnosti

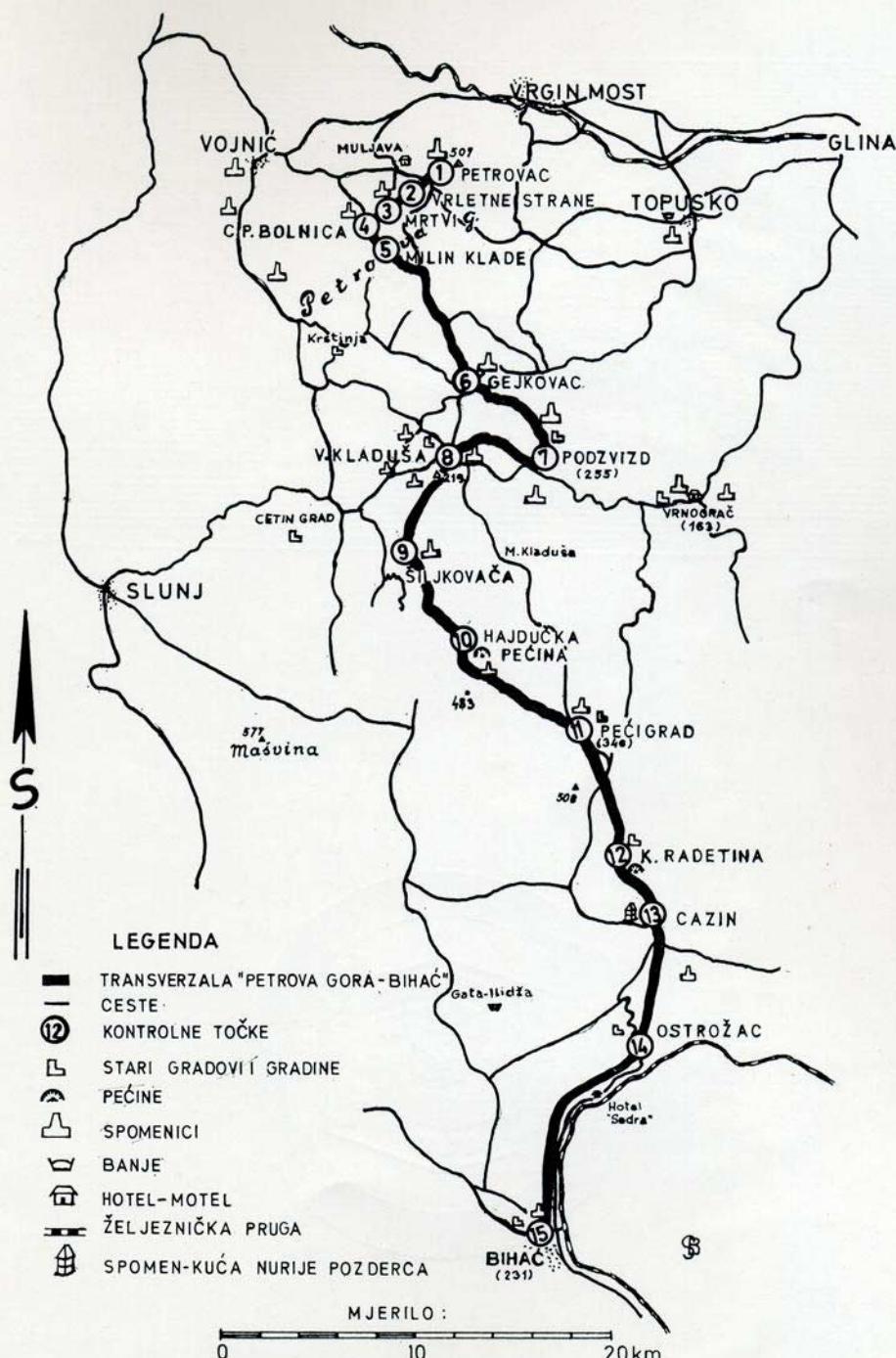
Dr. Franjo Marković (1848-1914), književnik i profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu, član uprave HPD-a i inicijator časopisa »Hrvatski planinar«. God. 1897. objavio je »Tri sonetna vijenca« nadahnuta Triglavom i slovenskim Alpama, a za prvi broj »Hrv. planinara« napisao je pjesmu »Pozdrav Triglavu«

Ovoj Cividinijevoj ocjeni možemo još samo dodati da je »Spomenica« desetljećima služila kao naša planinarska biblija i dà danas predstavlja bibliofilski raritet od neprocjenjive vrijednosti. Nije li njezina stoljetnica dobra prilika da se razmisli o opravданosti reprint-izdanja?

Četrdeset godišta »Hrvatskog planinara«

HPD je počelo izdavati svoje glasilo 1898. godine na poticaj književnika Franje Markovića, profesora Zagrebačkog sveučilišta. On je 23. travnja te godine na skupštini HPD-a predložio »da se u prilog trajnom pobuđivanju mara za planinarstvo i njegove svrhe izradi osnovu i priredi gradu za izdavanje društvenog lista.« Odbor HPD-a na svojoj sjednici 4. svibnja zaključuje da se od mjeseca lipnja ima izdavati mjesecnik »Hrvatski planinar«, da se prvi broj stampa u 1000 primjeraka, a za odgovornoga urednika bira člana Dragutina Hirca, iskusnog putopisca i publicista.

TRANSVERZALA »PETROVA GORA–BIHAĆ«

Trasa transverzale »Petrova gora — Bihać« započinje na Petrovcu i završav u Bihaću. Imma ukupno 15 kontrolnih točaka, a može se obići za tri dana. Tiskan je poseban īnevrnik koji je ujedno i vodič, a može se nabaviti u Planinarskom savezu Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Skicu je nacrtao mr. Srećko Božičević

PLANINARSKI PUT »VIS«

